

Zpřístupněné **JESKYNĚ 2024**

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Zpřístupněné

JESKYNĚ 2024

ROČENKA SPRÁVY JESKYNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

ÚVOD

Úvodník (M. J. Půček) 6
Základní údaje o organizaci SJ ČR (B. Šimečková) 9
Přehled veřejnosti zpřístupněných jeskyní a dalších podzemních objektů ve správě SJ ČR (V. Ouhrabka) 10

SPRÁVY JESKYNÍ V ROCE 2024 – běžný provoz

Bozkovské dolomitové jeskyně (D. Milka) 12
Chýnovská jeskyně (K. Drbal) 13
Javoříčské jeskyně (M. Koudelka) 14
Jeskyně Na Pomezí (M. Kubalák) 15
Jeskyně Na Špičáku (A. Švubová) 16
Jeskyně Na Tuoldu (J. Kolařík) 18
Koněpruské jeskyně (V. Svoboda) 19
Mladečské jeskyně (O. Vlček) 21
Zbrašovské aragonitové jeskyně (B. Šimečková) 22
Správa jeskyní Moravského krasu (J. Gabříš) 24
Jeskyně Balcarka (E. Hebelková) 27
Jeskyně Výpustek (H. Horáková) 28
Kateřinská jeskyně (R. Plíšek) 29
Punkevní jeskyně (P. Pernica) 30
Sloupsko-šošůvské jeskyně (M. Hasoňová) 32

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU – specifické činnosti nebo akce

Tak jsme se dočkali aneb Dům přírody Českého krasu byl slavnostně otevřen (A. Komaško) 33
Výstava Voda/sklo/voda ve Zbrašovských aragonitových jeskyních (B. Šimečková) 35
Plánované zpřístupnění důlního díla Orty, aktuální stav (K. Drbal, F. Krejča) 37
25. ročník Čarovných tónů na Výpustku (H. Horáková) 39
Cvičení jednotek dobrovolných a profesionálních hasičů v Jeskyni Na Tuoldu (J. Kolařík) 40
O chatě se zelenou střechou (D. Milka) 41
Witam Państwa serdecznie w Jaskini Na Špičáku! Speciální prohlídky v polštině (A. Švubová) 43
15 let života Mikuláše s čerty na Výpustku – Dábelský Výpustek (M. Kuchyňková) 45
Kůlna jako divadelní jeviště. Současné využití a historické proměny jeskyně Kůlna (M. Kuběna) 46

ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2024

Důlně měřická dokumentace (V. Ouhrabka) 48
Vrchní dozor státní báňské správy a spolupráce s OBÚ v roce 2024 (J. Gabříš, V. Ouhrabka) 49
Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ ČR (L. Gožďálová) 50
Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR (P. Zajíček) 53
Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách (P. Zajíček) 54
Radiační ochrana v roce 2024 (P. Zajíček) 55
Knihovna SJ ČR 2024 (L. Gožďálová) 56
JESO v roce 2024 (O. Suldovská) 57

ODBORNÉ PRŮZKUMY A VÝZKUMY 2024

Epigrafické a archeologické výzkumy v Kateřinské jeskyni (P. Zajíček) 60
Výsledky zimního sčítání letounů 2024/25 ve zpřístupněných jeskyních ČR (M. Koudelka) 61
Výzkum Hranického krasu „Krajina v celku a krajina v detailu“ pod hlavičkou
Mendelovy univerzity se blíží ke konci (M. Geršl) 63
Povodně 2024 v jeskyních SJ ČR (P. Zajíček, M. Kubalák, A. Švubová, B. Šimečková) 66

Foto na přední straně obálky:
Mladečské jeskyně a jejich nejznámější útvar – stalagmit zvaný Mumie.
Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Foto na zadní straně obálky:
Koněpruské jeskyně – průhled ústím portálu Objevné chodby do slunečního zimního dopoledne.
Ať je plný jasu i nadcházející rok!
Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

EDICE, PROPAGACE

Propagace jeskyní s důrazem na vizuální stránku a sociální síť (P. Gejdoš) 72

Časopis Ochrana přírody (K. Drbal) 74

Správa jeskyní ČR vydala 200 let starý rukopis Josefa Heřmana Agapita Gallaše o Hranickém krasu (J. Hromas) 75

Zástupci spolku „Trend vozíčkářů Olomouc“ mapují v kraji turistické cíle vhodné pro hendikepované (A. Švubová) 76

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Finanční hospodaření organizace – přehled vybraných ukazatelů (P. Kratochvíl)..... 77

Majetek organizace (P. Kratochvíl) 78

Návštěvnost jeskyní ČR v roce 2024: I přes povodně setrvalý stav (P. Gejdoš) 79

VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance SJ ČR (B. Šimečková) 81

Odborná událost roku, seminář pro zaměstnance SJ ČR na Skalním mlýně (K. Drbal)..... 82

Školení odborové organizace se konalo v Polsku (O. Suldovská, A. Komašková) 83

Mini studijní cesta Zbrašovských aragonitových jeskyní (J. Klvaňová) 85

Z jeskyní do jeskyní aneb z Koněprus pod Sněžník (M. Nedvědová) 86

Studijní cesta Správy Jeskyně Na Tuřoldu (J. Kolařík) 87

Poznávací a studijní cesty průvodců z jeskyně Výpustek (V. Pernica, H. Horáková) 88

Bozkovští průvodci opět na studijní cestě (Š. Zonyga) 89

Exkurze průhonického pracoviště do dolu Pepř (O. Suldovská) 90

Už je to deset let, co jsme byli společně na Slovensku (D. Milka) 91

Prezentace pro veřejnost (B. Šimečková) 92

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

15. vědecká konference na Slovensku – Výzkum, využívání a ochrana jeskyní (V. Ouhrabka, J. Gabriš) 95

Konference Mezinárodní asociace zpřístupněných jeskyní v Malajsii (J. Gabriš) 96

Cicero André da Costa Moraes navštívil Koněpruské jeskyně (J. Hromas) 99

Účast na netopýří noci v Polsku (M. Koudelka) 101

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY

Životní jubilea, svatby (B. Šimečková) 102

Hanka Jelínková odchází do důchodu (E. Hebelková) 103

31. prosince 2024 skončil ve funkci ředitel SJ ČR (J. Hromas) 104

Hynek Pavelka – „Punkvy král“ je v důchodu (J. Flek) 105

Odborová organizace (V. Ouhrabka) 106

Setkání sezonních průvodců pěti zpřístupněných jeskyní Moravského krasu KRAZ 2024 (V. Pernica) 107

ZAJÍMAVOSTI ROKU 2024

Dění okolo Hranické propasti – hlavně ta mapa... (B. Šimečková) 108

Obnovený historický nápis ve Křtinském údolí (J. Cihlár) 111

Ekologická havárie na řece Bečvě – díl pátý (B. Šimečková) 112

FOTO ROKU

Fotografie roku 2024 (M. Koudelka) 117

HISTORIE

Smrt na školním výletě (I. Štelcl) 118

110. výročí zpřístupnění Macochy (P. Zajíček) 119

Víte, kde je v Moravském krasu Havranova jeskyně? (I. Štelcl) 120

POHLEDY ZVENČÍ

Ohlasy návštěvníků: pozitivita mnohonásobně převažují kritiku (P. Gejdoš) 122

POD POKLIČKOU

Houbový pekáček z česko-bavorského pomezí (K. Drbal) 124

POHÁDKA NA KONEC

Poustevník z Jeskyně Na Špičáku 125

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK 127

Paprsky vycházejícího slunce nad návrším Zlatého koně s budovou nového Domu přírody Českého krasu.
Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

ÚVOD

*Vážení čtenáři,
na tomto místě pravidelně nacházíte úvodník úřadujícího ředitele Správy jeskyní České republiky. Ke konci roku 2024 ukončil své působení v této funkci Ing. Lubomír Příbyl. Do uzávěrky ročenky však nestihl svůj příspěvek dodat, proto redakce zařazuje úvodník nastupujícího ředitele SJ ČR, doc. Ing. Milana Jana Půčky, MBA, Ph.D. Ohlédnutí za působením Ing. Lubomíra Příbyla „u zpřístupněných jeskyní“ z pera RNDr. Jaroslava Hromase si můžete přečíst na str. 104. Děkujeme za pochopení.*

Barbora Šimečková, editorka

*Ředitel Správy jeskyní ČR
doc. Ing. Milan Jan Půček, MBA, Ph.D.
Foto: Romana Miceská, SJ ČR*

Vážení přátelé jeskyní, vážené kolegyně a vážení kolegové,

od 1. března 2025 jsem se stal novým ředitelem Správy jeskyní ČR. Rád bych využil této příležitosti, abych se představil a napsal pár slov k tomu, jaké jsou mé vize pro řízení této významné organizace. Uvádět priority až za rok by nedávalo žádný smysl.

Nejprve představení. Je mi 57 let, mám pět dětí a jsem 36 let šťastně ženatý. Jsem rodák ze Vsetína, ale již třináct let s rodinou bydlíme v Táboře. Mám ekonomicko technicko environmentální vzdělání a docenturu z veřejné ekonomie a regionálního rozvoje. Řídil jsem v minulosti podobné organizace – například státní příspěvkovou organizaci Národní zemědělské muzeum nebo Muzeum regionu Valašsko. Mám s řízením příspěvkových organizací a s veřejnou správou velké zkušenosti. V posledních letech jsem pracoval jako učitel na vysoké škole a též jako prorektor odpovědný za vědu a výzkum.

O práci ředitele Správy jeskyní ČR jsem se ucházel proto, že mám jeskyně velmi rád. V letech 1990 až 1994 jsem byl členem Základní organizace České speleologické společnosti 7-01 Orcus Bohumín a jeskyně mi učarovaly. Žel jsem pak po autonehodě v roce 1995, kdy jsem měl četná zranění a mimo jiné též rozdrčený levý kyčelní kloub, již nemohl jako jeskyňář pokračovat. Je to pro mne svým způsobem návrat k činnosti, kterou jsem kdysi dávno miloval.

Do funkce ředitele vstupuji s pokorou a věřím, že mé zkušenosti pomohou udržet vysokou úroveň ochrany jeskyní. Budu se snažit, aby Správa jeskyní ČR měla spokojené návštěvníky, spokojené zaměstnance a také spokojeného zřizovatele (Ministerstvo životního prostředí). Mezi mé priority patří kromě ochrany přírody a budování pozitivního vztahu návštěvníků (zejména dětí) k ochraně přírody, také zajištění efektivního fungování a hospodaření všech správ jeskyní. Také se chci zaměřit na shánění peněz na investice (rád bych většinu investic financoval z dotací nebo prostředků MŽP), posílení digitalizace služeb a vytvoření podmínek pro navýšení udržitelné návštěvnosti a tržeb. Budu se zaměřovat na odbornou činnost – budu usilovat o to, abychom se stali výzkumnou organizací a mohli tak posílit odbornost tímto směrem. Již pro letošní rok po vzoru KRNPu a AOPK ČR vyhlásíme Cenu Správy jeskyní ČR, abychom mohli ocenit osobnosti. Též žiji sen, že by se mohly jeskyně Moravského krasu dostat v budoucnu na seznam světového dědictví UNESCO tak, jako se to v roce 1995 povedlo na Slovensku a v Maďarsku.

Pokud máte nápady, jak nějakou činnost, kterou Správa jeskyní ČR provádí, dělat lépe, neváhejte mne kontaktovat. Můj e-mail je: milan.pucek@caves.cz. Rád to s Vámi proberu a budu Vám naslouchat.

Těším se na spolupráci.

*S úctou
Milan Jan Půček*

Mladecké jeskyně, bohatá výzdoba v Panenské jeskyni. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Velikonoční výzdoba před provozní budovou Bozkovských dolomitových jeskyní. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

U východu z jeskyně Výpustek jsme zastihli dětské účastníky prohlídky „Medvěd Bruno a stroj času“ pod vedením Aleny Strakové. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Základní údaje o organizaci SJ ČR

Název:

Správa jeskyní České republiky

Adresa sídla:

státní příspěvková organizace

Identifikační číslo:

Květnové náměstí 3, 252 43 Průhonice
75073331

Daňové identifikační číslo:

CZ75073331

Poštovní adresa:

Květnové náměstí 3, P. O. BOX 21,
252 43 Průhonice

Telefonní spojení:

+420 271 000 040 – sekretariát

Adresa elektronické pošty:

spravajeskynicr@caves.cz

Internetové stránky:

www.caves.cz, www.jeskynecr.cz

Datová schránka:

sxwrr4r

Organizační uspořádání a obsazení vedoucích funkcí

Pracoviště Průhonice

Ředitel

Ing. Lubomír Příbyl

Ekonomicko-provozní náměstek a statutární zást.

Ing. Petr Sezemský

Odborný náměstek

od 15. 8. 2024 Ing. Václav Zemek

Sekretariát ředitele

Mgr. Vratislav Ouhrabka

Odbor ekonomicko-provozní

vedoucí Miroslava Lehne

vedoucí do 31. 7. 2024 Ing. Petr Sezemský,

od 15. 8. 2024 Ing. Václav Zemek

do 14. 6. 2024 Ing. Jana Mazalová,

od 15. 8. 2024 Ing. Václav Zemek

vedoucí do 30. 9. 2024 Marcela Šejblová,

od 1. 10. 2024 Ing. Pavel Kratochvíl

vedoucí Eva Koktanová, DiS

Hana Frantová

vedoucí Mgr. Vratislav Ouhrabka

Referát plánu a rozpočtu

Oddělení účetnictví

Oddělení technické

Referát personální

Oddělení péče o jeskyňe

Pracoviště Blansko

Správa jeskyní Moravského krasu

vedoucí Ing. Jakub Gabriš

Oddělení ekonomické

vedoucí Jaromíra Kakáčová

Oddělení technické

vedoucí Ing. Pavel Krátký

Informační služba

vedoucí Bc. Pamela Fleková

Provoz Punkevních jeskyní

vedoucí Hynek Pavelka

Provoz Kateřinské jeskyňe

vedoucí Ing. Roman Plíšek

Provoz jeskyňe Balcarka

vedoucí Mgr. Eva Hebelková

Provoz Sloupsko-šošůvských jeskyní

vedoucí Miluše Hasoňová

Provoz jeskyňe Výpustek

vedoucí Bc. Hana Horáková

Ostatní pracoviště

Správa Bozkovských dolomit. jeskyní, Bozkov

vedoucí Mgr. Dušan Milka

Správa Chýnovské jeskyňe, Dolní Hořice

vedoucí Ing. Karel Drbal

Správa Javoříčských jeskyní, Javoříčko

vedoucí Ing. Martin Koudelka

Správa Jeskyňe Na Turoldu, Mikulov

vedoucí Bc. Jiří Kolařík

Správa Jeskyňe Na Špičáku, Supíkovec

vedoucí Bc. Andrea Švubová

Správa Jeskyní Na Pomezí, Vápenná

vedoucí Ing. Martin Kubalák

Správa Koněpruských jeskyní, Koněprusy

vedoucí do 30. 4. 2024 Mgr. Lenka Kachlík,

od 9. 9. 2024 Ing. Michaela Nedvědová

vedoucí Mgr. Ondřej Vlček

vedoucí Barbora Šimečková

Správa Mladečských jeskyní, Mladeč

Správa Zbrašovských arag. jesk., Teplice n. Bečvou

PŘEHLED VEŘEJNOSTI ZPŘÍSTUPNĚNÝCH JESKYNŮ
A DALŠÍCH PODZEMNÍCH OBJEKTŮ V PÉČI SJ ČR

(Stav k 1. 1. 2025, sestavil Vratislav Ouhrabka)

	název jeskyně	evidenční kód JESO	katastrální území	okres	kraj	chráněné území	celková délka jeskyně / m	celková hloubka denivelace jeskyně / m	nadmořská výška vchodu východu m n.m.	
Čechy	Bozkovské dolomitové jeskyně	K162 50 10 J00001	Bozkov	Semily	Liberecký	NPP Bozkovské dolomitové jeskyně (1999, 2005) 5,54 ha	1118	43	447	446
	Jeskyně pod Sněžníkem (fluoritový důl ŠP4 Jilové-Sněžník)	P141 26 1A J00029 až P141 26 1A J00043	Sněžník	Děčín	Ústecký	PP Jeskyně pod Sněžníkem (1999) 973 m² CHKO Labské pískovce	samostatné dutiny dlouhé až 150 m	cca 30	574	-
	Koněpruské jeskyně	K112 87 11 J00007	Koněprusy	Beroun	Středočeský	NPP Zlatý kůň (1973) 37,06 ha CHKO Český kras	2050	70	443	459
	Chýnovská jeskyně	K123 57 10 J00001	Dolní Hořice	Tábor	Jihočeský	NPP Chýnovská jeskyně (1949, 2010) 2,97 ha	1400	79	539	543
Severní Morava	Jeskyně Na Pomezí	K163 32 10 J00001	Vápenná	Jeseník	Olomoucký	NPP Jeskyně Na Pomezí (1965, 2010) 20,60 ha	1430 (celý systém Jeskyně Na Pomezí-Liščí díra 1870 m)	47	549	545
	Jeskyně Na Špičáku	K163 29 10 J00001	Supikovice	Jeseník	Olomoucký	NPP Na Špičáku (1970) 7,05 ha	410	cca 10	439	437
	Javoříčské jeskyně	K220 34 10 J00001	Březina	Olomouc	Olomoucký	NPR Špraněk (1949, 2013) 102,29 ha	5594 (celý systém cca 6000 m)	111	445	470/488
	Mladečské jeskyně	K220 35 10 J00001	Mladeč	Olomouc	Olomoucký	NPP Třesín (1933), 0,81 ha, PP Třesín (1993) 143,08 ha, CHKO Litovelské Pomoraví	1250	30	257	257
	Zbrašovské aragonitové jeskyně	K212 06 10 J00001	Teplice nad Bečvou	Přerov	Olomoucký	NPP Zbrašovské aragonitové jeskyně (2003, 2005) 7,74 ha	1435	55	265	248
Jižní Morava	Jeskyně Na Turoldu	K322 27 10 J00001	Mikulov na Moravě	Břeclav	Jihomoravský	PR Turolď (1946, 2002) 16,84 ha CHKO Pálava	3054 (systém: Turolď 1754, Liščí 1300)	47	285	-
	Punkevní jeskyně	K230 12 10 J03240	Suchdol v Moravském krasu, Vilémovice u Macochy	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punkvy (1933, 2004) 556,46 ha CHKO Moravský kras	6375 (systém: Punkevní Macocha 5675 m, Malý výtok 150 m, Stovka 550 m)	190/65	355	350
	Kateřinská jeskyně	K230 12 11 J06940	Suchdol v Moravském krasu	Blansko	Jihomoravský	NPR Vývěry Punkvy (1933, 2004) 556,46 ha CHKO Moravský kras	950	63	342	-
	Jeskyně Balcarka	K230 12 11 J05970	Ostrov u Macochy	Blansko	Jihomoravský	PR Balcarkova skála – Vintoky (1998) 7,09 ha CHKO Moravský kras	1150	40	461	458
	Sloupsko-šošůvské jeskyně	K230 12 10 J00250	Sloup v Moravském Krasu, Šošůvka	Blansko	Jihomoravský	PR Sloupsko-šošůvské jeskyně (1999,2010) 7,50 ha CHKO Moravský kras	5700	98	462	470
	Jeskyně Výpustek	K230 12 16 J11310	Březina u Křtin	Brno-venkov	Jihomoravský	PR U Výpustku (1977, 2012) 63,34 ha CHKO Moravský kras	cca 2000	55	385	385

Tabulky obsahují základní data, která jsou průběžně aktualizována. Jsou zdrojem dostupných ověřených údajů k uvedenému datu pro veškerou publikační a prezentační činnost.

teplota vzduchu °C		vody		rok objevu zpřístupnění		zpřístupněná část jeskyně m	délka návštěvního okruhu*) m	denivelace návštěv. okruhu m	počet schodů	doba prohlídky min.	průměrná roční návštěvnost **) 1991 - 2024	průměrná roční návštěvnost **) 2006 - 2024	charakteristika/výjimečnost jeskyně
7,5 - 9		8		1947 1957	1969	350	400	17	245	cca 45	64 990	63 927	Největší jeskynní systém v dolomitech s největším podzemním jezerem v Čechách.
7 - 12		-		1983 1984	-	délka přístupných důlních chodeb 870	1740	19	-	cca 2,5 hod		pouze pro odborné exkurze	Pseudokrasové dutiny s fluoritovou mineralizací částečně přístupné z důlního díla (ŠP 4 – Jilové-Sněžník)
9 - 10,5		-		1950	1959	630 (návštěvní trasa 580)	620	27	483	cca 50-60	92 752	83 515	Největší jeskynní systém Čech a významná archeologická lokalita.
5 - 9		8,7		1863	1868	280	260	36	330	cca 45	32 315	30 626	Největší česká jeskyně v krystalických vápencích a nejstarší zpřístupněná jeskyně v ČR.
7 - 8		-		1936 1949	1950	450	390	12	196	cca 45	51 711	47 210	Největší jeskynní systém v krystalických vápencích v ČR.
7 - 9		-		cca pol. 15. stol.	1885 1955	220	220	2	0	cca 35	14 805	14 728	Jeskyně vytvořená ledovcovými vodami, nejstarší písemně doložená jeskyně s nejstaršími historickými náписы v ČR.
7 - 8		-		1938 1958	1938 1961	790	790 a 360	46	255	cca 60/40	44 911	39 225	Jeskynní systém s nejobtší a nejpestřejší krápníkovou výzdobou.
7 - 9		-		1826 (1828)	1911	330	400	14	92	cca 40	19 551	20 271	Významná archeologická lokalita – největší a nejstarší sídliště cromagnon- ských lidí ve střední Evropě.
14 - 16		22		přelom 1912/1913	1926	375	375	18	126	cca 50-60	47 410	47 097	Hydrotermální jeskyně s plynovými „jezery“ CO ₂ , aragonitovými agregáty a unikátní krápníkovou výzdobou.
7 - 9		6 - 8		1951	1958 2004	140	280	33	350	cca 50-60	29 170 ***)	30 260	Největší jeskynní systém v druhohorních vápencích v ČR s unikátní modelací stěn a stropů.
7 - 8		4 - 10		1909	1910	1290	1250 (z toho 440 m plavba)	25	198	cca 60	195 844	193 986	Nejméně známý jeskynní systém s nejmohutnější propastí a jedinou veřejnou podzemní plavbou v ČR.
7 - 8		-		část odedávna, 1909	1910	420	580	20	199	cca 40	53 413	44 434	Jeskyně s největší zpřístupněnou podzemní prostorem v ČR.
7 - 8		-		1923	1925 1935 1949	720	720	18	330	cca 60	35 014	30 820	Jeskynní systém s bohatou krápníkovou výzdobou a významná archeologická lokalita.
7 - 8		1 - 20		část odedávna 1879-Eliš.j. 1889-Šoš.j.	1881 1890	1930	1760 890 950 1300	24 24 23 73	303 202 147 134	cca 110/70	41 077	43 212	Nejdělsí zpřístupněný jeskynní systém v ČR, jeskyně Kůlna je významná archeol. lokalita, naleziště pozůstatků neandrtálského člověka.
7 - 8		-		před 1608	2007	615	600 690	3 3	13 32	cca 75/80		18 957****)	Jeskynní systém s pohnutou historií (těžba fosfátů, německá továrna) a s tajným vojenským velitelským stanovištěm.

*) délka návštěvního okruhu je trasa, kterou návštěvník projde **) nejsou zahrnuty roky, po které byla jeskyně zavřena ***)) jeskyně otevřena od r. 2004 ****)) jeskyně otevřena od r. 2007

Bozkovské dolomitové jeskyně

Dušan Milka

Od 1. ledna jsme upravili základní vstupné ze 190 korun na 200, protože jsme měli celý loňský rok velké problémy s vrácením drobných. Výši vstupného pro studenty a děti jsme neměnili.

Počátkem roku panovalo téměř stejné počasí jako vloni, snad bylo ještě o něco tepleji.

To mělo pochopitelně vliv na sněhovou pokrývku, a ta zase měla vliv na množství aktivních lyžařů. Prostě „shnilá“ zima se vším všudy, nemrzlo, nesněžilo, ale téměř celý únor přšelo. Začaly pololetní prázdniny, a protože nebylo na čem lyžovat, řada výprav i jednotlivců se vypravila do našich jeskyní. Sami bychom to těžko zvládali, ale našťastí jsme sehnali nějaké brigádníky, a tak se nám podařilo většinu návštěvníků uspokojit a jeskyněmi provést. Až do půlky března byla návštěvnost opravdu pěkná, průměrně 300 návštěvníků denně, aspoň jednou za týden přes 450 lidí. I v dalších jarních měsících jsme si s návštěvností trochu proti loňsku polepšili, velkým dílem k tomu přispěli cizinci (především Poláci), a tak se zdálo, že to bude opravdu úspěšný rok.

Ještě v jarních měsících jsme se pustili do nahrávání cizojazyčných sylabů na SD karty do bluetooth přehrávačů (náhrada za kazetové magnetofony) a počátkem hlavní sezony už jsme měli provázení s novými přehrávači docela zaběhnuté. Vyměnili jsme většinu košů na odpadky v areálu jeskyní, do prostoru před stánkem potravin instalovali místo zahradního nábytku dřevěné lavice spojené se stoly.

O prvním prázdninovém víkendu se tradičně konala v Bozkově pouť, tentokrát spojená se sjezdem rodáků. V obci se v tuto dobu uskutečnila řada akcí, Správa jeskyní připravila ve vstupní hale průřezovou výstavu historií jeskyní (uběhlo 55 let od zpřístupnění veřejnosti) a Vratík Ouhrabka po dva dny zajišťoval pro návštěvníky komentované prohlídky.

Bozkovský údržbář Zdeněk Vacátko lepí šablony na nové dřevěné lavice a stoly. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Až do začátku letních prázdnin jsme měli dobrou návštěvnost, o něco vyšší než v předchozím roce. V červenci a srpnu panovalo teplé až horké počasí bez nějakých velkých dešťů, a to bylo na návštěvnosti znát. Oba měsíce byly slabší než vloni a nespravilo to ani září.

Koncem prázdnin se nám ozvaly dvě „mořské panny“ z Prahy, že už proplávaly spoustu vodních ploch a slyšely o našem krásném podzemním jezeru, tak by to zde také chtěly zkusit. Do jeskyní přijely počátkem září a několik hodin se fotografovaly na kamenech a chodnicích u jezera. Do vody jsme je pustit nemohli, měly tak velké ocasy, že by nám zkálily vodu, a to pak trvá strašně dlouho, než se zase jezero vyčistí. I tak se zdálo, že byly spokojené.

Na podzim se podařilo sehnat dodavatele, který vyměnil poškozené trámy a krytinu na srubu. Pokles návštěvnosti se nezastavil ani v říjnu, a tak jenom díky silnému zájmu v prvním pololetí jsme se na konci roku téměř dostali na loňská čísla. Takže se dá říci, že se změna klimatu týká i nás. V době, kdy neprší, je v Bozkovských jeskyních návštěvnost slabá, a v letošním létě a na podzim opravdu přšlo jen málo.

Chýnovská jeskyně

Karel Drbal

Bylo to tu a je to tu zas. Mám na mysli napsat článek pro Ročenku. Na jednu stranu si říkám, že je to vlastně pořád stejné, pokud sezóna proběhne bez problémů. Na druhou stranu je to ale každé trochu jiné. Vážím si Ročenky. Je to kronika našich jeskyní, firmy a lidí. Běžné zprávy o činnosti někde zapadnou a pochybuji, že je bude někdo číst a vracet se k nim. Ale Ročenka, to je jiné kafe. Je o lidech a ne jen o statistice a penězích. A tak tedy napíši, čím

býl rok 2024 pro Chýnovskou jeskyni trochu jiný pro lidi, a na oživení paměti. Statistickým datům se asi nevyhnu.

Sezóna začala trochu dřív – na Velikonoce 28. 3. 2024 – a trvala do konce října. Jeskyni navštívilo celkem 27 562 osob a můžeme říct, že většina z nich navštívila i naši expozici ve Výtopně. Pro zájemce jsme v září připravili i několik mimořádných akcí. 6. září to byly koncerty Jaroslava Svěčeného, 20. září proběhla Mezinárodní noc pro netopýry a 22. září ekumenická bohoslužba v jeskyni. 26. října pak pro velký úspěch přidával další koncert Jaroslav Svěčený. Osvětu jsme i vyváželi za hranice jeskyně. František Krejča uspořádal tři přednášky na téma podzemí Tábořska, podzemí jižních Čech a historie dolování v revíru Staré Vožice. O export informací se postarala i média jako Česká televize a Televize Prima svými reportážemi, a svou trochou jsme přispěli i k natáčení dokumentu o jeskyňáři Vladimírovi Wabi Stárkovi.

Jeskyni poctil svou návštěvou i brazilský designér Cicero Moraes, který mimo jiné rekonstruoval podobu dívky z Mladče a podobu nejstarší Evropanky ze Zlatého koně u Koněprus. Tímto tématem se dostáváme k výzkumům.

Samozřejmě se stalo ukládání nových poznatků a nálezů do dokumentace Chýnovské jeskyně. Ve spolupráci s Přírodovědeckou fakultou University Karlovy pokračuje monitoring vodního režimu nejen Chýnovské jeskyně, ale i Velmovických slují. Do problematiky skapových vod se pokusíme zapojit i studenty Střední odborné školy ekologické a potravinářské ve Veselí nad Lužnicí. Pracovníci Chýnovské jeskyně se podíleli společně se spolkem Naše historie na výzkumech historického podzemí pomocí metody nedestruktivního průzkumu. Zde se jednalo o hrobky ve Frýdlantu, Dobrušce, Olomouci, a především o objev hrobky arcibiskupa Arnošta z Pardubic v polském Kladsku. Probíhalo i 3D skenování významných památek, z nichž jmenujme alespoň katedrálu svatě Barbory v Kutné Hoře, a důlních děl na trase D7 u Slaného.

Nadále probíhalo skenování, mapování a zejména fotodokumentace krasových i pseudokrasových jeskyní na území Jihočeského kraje pro připravovanou publikaci Podzemí jižních Čech. Samostatnou kapitolou je intenzivní spolupráce se samosprávným Jihočeským krajem a jeho úřadem. Do realizační fáze se dostalo zpřístupnění starého důlního díla Orty ležícího na okraji krajského města. O postupu prací informuje samostatný článek Ročenky.

Proběhly i každoročně opakované managementové práce na kosení a odstranění náletových dřevin a likvidaci lampenflóry, pravidelný monitoring netopýrů, střešní úpravy kostela v Suchdole nad Lužnicí na ochranu kolonie netopýrů, spolupráce na kroužkování ptáků a další běžné se opakující činnosti.

A protože sezóna je o lidech a pro lidi, zaslouží si celý tým pracovníků Chýnovské jeskyně mimořádné uznání a poděkování za péči nejen o návštěvníky a jeskyni, ale i za rozvoj a dobré jméno pracoviště.

Josef Vandělík a František Krejča při údržbě expozice před návštěvníckou sezónou. Foto: Dana Vesecká, SJ ČR

Javoříčské jeskyně

Martin Koudelka

Událostí v tomto roce bylo opravdu hodně. Takže pojďme stručně, chronologicky a výstižně popsat, co vše se u nás dělo.

V sobotu 20. ledna proběhlo v jeskyních již tradiční sčítání zimujících letounů. Akce se účastnila Správa jeskyní ČR, Česká společnost na ochranu netopýrů (ČESON) a Agentura ochrany přírody a krajiny ČR. Celkem bylo nalezeno více než šest a půl tisíce zimujících jedinců sedmi druhů. Javoříčské jeskyně zůstávají největším známým zimovištěm vrápence malého (*Rhinolophus hipposideros*) v ČR, kterého bylo zjištěno 6433 kusů.

Speleologické práce prováděné ZO ČSS 7-09 Estavela v oblasti Špraňku byly poněkud utlumeny. Skupina se v tomto roce soustředila výhradně na koncovou stěnu Olomouckého dómu, kde proběhl další odstřel s následným vyklíčením suti. Ani po posledním odstřelu nedošlo k významnějšímu postupu ve směru pukliny.

V říjnu 2024 byla dokončena rekonstrukce hlavního napájecího uzlu Javoříčských jeskyní. Došlo k přepojení starého přívodu k nově postavené trafostanici na úrovni vysokého napětí, zapojení k napájecímu kabelu na straně přívodu k jeskyním. Zároveň byl natřen původní starý příhradový sloup, který tak bude déle sloužit svému účelu. Projektovou dokumentaci i vlastní práce zajišťovala firma Šerm-pro, s.r.o. (Šedivec elektro) a projekt byl financován z dotace MŽP. Před uvedením do provozu byla zpracována výchozí revize trafostanice a došlo k přepojení dálkového měření spotřeby elektrické energie ze strany distributora.

Po skončení turistické sezony jsme začali průběžně vlastními zaměstnanci opravovat stolký a lavičky v prostoru před správní budovou. Původní dřevěné latě (které již byly nevzhledné a místně poškozené) byly nahrazeny latěmi z dřevoplastu, které by měly lépe odolávat povětrnostním vlivům. Na základě upozornění inspektorů báňské správy a závodního SJ ČR byl koncem roku proveden preventivní arboristický průzkum stromů na všech přístupových cestách k jeskyním (vstup, východ z krátké i dlouhé trasy) a v okolí vstupního areálu a správní budovy. Stav lesního porostu není příliš uspokojivý a v průběhu roku operativně řešíme stále více havarijních stavů, popadaných větví, nalomených a vyvrácených stromů.

Celý rok pokračovalo sledování stavu a přesunů vrápence malého v Javoříčských jeskyních v období hibernace i přeletových aktivit v rámci bakalářské práce „Termopreference vrápence malého během hibernačního období“ a ve spolupráci s AOPK ČR a Ústavem biologie obratlovců AV. V říjnu byla do větrných dveří u východu z krátké prohlídkové trasy instalována průletová brána pro průběžné sledování aktivity letounů. Úspěšně proběhly již tradiční vzdělávací akce pro veřejnost – Probuzení a Uspávání netopýrů.

Krátce k průběhu turistické sezóny. V porovnání s rokem předchozím se jedná o poměrně výrazný pokles v počtu návštěvníků. Návštěvnost 36 tisíc osob odpovídá úrovni v letech 2012 a 2013. Nižší návštěvnost v dubnu byla ovlivněna posunutím Velikonočních svátků do měsíce března. V červnu to byl opět zřejmý pokles školních hromadných výletů a jejich přesun do jiných měsíců, a v měsíci září nás ovlivňovaly zprávy o uzavření jeskyní z důvodů povodní (i když nás se netýkaly) a rušení polských zájezdů. Převážnou část návštěvníků tvořila i v tomto roce individuální rodinná turistika, převážně z tuzemska. Zahraničních návštěvníků (Slovensko, Polsko) zůstává i nadále velmi málo.

Nový napájecí uzel Javoříčských jeskyní.
Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

Jeskyně Na Pomezí

Martin Kubalák

V roce 2024 byla provozní činnost zajištěna pouze třemi stálými zaměstnanci. I přes toto výrazně poddimenzované personální obsazení se podařilo udržet provoz, údržbu i technické zajištění v chodu, a to zejména díky vysokému pracovnímu nasazení všech členů týmu.

Je však zřejmé, že takto nastavený model dlouhodobě naráží na své limity. 1. září 2024 se po rodičovské dovolené vrátila na pracoviště hospodárka Kristýna Mechová, čímž se částečně stabilizovalo administrativní zajištění provozu.

Během hlavní turistické sezóny byli na základě dohod o provedení práce přijati dva zaměstnanci pro prodej suvenýrů. Průvodcovské služby zajišťovalo 24 sezónních pracovníků, kteří vedli prohlídky jeskyní.

V roce 2024 navštívilo jeskyně 37 356 turistů, což představuje pokles o 5 202 návštěvníků oproti roku 2023. Tento výrazný úbytek byl způsoben kombinací několika faktorů. Klíčovým zlomem byly katastrofální zářijové povodně, které narušily provoz jeskyní i přístup do oblasti. Dlouhodobě však návštěvnost ovlivnila i omezená dopravní dostupnost regionu. Probíhala rekonstrukce příjezdových komunikací od Polska, zároveň pokračovala rekonstrukce viaduktu na jediné příjezdové komunikaci k jeskyním od Jeseníku, která trvala až do konce podzimu. Od září probíhala oprava železniční trati v úseku Hanušovice–Jeseník, kde byla zavedena náhradní autobusová doprava. Tyto rozsáhlé dopravní komplikace významně snížily dostupnost lokality pro návštěvníky a negativně se podepsaly na celkové návštěvnosti.

Nový úsek zábradlí od východu z jeskyní k provozní budově.
Foto: Martin Kubalák, SJ ČR

Povodně měly vážný dopad také na samotné jeskyně – byly zatopeny až do výšky deseti metrů. Došlo k poškození elektroinstalace, což vedlo k výpadku některých klíčových technických zařízení. Po odklizení násoů bahna z návštěvnických tras následovaly opravy: byla vystavěna zřícená zídka a v jeskyních probíhala rozsáhlá obnova elektroinstalace. Tyto práce pokračovaly až do začátku roku 2025. V současnosti se finalizují tak, aby bylo zařízení plně funkční pro nadcházející turistickou sezónu 2025.

S ohledem na přísně nastavená úsporná opatření – zejména omezení čerpání prostředků na obnovu a investice – byla v listopadu realizována jen výměna jedné poloviny dosluhujícího zábradlí od východu z jeskyní.

Rok 2024 byl rovněž ve znamení odborné spolupráce. S Ústavem struktury a mechaniky hornin AV ČR probíhal výzkum zaměřený na monitoring tektonických poruch. Společně s Agenturou ochrany přírody a krajiny ČR byl sledován výskyt a počet zimujících netopýrů. V polovině srpna proběhl v blízkosti nouzového východu a u jezírka před vstupem do jeskyní odchyt netopýrů. Během něj bylo zaznamenáno 41 jedinců, včetně nového druhu pro tuto lokalitu – netopýra Alcathoe (*Myotis alcathoe*). Tím se počet dosud zjištěných druhů v této oblasti zvýšil na osmnáct.

Nadějný vývoj návštěvnosti v Jeskyni Na Špičáku přerušily povodně

Andrea Švubová

První návštěvníky roku 2024 jsme přivítali hned 3. ledna. I letos jsme lidem nabídli pravidelné čtvrtletní prohlídky, a to ve stejných časech jako v roce předešlém, tedy v 10, 12 a 14 hodin.

Lednový provoz nám jako každoročně zpestřili kolegové z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, kteří u nás již léta mapují hibernující netopýry a vrápence. Tentokrát napočítali v podzemí 125 spících jedinců. Oproti roku 2023 ubylo zejména vrápenců malých. „V uplynulých pěti letech může v lokální populaci vážnou doplnění dorostu,“ vysvětluje zoolog z monitorovacího týmu Jiří Šafář, „zejména období jara byla pro vrápence klimaticky nepříznivá. Buď byla velká zima, nebo příliš pršelo, anebo naopak bylo moc sucho. Důsledkem bylo málo hmyzu v období, kdy samice potřebují vyživovat budoucí mláďata, a tak některé mohly vstřebat zárodky mláďat, případně měly problémy s tím, aby narozená mláďata uživily.“

Rizikové kácení stromů v bezprostřední blízkosti provozní budovy. Foto: Andrea Švubová, SJ ČR

Šumperska, Bruntálska a Krnovska. Zájem o nevšední návštěvu podzemí, doplněnou příběhem o loupeživém rytíři a skřítčích Venušáncích, byl ale natolik velký, že jsme se rozhodli zahrnout tyto mimořádné prohlídky i do běžného provozu. Nabízíme je nejen mateřinkám, ale i žákům 1.-3. tříd základních škol, třeba v rámci pobytů v přírodě či jednodenního výletu.

Se startem letních prázdnin se nám v jeskyni začala výrazně zvedat návštěvnost. Během července byla JNŠ jedinou jeskyní v Česku, která se v porovnání se stejným obdobím v roce předešlém mohla pochlubit nárůstem. Velmi dobře se jejich počty návštěvníků vyvíjely i v průběhu srpna. Z velké části k tomu přispěli Poláci, tvoří více než třetinu všech turistů. V půlce prázdnin jsme pro ně uspořádali tradiční prohlídky s rodilým mluvčím (viz samostatný článek).

Mnoho času jsme také strávili nad přípravou Mezinárodní noci pro netopýry. Navázali jsme užší spolupráci s Českou společností pro ochranu netopýrů (ČESON), od které jsme získali řadu výukových materiálů, spolu s nejrozumnějšími úkoly, kvízy a soutěжами pro děti. Celou akci nám ale překazil vydatný liják. Několik desítek

lidí ale přesto za netopýry dorazilo. A neodcházeli od nás s prázdnou. Zoologové z AOPK ČR jim ukázali několik kousků odchycených letounů a podělili se s nimi o zajímavosti ze života těchto tvorů. Děti se mohly zabavit i v tvůrčí dílně, kterou pro ně na místě zajistila Místní akční skupina Vincenze Priessnitzze pro Jesenícko. Všem, kteří se do organizace zapojili, patří obrovský dík.

Děti se vrátily do škol a vše nasvědčovalo tomu, že turisté budou mít o prohlídku zájem i po letních prázdninách. Slibný vývoj návštěvnosti ale v polovině září 2024 přerušily povodně. Jak moc zasáhly JNŠ, dozvíte se v samostatném příspěvku.

V druhé půli září byla jeskyně zcela uzavřená, provoz jsme obnovili až v říjnu 2024. A musím přiznat, že to byl dosud nejslabší měsíc v sezóně, který jsem za poslední tři roky (od svého nástupu) zažila. Oproti loňskému říjnu dorazila na prohlídku jen asi čtvrtina lidí, ruku v ruce s tím radikálně klesly tržby. Celkově dorazilo do JNŠ za celý rok 2024 více než 15 800 lidí. V roce předešlém jich bylo téměř o 800 víc. Věřím však, že rok 2025 bude pro všechny subjekty působící v oblasti cestovního ruchu v Jeseníkách příznivější.

Během sezóny 2024 jsme uspořádali dva koncerty, v Dómu naděje vystoupil na jaře Ženský pěvecký sbor Rádost z Bělé pod Pradědem a v létě pak novinář, rozhlasový dokumentarista, dramaturg, spisovatel a písničkář Miroslav Kobza.

Závěrem nesmím zapomenout na poděkování všem kolegům a průvodcům, kteří se na provozu JNŠ podíleli.

Pohádková prohlídka podzemí vrchu Špičáku. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Jeskyně Na Turoldu

Jiří Kolařík

Nový rok začal odstraňováním padlého stromu před vchodem do jeskyně. Štěstím bylo, že jsme po skončení sezony na podzim 2023 kvůli renovaci odinstalovali zábradlí u vstupu do jeskyně. Spadlý strom by ho zničil. Druhý týden v lednu proběhlo pravidelné sčítání netopýrů, které je každoročně prováděno pod vedením RNDr. Josefa Chytila, Ph.D., z Ornitologické stanice Muzea Komenského v Přerově. V roce 2024 bylo v JNT

napočítáno 436 kusů zimujících vrápenců malých a jeden netopýr brvitý. Počet zimujících vrápenců oproti předchozímu roku mírně poklesl. Oproti tomu opět vzrostl počet zimujících vrápenců ve sklepení lednického zámku.

Sezóna začala již Velkým pátkem 29. března a skončila 14. listopadu 2024. S nedostatkem průvodců jsme se již druhým rokem nepotýkali. Od června jsme měli plný stav a další zájemce jsme v rámci spolupráce posílali na zámek v Mikulově a do Archeoparku v Pavlově, kde naopak měli průvodců málo.

Jak se již stalo tradicí, v červenci a srpnu proběhly každé pondělí večerní prohlídky při svíčkách. Po jedenácti letech konání přemýšlíme o změně, jelikož v prvních červencových a posledních srpnových týdnech je obsazení prohlídek velmi nízké. Proto uvažujeme o zrušení prohlídek v prvních a posledních dvou týdnech a o prodloužení časů u prohlídek silně obsazených. Tradicí jsou také oživené prohlídky, které každoročně probíhají od druhého víkendu v září u příležitosti oslav Pálavského vinobraní.

Po vydatných deštích v září se uvolnil ze svahu nad vchodem do jeskyně kámen o váze cca 350 kg, který zachytily ochranné sítě. Při odstraňování kamene bylo zjištěno, že je nutná výměna sítí, protože je pád kamene poničil. 28. září byla při ranní kontrole zjištěna voda v Jezerním dómu, která zde byla zaznamenána naposledy v roce 2016. Instalovali jsme do jeskyně vodočet, abychom zjistili rychlost stoupající hladiny jezera. V prvních deseti dnech stoupala hladina po desítkách centimetrů denně, v dalších se jednalo o centimetr za týden. Při kontrole začátkem prosince jsme ale zjistili, že voda od 14. listopadu opět klesá o 30 cm.

Z managementových prací bylo realizováno uložení a skrytí záložní chráničky, optického a telefonního kabelu ve vstupním portálu a ve Vstupní síni, dokončení schodů, oprava opěrných zdí a podbetonování plošin v JNT, vyčištění a odstranění nánosů sítě a hlíny z ochranné sítě nad vchodem, posečení dna lomu a odstranění posečené hmoty, odstranění náletových dřevin na skalních stěnách a svazích nad vchody do jeskyní a nad turistickou stezkou.

Jeskyni Na Turoldu navštívilo 32 369 návštěvníků. Jednalo se o propad v návštěvnosti oproti předchozím létům, který byl ale zaznamenán v celém regionu Mikulovska a Lednicko-valtického areálu. Provozovatelé turistických cílů to zdůvodňují přirozeným vývojem a také nepřiměřenými cenami služeb, které nastavují podnikatelé v ubytování a gastronomii. Z těchto důvodů bylo v říjnu svoláno Destinační společnosti Pálava pracovní setkání provozovatelů turistických cílů a informačních center pod názvem „Burza informací“. Řešil se propad návštěvnosti turistických cílů a byly předkládány návrhy, jak opět návštěvnost zvýšit.

Jako každoročně jsme v listopadu s průvodci vyrazili na poznávací zájezd, tentokrát do Javoříčského, Mladečského a Hranického krasu. Ve třech dnech jsme navštívili jeskyně Mladečské, Javoříčské, jeskyni Za Hájoynou a Zbrašovské aragonitové jeskyně, z dalších cílů hrad Bouzov a naučnou stezku Špraněk.

V Jezerním dómu se po osmi letech opět objevila hladina podzemní vody. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Koněpruské jeskyně

Vladimír Svoboda

Letopočet 2024 se do historie provozu Koněpruských jeskyní jednou provždy zapsal tím, že byl na Zlatém koni, na místě naší bývalé správní budovy, slavnostně otevřen a do provozu uveden dlouho očekávaný Dům přírody Českého krasu. Ten nyní zároveň slouží jako zázemí pro správu jeskyní.

Na počátku roku jsme si pochopitelně po zkušenostech z doby jeho výstavby nedělali přílišné naděje, že by snad dokončování vnitřního vybavení a finální instalace expozic mohlo proběhnout s menšími problémy a v klidnějším režimu. Už jen proto, že nelehká koordinace dodávek a odstraňování závad, ležící na bedrech vedení naší správy, běžela současně s přípravami na novou náročnější sezónu. Ta totiž měla poprvé zahrnovat dva provozy – jeskyně a Dům přírody.

Kromě hlavních prací na včasné dokončení expozic probíhalo množství dalších činností – za všechny uvedme třeba úpravu rozvodu vody a kanalizace, což způsobovalo, že nám občas netekla voda. V únoru navíc vše probíhalo za zvukového doprovodu orchestru vysoušečů instalovaných v suterénu, aby skrz vyvrtané otvory v podlahách zabavily objekt jezírka vody, které se utvořilo v jeho již odizolovaných základech.

Velké změny běžely také na povrchu. Po odvozu posledních stavebních buněk došlo k rozmístění nových venkovních stolů, laviček a odpadkových košů. V areálu byly též vyměněny staré informační a dopravní cedule za nové, dokončila se stavba altánu s trojrozměrným modelem jeskyní a podél cesty od parkoviště vznikla geostezka. Zároveň bylo nutné neopomenout ani měnění se agendy, a tak se za pochodu novým podmínkám přizpůsoboval Havarijní plán a spousta dalších provozních a technických dokumentů.

Alespoň jedním příkladem logistické náročnosti příprav na sezónu budíž uvedeno mytí jeskyní ráno od 5 hodin a potom až ve večerních hodinách, neboť se neslučovalo se zapojováním nového rozvaděče, které v podzemí prováděla dodavatelská firma během dne. Tento rozvaděč nyní zajišťuje signalizaci z jeskyní na velký monitor v pokladně. Rovněž jsme se díky němu po dlouhých desetiletích dočkali telefonického spojení mezi podzemím a povrchem.

Před otevřením byla v promítacím sále, koncipovaném též jako výstavní prostor, instalována výstava fotografií Martina Frouze doplněná zdejšími historickými záběry a artefakty. Dostala název „Proměna“. Kromě ní mohli návštěvníci na počátku sezóny vidět ve vstupní hale a v prostorách občerstvení ještě putovní výstavu „Nedoceněné skvosty přírody“.

Zařizování dílny v zázemí nového domu přírody začíná stavbou velkého kovového regálu.

Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Dnem „D“ se stal Zelený čtvrtek 28. března 2024. Za přítomnosti ministra životního prostředí Petra Hladíka, ředitele Správy jeskyní ČR a Agentury ochrany přírody a krajiny ČR, mnoha zainteresovaných hostů a zástupců médií byl Dům přírody Českého krasu slavnostně otevřen.

Přestřižení pásky pro nás však mnoho úlevy nepředstavovalo. Znamenalo začátek nejen běžné návštěvnické sezóny v jeskyních, ale navíc i spoustu novot spjatých s provozováním tohoto objektu. Zvláštní atmosféra po již vydaném úsilí na překonání výzev minulých, spojená s hledáním motivace na ty očekávané, byla takřka všeobjímající. Přimícháme-li do toho ještě trochu nejistoty z budoucí širší záběru, vyplavou na povrch problémy s personálním obsazením. Nejviditelnější změnou bylo odvolání vedoucí Mgr. Lenky Kachlík v polovině dubna.

V oněch dnech byl pak počet stálých zaměstnanců nižší, než bývalo třeba k zajištění jen samotného základního provozu jeskyní... Přitom jsme si už nějak zvykli, že nadějný počet brigádních průvodců, kteří se rekrutovali po školení před začátkem sezóny, tradičně bledne v konfrontaci s realitou sestavování denních služeb.

Vedením správy byla pověřena Ing. Michaela Nedvěďová, která zde předtím zastávala pozici dispečerky provozu. Poté, co se v průběhu sezóny podařilo stabilizovat oba provoz, se od září stala již nastálou jmenovanou vedoucí Správy Koněpruských jeskyní a Domu přírody Českého krasu. A tak se tedy jako vždy, i za cenu stovek přesčasových hodin stálých zaměstnanců, povedlo dotáhnout návštěvnickou sezónu 2024 do zdárného konce.

Co se týče programů Domu přírody v jeho první sezóně, zdaleka nejvíce byla návštěvníky využívána komentovaná prohlídka expozic, několikrát proběhl program „Za netopýry do Koněprus“, zajišťovaný externí lektorkou a po několika pilotážích se začalo i s programem „Za trilobity do Koněprus“. Prostor zasedací místnosti byl během roku několikrát využit na semináře, zasedání a školení. V promítacím sále se v květnu konala přednáška Pavla Noska „Kája Saudek a ČSS“ za účasti cca 60 lidí. Přitom ještě některé dokončovací práce spojené s Domem přírody probíhaly během návštěvnické sezóny, např. stavba kolárny, která pak byla v červnu zkolaudována.

Ponecháme-li stranou dva případy zkolabování průvodkyně během prohlídky a drobné úrazy návštěvníků vyžadující od nás ošetření, tak se pochopitelně i letos mezi příchozími našli tací, kteří rovněž nepřispěli ke klidnému průběhu sezóny. Například holandským studentům se jevil jako dobrý nápad házení kamenů na cíl, jímž se stal zbrusu nový koš na tříděný odpad. Vyčpaná zvířata v expozicích začala po návštěvě školních zájezdů vykazovat jisté anatomické zvláštnosti a výstavní mobiliář nedostatek pevnosti. Bolavou částí Domu přírody se stala i dětská herna. Ta musela být – i přes předchozí výměnu skluzavky – na doporučení ČOI od srpna až do konce sezóny uzavřena.

Připomeňme, že pod naši správu patří i Jeskyně pod Sněžníkem, kam se musí každý měsíc jezdit měnit akumulátor zabezpečovacího zařízení. Podařily se tam nové mineralogické objevy, vylepšil se vstupní uzávěr a směřovala sem i posezónní exkurze pro naše brigádní pracovníky.

Kromě již tradiční „Mikulášské“, provozované v jeskyních na začátku prosince (tentokrát s poměrně vysokou návštěvností 2 450 lidí), tu během roku dvakrát proběhla recitační akce J. G. Páleníčka „Mater Speciosa“, v srpnu pak ve spolupráci s ČESON akce „Noc pro netopýry“, které se zúčastnilo více než sto osob, a též jsme se zapojili do projektu „Uklidíme Česko“.

V roce 2024 navštívilo naše jeskyně 76 538 návštěvníků, což představovalo oproti loňsku drobný pokles, takže všeobecně očekávání, že nový Dům přírody přitáhne více návštěvníků, se během jeho první sezóny nenaplnilo. Nicméně věříme, že stresové a turbulentní období posledních let je již u konce, a že zdejší personální kapacita v budoucnu umožní další zvyšování úrovně služeb pro naše návštěvníky.

Odvozu poslední stavební buňky, která sloužila jako pokladna, předcházelo vystěhování starého trezoru, zabudovaného předtím dlouhá desetiletí v bývalé správní budově.

Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Mladečské jeskyně

Ondřej Vlček

Dá se říct, že společně s kolegyní jsme sezónou 2024 vstoupili do našeho druhého samostatného roku. A nebyl o nic nudnější než rok předchozí.

Hned zkraje nás čekalo rozřešení série záhadných poplachů alarmu za pomoci našeho servisního technika pana Janků, což se podařilo. V zimních měsících, kdy nejen návštěvníci pospávají zimním spánkem, byla naplánována likvidace asi padesáti vosích hnízd ve věžičce historické budovy. Hibernace se využilo i v podzemí, kdy došlo na sčítání letounů za „asistence“ Českého rozhlasu. Kolega Zajíček našťásti nehiberňoval, a tak nám zrevidoval a vyčistil větrací šachtu. Ještě předtím, než vše vypuklo, nám kolega Gejdoš zřídil instagamový účet.

Opět se řešil problém sehnat především kvalitní brigádníky. Vyřešil se, a tak jsme je s kolegou Koudelkou závčas proškolili. V prvním z jarních měsíců se na vyhlídce areálu odehrála krásná zlatá svatba, kde obnovili sliby prarodiče naší bývalé průvodkyně. Proběhla exkurze do depozitáře Vlastivědného muzea v Olomouci, kde jsme si mimo jiné potěžkali kost našeho nosorožce srstnatého či mamutí stoličku.

Celé další kolečko sezóny odstartovalo Velikonocemi. To jsme si pro ratolesti rodičů vymysleli hru, abychom jim na povrchu zkrátali čekání na vstup. Koncem jara proběhlo školení polských průvodců, kteří k nám s prvním polským autobusem dorazili v létě.

Výška slavné mladečské Mumie vynikne v porovnání se zdejší sezónní průvodkyní.

Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Před letními prázdninami byla Jardou Šandou konečně zprovozněna smyčka filmů v projekčním sále pod vyhlídkou. Od té chvíle jsme mohli nerušeně zpřístupnit filmy bez potřeby jejich obsluhy za pomoci tabletu. Přes léto jsme již tradičně řešili nejednu noční párty jednoho z našich sousedů. Řešili jsme také „návod“ pro návštěvníky, jak se do našich jeskyní dostat, a to kvůli souběhu několikaměsíčních uzavírek několika silnic najednou. V létě nás navštívil pan profesor Horáček, který opět zajistil sedimenty pro výzkum a doručil nám několik rádků s výsledky jeho několikaleté práce. Než si vzal slovo podzim, byla obměněna i sluncem rozpadlá cedule na návisi obce Mladeč, týkající se právě mladečského podzímí.

Záříjové povodně se dotkly pouze rodin našich pracovníků z Litovle. Voda v jezírcích vystoupala o pár metrů, na provoz však vliv díkybohu neměla. Počasí a nezájem návštěvníků jsme využili ve prospěch chystané akce „HALLOWEEN“, kdy jsme originálně dekorovali každou z několika desítek luceren. Akce měla úspěch a budeme v letech následujících její tradici rozvíjet.

Ještě než nalétli letouni, byla vyčištěna lampenflora tímým jeskyňářů z Březiny. Z dalších managementů, které u nás běžně neprobíhají, proběhlo vyčištění okolí plotů nad pozemky od prorůstajících náletů, a to, jak se říká: „za pět minut dvanáct“.

Od vedení jsme dostali svolení k jednodennímu uzavření provozu, abychom se mohli zúčastnit odborného semináře v Domě přírody Moravského krasu. Druhým rokem jsme uspořádali v jeskyni oblíbenou mikulášskou nadílku. V zimním období se naplno rozběhl výzkum termopreference hibernujících vrápenců a před koncem roku nás potili návštěvou báňští inspektorů.

V tomto roce se konaly tři koncerty, vystoupili Felix Slováček jr., Yellow Sisters a Jiří Erlebach. Po celý rok byla návštěvnost přizívována klasickými médii. Za vyzdvížení však stojí tiskové zprávy Pavla Gejdoše, které se týkaly pojmenování naší kromaňonky Mladý. Zájem přijít s originálním jménem byl enormní, dorazily stovky mailů. I díky tomu můžeme třetím rokem tvrdit, že máme druhou nejlepší návštěvnost v historii sledování, a to krásných 24 735 návštěvníků, kterým děkujeme za podporu!

Zbrašovské aragonitové jeskyně

Barbora Šimečková

Začátek roku jsme zahájili v montérkách, abychom dokončili úklid provozní budovy po malování a výměně podlahových krytin. Při stěhování nábytku se vytřídila hromada nepotřebných krámů, které byly odvezeny do sběrného dvora, jednotlivé místnosti postupně dostávaly zpátky svůj řád a od února jsme mohli zahájit

návštěvníckou sezónu v pěkném prostředí zářícím novotou. Jakmile se oteplilo, nechali jsme ještě vyspravit a natřít všechna okna a rámy v prvním patře z venkovní strany, které nejvíce trpí povětrnostními vlivy a od nástavby provozní budovy (2001) už to bylo znát.

V březnu jsme se těšili na odbornou konferenci „Hranice poznání“, kterou v rámci tříletého multioborového projektu uspořádala Mendelova univerzita Brno v prostorách Zámeckého klubu v Hranicích. Odpoledne téhož dne jsme se zúčastnili vernisáže stejnojmenné výstavy na Staré radnici v Hranicích, kterou zahájila místopředsedkyně Senátu ČR RNDr. Jitka Seitlová v doprovodu místní politické reprezentace. K tématu se více dozvíte na str. 63 z pera M. Geršla.

Velikonoce letos připadly už na konec března, čemuž jsme museli přizpůsobit termíny školení brigádníků, nástup prodáváček, nákup zboží a veškerou přípravu. Oč intenzivnější snažení jsme vyvinuli, o to slabší návštěvnost nakonec o svátcích byla, ale tak to prostě občas v životě chodí.

Proběhlo pár natáčení a rozhovorů do médií k rozběhnutí hlavní sezóny. Prodejní systém Colosseum si opakovaně postavil hlavu, po aktualizaci nechtěl prodávat rezervované vstupky ani sestavit uzávěrku, a náš ajťák Sláveček se zase zapotil.

Kromě toho ho přestalo poslouchat ovládání našich dvou fungl nových tepelných čerpadel, jejichž základové desky se pohádaly mezi sebou a na tuto nestandardní záadu kulil oči i zkušený dodavatel. Na závěr ještě z čerpadel vyteklo chladivo, ale všechno se v rámci reklamace uvedlo do pořádku a Sláveček si utřel pot z čela.

Výkonný tepelný zdroj odhalil také netěsnící spoje a vadné termoventily na topenářských rozvodech v budově. Za plného provozu topenářů řezali flexou ocelové trubky, venku lilo jako z konve, vysazenými okny v patře táhlo, mistr natěrač Sobotka usilovně brousil okenní rámy a terasa byla až do fajrontu plná školních výletů. I v takové „pohodě“ se snažíme odvádět co nejlepší práci. Snad se nám to daří, což dokumentuje zápis v návštěvní knize z 26. června, zjevně od návštěvníků z ostravska: „Zas tu po roce – furt fájne.“

V červnu nám zkomplikovalo situaci několik uzávěrek silnic v okolí, které navazovaly bezprostředně na sebe a nestačili jsme návštěvníkům vysvětlovat, kudy k nám právě teď mohou přijet. Aby toho nebylo málo, přidala se i výluka na železniční trati u Valašského Meziříčí. Výpravy si přerézovovaly časy vstupů podle výlukového jízdního řádu, aby je nakonec stejně nestihly... Naši dispečeri byli zralí na bláznec, ale všechno nakonec zdárně zvládli.

Koncem června jsme tradičně zahájili vernisáží v Mramorové síni výstavu nazvanou Voda/Sklo/Voda – podrobněji o ní píšeme na str. 35. Využili jsme také nabídky firmy Shocart, s níž jsme spolupracovali na přípravě a korekturách papírové mapy Moravské brány a také velkého informačního panelu, který posléze nahradil starou vybledlou mapu Klubu českých turistů před provozní budovou.

Opravou prošel také parapet u pokladny, jehož původní nátěr byl od doteků návštěvníků vysloveně rozleptaný. Foto: archiv SZAJ

Jakub Fibich při pravidelné likvidaci lampenflory v Koblihové síni. Foto: Slavomír Černý, SJ ČR

Hodně času a energie jsme věnovali odborným tématům. Rozběhla se spolupráce na tvorbě 2D a 3D map Hranické propasti (viz str. 108) a pokračoval odběr vzorků vod s Českou geologickou službou v rámci projektu „Voda v krasu“. Uskutečnilo se několik konzultací s Českým inspektorátem lázní a zřídels, Českou geologickou službou, balneologem lázní Teplic nad Bečvou a dalšími nezávislými odborníky k upřesnění a interpretaci nových hydrogeologických poznatků – především s ohledem k plánované výstavbě Vodního díla Skalička. Informace pak byly předávány dalším odborným a veřejným institucím.

V září udeřila i v naší oblasti velká voda, naštěstí ne tak katastrofální jako v roce 1997. Včasné predikce srážek Českého hydrometeorologického ústavu, možnost sledování průtoků Bečvy online a v neposlední řadě naše zkušenosti z předchozích povodní vtělené do havarijního plánu nám umožnily připravit se na příval vody včas, v klidu a za denního světla. V Teplicích n. B. kulminovala první povodňová vlna v neděli 15. 9. průtokem 756 m³/s, druhá v pondělí 16. 9. průtokem 222 m³/s. I když první vlna dosáhla zvenčí úrovně kliky ve východových vrátech, díky nainstalovaným zábranám se voda do východové chodby vůbec nedostala. Současně jsme se snažili zaznamenávat poznatky také z dalších hydrogeologických objektů v okolí, např. vrtů. Pro kolegy v některých jiných zpřístupněných jeskyních však měla povodeň daleko vážnější následky, o čemž referuje článek na str. 66.

Další nemilou událostí byl neplánovaný odchod Slávka koncem října do několikaměsíční pracovní neschopnosti, což pro malý pracovní kolektiv znamenalo zvýšené vypětí a improvizace všeho druhu.

Na podzim vyšel 9. svazek edice Acta speleologica týkající se našeho regionu. Editor Petr Zajíček vydal přepis práce hranického rodáka J. H. A. Gallaše s názvem „Fyzické památky města Hranic a jeho okolí“ z roku 1822, na korekturách se podílela Bára Šimečková (více viz recenze J. Hromase na str. 75). Koncem roku konečně vyšla také Ročenka 2023, letos s výrazným zpožděním. Ani důrazné naléhání přísné editorky Báry nepohnulo s nejmenovanými hříšníky, kteří dodali své příspěvky extrémně pozdě a zpozdili tak vydání oblíbeného sborníku.

Před koncem roku jsme zahájili stavební rekonstrukci příjezdové komunikace první fyzickou akcí, a to pokácením stromů a stavbou ochranných palisád ve svahu nad cestou a očištěním celé skalní stěny. Práce k naší plné spokojenosti zajistila skupina stromo-skálo-speleo lezců pod vedením inženýrů Chlupa a Kouteckého.

Za celou sezónu prošlo našimi jeskyněmi 42 248 návštěvníků. Celé spektrum provozní i odborné činnosti zajistilo 6 stálých pracovníků a na dohody 22 sezónních průvodců, 6 dispečerů provozu a 4 prodáváčky suvenýrů. Chci tímto všem upřímně poděkovat a ocenit, že je naše práce i přes všechny problémy stále baví. A to je, podle mne, na výsledcích jasně vidět.

SPRÁVA JESKYNÍ MORAVSKÉHO KRASU

Jakub Gabriš

V roce 2024 navštívilo jeskyně Moravského krasu 330 955 návštěvníků, návštěvnost byla o 9 686 návštěvníků nižší než v roce 2023 (-2,8 %). V roce 2024 se oproti předešlému roku snížil počet domácích návštěvníků o 22 039 (-8,8 %), ale naopak počet zahraničních návštěvníků se zvýšil o 12 353 (+13,8 %). Podíl zahraničních návštěvníků tvořil 30,9 % z celkové návštěvnosti jeskyní Moravského krasu. Ve statistice nejsou započítáni návštěvníci, kteří si zakoupili vstupenky, ale na vstup nedorazili. Celkový pokles návštěvnosti lze přisoudit povodňovým stavům v měsících červnu a září.

V různých obdobích roku pracovalo v SJMK 44-48 stálých zaměstnanců, k 31.12.2024 to bylo celkem 44 osob. Byly uzavřeny dohody o pracovní činnosti a dohody o provedení práce s 262 sezónními a stálými pracovníky. Standardně proběhla nástupní školení sezónních pracovníků, školení a zkoušky pracovníků podle vyhlášky ČBÚ č. 298/2005 Sb. pro kvalifikační oprávnění k „pracím na zpřístupňování jeskyní a pracím na jejich udržování v bezpečném stavu“, v průběhu roku dále školení pro řidiče referenty, praktické zkoušky vůdčů plavidla, školení jeřábníků a vazačů a školení pro práci s motorovou pilou a křovinořezem. V rámci odborného vzdělávání stáli zaměstnanci SJMK absolvovali společnou terénní exkurzi po střední části Moravského krasu (Rudice a okolí).

V roce 2024 proběhlo mnoho provozních událostí, zmíním pouze ty nejvýznamnější, neboť podrobnější informace uvedou tradičně kolegové z jednotlivých provozů SJMK přímo ve svých článcích. Rok 2024 byl obdobím intenzivních prací, oprav, ale i bohatého kulturního dění. Bohužel velkým zásahem do běžného denního života byly dvě povodně, o nichž se zmíním podrobněji níže. Kromě toho se na všech provozech realizovala řada důležitých zásahů, jejichž cílem bylo zvýšení bezpečnosti, modernizace technického zázemí a udržení vysoké úrovně návštěvníckého komfortu. Na mnoha místech probíhalo kácení rizikových stromů – jak v bezprostředním okolí vstupů do jeskyní, tak podél přístupových cest, kde hrozil pád stromů ohrožujících provoz i návštěvníky.

V Kateřinské jeskyni se pracovalo na zavedení optického kabelu do vchodu jeskyně, což umožnilo napojení nejen čteček vstupenek, ale i kamerového systému. Ve Sloupsko-šošůvských jeskyních proběhl

Voda hrnoucí se z Pustého žlebu k provozní budově Punkevních jeskyní, červen 2024.

Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Vznik nového trativodu a propad chodníku na návštěvní trase v jeskyni Balcarce. Foto: Pavel Krátký, SJ ČR

nátěr historických schodů u Nagelovy propasti a rovněž došlo k zavedení optického kabelu a přípravě kamerového systému. Punkevní jeskyně prošly opravou asfaltové plochy před provozní budovou a uvnitř jeskyně probíhaly běžné opravy elektroinstalace. Dále bylo opraveno řetězové zábradlí podél přístupové komunikace a zajištěn břehový svah vodního toku Punkvy výstavbou nové opěrné zdi v blízkosti tzv. „Hladové zdi“. V jeskyni Balcarce byla realizována kompletní havarijní oprava střechy správní budovy a pergoly. I zde se pokračovalo v pokládce optického kabelu a přípravě kamerového systému.

Na parkovišti u propasti Macocha byla v reakci na opakované problémy s neukázněnými řidiči nainstalována mechanická závora, která částečně zamezí nelegálnímu vjezdu a nočním „driftovacím“ akcím. To však není úplné řešení problému, kdy nakonec mohou být omezováni návštěvníci jeskyní či spořádání občané, kteří chtějí pouze zaparkovat. Bylo by vhodné dopracovat projektovou dokumentaci, najít potřebné finanční prostředky a provést celkovou úpravu plochy parkoviště.

Tradičně probíhala také údržba geologických profilů, konkrétně na skalních stěnách v propasti Macocha, nad vchodem do Punkevních jeskyní, ale i v dalších lokalitách (jeskyně Balcarce, Kateřinská a Sloupsko-šošůvské). Jedná se o důležitou činnost z hlediska bezpečnosti i dlouhodobého sledování vývoje krasových jevů.

Kromě technických zásahů se SJMK věnovala i kulturním a společenským aktivitám. Tradičně se uskutečnily speciální prohlídky, například Dáblský Výpustek či kostýmové prohlídky v Punkevních jeskyních. Návštěvníci si mohli užít také umělecký festival 7 stupňů, který přinesl nevšední spojení umění a podzemního prostředí Sloupsko-šošůvských jeskyní. Mezi hojně navštěvované akce patřily nejen tradiční Čarovné tóny Macochy, ale i další koncerty různých žánrů, které se konaly v jeskynních prostorách Moravského krasu a nabízely výjimečný kulturní zážitek spojený s jedinečnou akustikou. Výjimečnou událostí byl i Mírový běh – Peace Run, který spojil sportovní výkon s myšlenkou mezikulturního porozumění. Běžci se zastavili s mírovou pochodní u Punkevních jeskyní, které následně navštívili.

V roce 2024 zasáhly Moravský kras dvě významné povodňové události, a to v červnu a září. Obě způsobily přerušení provozu v několika našich areálech a nemalé škody, přičemž zářijová povodeň byla svým rozsahem a důsledky výrazně ničivější. V noci z 21. na 22. června 2024 došlo k prudkým meteorologickým výkyvům, které vyústily ve vzdušné povrchových i podzemních vod, zejména v severní části Moravského krasu.

Nejprve byly zaznamenány problémy ve Sloupu, kde Sloupský potok zaplavil hlavní vstup do Sloupsko-šošůvských jeskyní, voda se však naštěstí nedostala až k provozní budově. Bílá voda od Holštejna společně se Sloupským potokem zvýšily hladinu Punkvy natolik, že zaplavila část suché trasy Punkevních jeskyní a přetékala přes plato propasti Macocha, čímž došlo k zatopení vodní prohlídkové trasy. Voda přitékala i po povrchu do Pustého a Suchého žlebu, kde od vod přitékajících z polí do Suchého žlebu došlo k zatopení Domu přírody, který zůstal mnoho týdnů naprosto paralyzován. Punkevní jeskyně byly uzavřeny po celý víkend, od pondělí se podařilo zpřístupnit suchou část prohlídkové trasy a od středy i zkrácenou vodní plavbu, která díky regulaci stavidlem v odvodňovacím tunelu nebyla v tomto úseku napřímo zasažena. Zbylou část trasy bylo možno prověřit až později, po ustálení počasí a opadu povodňových vod. Sloupsko-šošůvské jeskyně fungovaly v omezeném, tzv. zimním režimu, ale během pár dní se podařilo veškerý provoz obnovit. V jeskyni Balcarka došlo k sesuvu sedimentů vlivem silného skapu a k otevření trativodu v hloubce přibližně tři metrů pod návštěvnickou trasou a pod betonovým chodníkem, a to v úseku od jezírka směrem od nouzového východu k Muzeu. Úsek byl z bezpečnostních důvodů uzavřen a návštěvnická trasa je dočasně změněna, dokud zde nebude vybudováno nové bezpečné přemostění. V Kateřinské jeskyni se sice voda neobjevila, ale kvůli poškození elektrického vedení před Skalním mlýnem byly prohlídky několik dní pouze za svitu čelovek a následně se nekonalý vůbec. Do provozní budovy Punkevních jeskyní a dalších objektů na Skalním mlýně i na Svitavské ulici v Blansku pronikla spodní voda do prostor suterénu či sklepů. Pitná voda z jeskyně Štajgrova byla po dobu několika týdnů nepoužitelná, což znamenalo omezení pro všechny lokality, které ji standardně odebírají.

Druhá, zářijová povodeň postihla oblast cca od 14. září 2024 a svými následky předčila události z června. Ve Sloupsko-šošůvských jeskyních došlo k zaplavení nejen vchodu do jeskyně, ale i celého areálu a provozní budovy. Provoz byl uzavřen a následně probíhalo odstraňování následků, které trvalo cca do 20. září 2024 tak, aby se mohlo otevřít. (Škody se řeší dosud). V Punkevních jeskyních došlo 14. září 2024 ve 13:30 k zaplavení dna propasti Macocha, přičemž během následujících dní stoupla hladina v propasti minimálně o tři metry výše než v červnu. Zasáhla větší část suché prohlídkové trasy a celou vodní plavbu. Způsobila výrazné poškození elektroinstalace a hrozilo i zaplavení provozní budovy, k čemuž naštěstí nakonec nedošlo. Přesto došlo k výrazným škodám nejen na technických zařízeních, ale i na ztrátách na tržbách z důvodu nižší návštěvnosti, neboť se jednalo o období, kdy je obvykle návštěvnost ještě poměrně vysoká.

Stav návštěvnického areálu Sloupsko-šošůvských jeskyní po opadnutí zářijové povodně.
Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Jeskyně Balcarka

Eva Hebelková

Rok se s rokem sešel a nezbývá mi, než prolistovat loňský kalendář a vzpomínat, co všechno se událo. Prováděla se běžná údržba a úklid jeskyně. Před sezónou proběhlo školení zaměstnanců, stálých i sezónních. Před otevřením jeskyně zajistila správa CHKO sčítání netopýrů v jeskyni. Celoročně v jeskyni měřili a vyhodnocovali data jeskynního mikroklimatu studenti z Masarykovy univerzity v Brně pod vedením svých vyučujících Mgr. M. Langa a doc. J. Štelcl.

V březnu jsme tradičně otevřeli pomyslné brány pro návštěvníky. Do poklidné běžící sezóny zasáhly v červnu prudké přivalové deště a silný vítr. Činností podzemní vody došlo v jeskyni k velkému propadu sedimentu pod chodníkem u návštěvnické trasy vedoucí od stanoviště „Jezírko“ do „Muzea“. Otevřela se zde propáстка cca 1,2 m široká (v průběhu roku se postupně rozšířila) a asi 3 m hluboká. Tato část návštěvnické trasy musela být okamžitě uzavřena. Naštěstí se dal využít východ, který od roku 2009 sloužil jako nouzový. Vlastními silami jsme prosekali a vyřezali keře u starého chodníku, očistili beton a hned následující den mohl být provoz obnoven. Do „Muzea“ jsme po zbytek sezóny vcházeli zvenčí, a to nám provoz v jeskyni nepatrně komplikovalo. V současné době se pracuje na projektu přemostění propadu, aby byla návštěvnická trasa zase kompletní.

V září se započalo s výměnou střechy nad celou provozní budovou. Bohužel, opět zasáhla příroda. Silný vítr odnesl kusy opravované střechy a prudké deště zničily omítku v horní části budovy. Kvůli poruše čerpadla byla zaplavena i vstupní chodba v jeskyni. Přírodní živly nás letos docela potrápily, ale s pomocí sezónních průvodců byl provoz jeskyně zajištěn bez větších výpadků. Za celý rok jsme provedli 31 968 osob. Na provozu se podíleli tři stálé zaměstnankyně, 20 sezónních průvodců, tři prodavačky suvenýrů a dvě uklízečky veřejných WC.

V říjnu jsme se ještě zúčastnili společné akce všech průvodců Moravského krasu, tzv. „KRAZu“ v jeskyni Výpustek (podrobněji na str. 107). Bylo to milé zakončení sezóny, které mělo za cíl seznámit průvodce jednotlivých provozů navzájem. Vědomostní kvíz zároveň prověřil jejich znalosti o jeskyních a okolí.

Tomu se říká pech – při zářijových povodních protekla voda i do provozní budovy jeskyně Balcarka, protože zde právě probíhala celková rekonstrukce střechy. Foto: Pavel Krátký, SJ ČR

Jeskyň Vypustek

Hana Horáková

Rok 2024 byl pro jeskyni Vypustek rokem úspěšným a zároveň velmi náročným. Některé mimořádné akce byly „adrenalinové“ až příliš. Jeskyň byla pro návštěvníky, stejně jako v minulých letech, otevřena celoročně. Během roku ji navštívilo celkem 21 364 návštěvníků, z toho 537 na zážitkové trase „Za tajemstvím jeskyně“ a 1 207 na dětských prohlídkách „Medvěd Bruno a stroj času“.

V uplynulém roce byly již tradičně uskutečněny akce, které provoz jeskyně přímo organizoval nebo se na nich organizačně podílel. Začátkem ledna to byl benefiční koncert na podporu vzniku léčebného centra organizovaný Spolkem pro krasovou speleoterapii, v dubnu pěvecké vystoupení Petry Adámkové s doprovodem Romany Buaiscia na harfu a v červnu vystoupení smíšeného sboru Sebranka. V červenci si u nás opět zahrála rocková legenda, skupina KEKS, a v říjnu si v jeskyni zazpívalo instrumentální seskupení Po ránu o5. Velkou výzvou pro nás byl 25. ročník festivalu Čarovné tóny Macochy. V prvním červnovém týdnu jsme měli tu čest přivítat jedny z největších celebrit současné populární hudby Vojtu Dyka (rekordních 1 250 diváků!) a po sedmi letech Lucku Bílou. Už popáté u nás koncertoval také Jiří Pavlica s Hradišťanem. Více se o festivalu dočtete na str. 39.

Vedle klasického provozu navštívilo jeskyni při těchto doplňkových akcích 3 384 návštěvníků. V prosinci byl opět organizován již 15. ročník „Dábelského Vypustku“, jehož program zhlédlo ve dvou dnech 1 842 návštěvníků. V době veškerých školních prázdnin, v červenci a srpnu každé úterý a čtvrtek, se konaly dětské interaktivní prohlídky „Medvěd Bruno a stroj času“. Naši brigádníci také zorganizovali po pěti letech sraz stálých a sezónních pracovníků ze všech zpřístupněných jeskyní Moravského krasu pod názvem KRAZ 2024 (viz samostatný článek na str. 107).

Na velmi dobrou úroveň se díky spolupráci s kolegy Pavlem Gejdošem a Jaroslavem Šandou dostala propagace Vypustku. Rozvoz letáků po okolních ubytovacích zařízeních, vydávání tiskových zpráv do médií k mimořádným akcím, články v hlavních denících, příspěvky s fotografiemi na všech sociálních sítích, reportáže ČT a ČT24, „kešková“ schránka přímo v areálu jeskyně, to vše výrazně přispělo k tomu, že jeskyň Vypustek začíná být vyhledávanou lokalitou. Úspěšně pokračovala spolupráce s agenturou Poznej Více s rozšířenými prohlídkami pro základní a mateřské školy.

V průběhu roku byly prováděny běžné údržbářské a úklidové práce (částečné vykáčení náletových dřevin, čištění kanálových vpustí, umývání jeskyně, drobné práce na zdokonalování expozice apod.). V rámci managementových prací byly ve venkovním areálu opraveny a vyměněny informační panely a v jeskyni doplněny vislé prvky do stávajícího zbradlí okolo propasti. Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR provádí kontinuální monitoring aktivních zlomových pohybů. Biologické centrum AV ČR ve spolupráci se Správou CHKO Moravský kras provádí výzkum bezobratlých živočichů.

Školení stálých pracovníků a brigádníků zabezpečuje každoročně centrálně SJMK a provoz jeskyně. K dalšímu získání odborných znalostí průvodců provoz zorganizoval několik studijních cest a exkurzí. V rámci prodlouženého víkendu v září jsme navštívili Mladečský a Javoříčský kras, v listopadu bylo naším cílem Přírodovědné muzeum ve Vídni s jeho rozsáhlými expozicemi. V závěru roku jsme si prohlédli nepřístupné části jeskyně – Salmův Vypustek (více v článku na str. 88).

Provoz jeskyně byl zabezpečen 3 stálými zaměstnanci a 21 průvodci z řad brigádníků. Kontrola báňského úřadu neshledala žádných závad a nebylo nutno řešit žádné nedostatky či narušení provozních podmínek.

Údržba čerpadla v propasti č. 9 spíš připomíná opravu vodotrysku, v akci Vojtěch Pernica. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Kateřinská jeskyň

Roman Plíšek

Během zimní přestávky, kdy je jeskyň návštěvníkům uzavřena z důvodu hibernace letounů, provedl ČESON jejich sčítání s výsledným počtem 292 kusů. Provoz byl zahájen 1. března a končil 30. listopadu. Na celkové návštěvnosti 35 900 osob se podepsaly hlavně letní měsíce. Oproti předchozím rokům byl však vidět značný propad. Jestli to bylo teplem počasím a lidé trávili slunné dny raději u vody než návštěvou chladného podzemí, se můžeme jen dohadovat.

Část tohoto poklesu můžeme přičíst i několika delším výpadkům dodávky elektrické energie. První výpadek začal bouřkou z pátku na sobotu 22. června. V pátek odpoledne při odchodu z práce Radka Bodlákova při pohledu na zataženou oblohu prohodila: „Doufám, že zítra pojede elektrika, když mám kasu.“ To ještě netušila, jaké

S vrstvy bahna po červnové záplavě bojují Roman Plíšek (s wapkou) a Petr Bodlák. Foto: Veronika Čechová, SJ ČR

škody přes noc bouřka a silný déšť napáchá. Suchým žlebem se prohnala voda, kterou nikdo nepamatuje, brala nejen bahno a větve, ale i kusy cesty v podobě asfaltových ker. Naštěstí naši budovu proud vody díky rozšiřující se silnici a možnosti rozliti po parkovišti nezasáhl a před jeskyní zůstala jen několik centimetrů vysoká vrstva bahna. Takové štěstí už ale neměl Dům přírody Moravského krasu, kde voda a bahno ze Suchého žlebu napáchalo obrovské škody. Velký dík patří všem průvodcům, kteří během čtyř dní bez proudu jen při baterkách provedli všechny objednané skupiny, kterých nebylo zrovna málo, jelikož bylo období školních výletů. Děkujeme také provozu Sloupských jeskyní za půjčení čelovek, které kvůli velké vodě ve spodních patrech zrovna nepotřebovali. Po této náročné zkušenosti jsme konstatovali, že další výpadky proudu už budeme řešit uzavřením provozu. V červenci nás elektrický proud opět pozlobil. Menší výpadek 14. července způsobil uzavření jeskyně v odpoledních hodinách. Pár dní na to 22. července jsme byli mimo provoz celý den.

Srpen byl hodně pestrý a nabitý měsíc. Hned prvního proběhla kontrola OBÚ, která neshledala žádné závady. Následovalo natáčení upoutávky pro polskou televizi, která by mohla pomoci vzbudit větší zájem o naši jeskyni z řad polských návštěvníků. Na předchozí roky navázala další etapa archeologicko-paleontologického výzkumu a na deset dní obsadili jeskyni badatelé. V Bezejmenné chodbě výzkum opět odhalil další zajímavosti a nálezy. Kromě dalších nálezů střížků penězokazecké dílny, středověkých a pravěkých střepů keramiky, se našel stípaný

pravěký nástroj z rohovce, a poprvé mezi kostmi jeskynního medvěda i kosterní pozůstatek jeskynního lva. Tím nejvýznamnějším nálezem byly tři obroušené ozdoby z ulit šneků, jejichž stáří je více než 5 000 let, a tento druh se už několik tisíc let v Moravském krasu nevyskytuje.

Archeology vystřídali další filmaři, kteří tentokrát natáčeli klip pro hokejovou Kometu Brno, který běží tuto sezónu při domácích zápasech na kostce nad ledovou plochou. Poslední srpnový den uzavřela Noc pro netopýry. O komentovanou prohlídku jeskyně a následný program v domě přírody mělo zájem 177 lidí.

V polovině září přišly výstrahy meteorologů s vydatnými dešti a hrozícími záplavami. Voda nás tentokrát minula, ale přetřhané dráty elektrického vedení, které spadly do rozvodné Punkvy, nás od 15. do 19. září zase postavily mimo provoz. Budeme doufat, že v následujícím roce bude méně takových situací a cestu do jeskyně si najde více lidí.

Punkevní jeskyňe

Pavel Pernica

Za rok 2024 jsme provedli Punkevními jeskyněmi 207 271 návštěvníků, z toho bylo 126 292 domácích, tj. cca 61 %, zbývajících 80 979 (cca 39 %) bylo zahraničních. Ze zahraničí jezdí nejvíce turisté z Polska, Slovenska, Nizozemska, Maďarska a Německa. Kromě klasických prohlídek jsme 2. března uskutečnili také kostýmové prohlídky, kde rodiče i děti provázeli

průvodci jak poučnou, tak zábavnou formou. Průvodci byli oblečeni v kostýmech, které vystihovaly jednotlivé části jeskyně, tedy například postava vodníka, námořníka, piráta či Romea a Julie. Na tyto prohlídky přišlo přes 600 návštěvníků.

Kromě návštěvníků zavítá do našich jeskyní občas také menší či větší povodeň. Letos přišla celkem třikrát. 21. června to byla blesková povodeň, která omezila provoz i na dalších jeskyních Moravského krasu s výjimkou Výpustku. U nás kromě krátkého omezení provozu způsobila také silnější proud skapové vody, což pravděpodobně přispělo k pádu jednoho ze stalaktitů, který díky tvaru a porostu lampenflory nesl léta název Okurka. 30. června přišla další blesková povodeň. Obě tyto červnové povodně, jak rychle přišly, tak rychle odešly, takže omezení provozu bylo jen krátkodobé. Třetí a největší povodeň přišla 14. září. Její zdolávání trvalo do 21. září, kdy jsme otevřeli suchou

Pavel Pernica kontroluje základní údržbu lodí „Punkevní flotily“ v dílně na Skalním mlýně.

Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Přístaviště lodí u Punkevních jeskyní při zářijové povodni. Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

část jeskyně návštěvníkům. Tentokrát byl zaplaven První sifon, část Tunelové chodby, voda také impozantně přetékala přes plato na dně propasti Macocha, kde zanechala několik kmenů stromů. Dále pokračovala chodbou k přístavu, kde očesala dveře a nemalé škody způsobila na vodní plavbě. Díky těmto škodám a dalším okolnostem byla plavba po zbytek roku provozována pouze ve zkráceném úseku.

V rámci návštěvy Moravského krasu zavítal do našich jeskyní 22. ledna ministr životního prostředí Petr Hladík. Akustické vlastnosti jeskynních prostor byly využity několikrát během roku například pro koncert Jaroslava Svěceného. V rámci festivalu Čarovné tony Macochy zahrálo také trio Jahoda. 14. prosince proběhl koncert pro Charitu Blansko. Jeskyně posloužily také pro několik natáčení, například dokumentu o šlechtickém rodu Salmů.

Mezi tradiční povinnosti patří každoročně různá školení, a to od školení vazačů a jeřábníků, řidičů, brigádníků až po báňské zkoušky. Pro brigádníky jsme také zajistili exkurze do nepřístupných částí Punkevních jeskyní, například jeskyně Krystalky, Erichovy nebo Skleněných domů. Naši průvodci se také podívali do Amatérské jeskyně nebo Býčí skály.

Z managementových prací proběhla likvidace lampenflory, čištění sifonu, oprava a čištění přístřešku nad přístavem, sčítání letounů a údržba plavidel v dílně u Skalního mlýna. Proběhlo také čištění kamení a větvi ze sítě v Dolním jezírku.

K perličkám roku 2024 bych zařadil nutrii, která se delší dobu pohybuje na vodní plavbě a začátkem června s největší pravděpodobností překousala elektrický kabel u Černého jezera. Poté, co byl kabel zprovozněn, byl následně překousán ještě dvakrát. Tyto tři sabotáže naštěstí nutrii stačily, alespoň prozatím.

Nakonec ještě zmíním personální změny. V roce 2024 u nás ukončila pracovní poměr dlouholetá průvodkyně Lenka Hrubá a prázdné místo loďaře doplnil Dalibor Kolář, který se na Punkvu vrátil po takřka 20 letech. Ke konci roku také ukončil své působení ve funkci vedoucí Punkevních jeskyní Hynek Pavelka, který jeskyně vedl od listopadu 1997. Krásná slova na odchodnou uvádíme na str. 105.

Sloupsko-šošůvské jeskyně

Miluše Hasoňová

V roce 2024 navštívilo Sloupsko-šošůvské jeskyně 38 149 návštěvníků, což je o 600 osob méně než v roce předěšlém.

Začátek nového roku se u nás na provozu nesl v duchu likvidace a úklidu prosincových povodní, a to jsme bohužel netušili, že nás tato činnost bude během roku čekat ještě dvakrát, z toho jednou ve výrazně horší formě. Několik dnů jsme museli mít jeskyně uzavřeny, a proto snížení návštěvnosti přisuzují především povodňovým stavům v našem areálu.

V první třetině roku probíhala každoroční školení zaměstnanců jak na klasické prohlídky, tak na prohlídky zážitkové trasy do spodních pater. Uskutečnilo se také pravidelné sčítání letounů, u kterých došlo oproti minulým letem k nárůstu jejich počtu. V únoru byl proveden výzkum metabolismu netopýrů pomocí respirometrie vedený Erikem Bachorcem z Ústavu fyziologie obratlovců.

Začátkem června proběhl v Eliščině jeskyni koncert v rámci pravidelně pořádaného festivalu Čarovné tóny Macochy. Tentokrát zde vystoupilo hudební seskupení Spirituál kvartet. Koncem června došlo k zatopení vchodu do jeskyně a museli jsme pár dní provádět tzv. Zimním okruhem. Následně nás čekalo již druhé odstraňování následků velké vody v tomto roce. Závěrem června proběhl v jeskyni Kůlna koncert hudební skupiny Lumír. V rytmu hudby se u nás nesl i červenec. 13. 7. proběhl v areálu SŠJ umělecký festival 7°.

Na začátku září k nám přijela natáčet Toulavá kamera zážitkovou prohlídku spodních pater. Po odvysílání se rapidně zvýšil zájem o tuto adrenalinovou trasu, kterou navštívilo během roku 624 osob i přesto, že byla několik měsíců uzavřena vzhledem k vysokému stavu vody.

V polovině září nás čekalo nemilé překvapení v podobě povodně. Velká voda zaplavila celý areál včetně parkoviště, zatopena byla také správní budova a vchod do jeskyně. Ve spodních patrech byl opět spatřen tzv. Mayerův vodopád, který je vzácným úkazem a je možné ho vidět pouze při povodních. Odstraňování následků pro nás bylo velice náročné, ale díky ochotě a pracovitosti zaměstnanců se nám podařilo během velmi krátké doby provoz jeskyní opět obnovit – alespoň pro klasické prohlídky.

V listopadu instalovala AOPK ČR ve spolupráci s Akademií věd ČR pasti na bezobratlé živočichy v rámci studie stavu oživení veřejnosti přístupných jeskyní. Závěrem roku byl v jeskyních natáčen dokument o profesoru Karlu Absolonovi a také reportáže o zimních prohlídkách.

Rozsah povodně v areálu Sloupsko-šošůvských jeskyní v září 2024. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

KAŽDÝ JEN TU SVOU MÁ ZA JEDINOU aneb specifické činnosti nebo akce

Tak jsme se dočkali aneb Dům přírody Českého krasu byl slavnostně otevřen

Alexandr Komaško

Od sloučení správ zpřístupněných jeskyní do resortu životního prostředí v roce 1990 prošly všechny jeskyně a jejich provozní objekty zcela zásadní proměnou. Areály byly nově upraveny, budovy zrekonstruovány, některé postaveny nově. Až na areál Koněpruských jeskyní, jehož provozní budova s okolím, původně zařízení staveniště z druhé poloviny padesátých let (!) s přístavbou z první etapy (na tu druhou už nedošlo) restauračního zařízení z počátku šedesátých let minulého století, čekaly roky na vyřešení majetkových poměrů.

Po zahájení programu Domů přírody (2008) se začalo vážně mluvit také o Domu přírody Českého krasu (dále jen DP ČR) u Koněpruských jeskyní. Zabýly by se tím dvě, možná i tři mouchy jednou ranou. CHKO by získala svůj dům přírody a nemuselo by se stavět samostatné zázemí pro Koněpruské jeskyně. A do třetice – byl by zajištěn provozovatel i finanční tahoun domu přírody. Koncem roku 2009 zpracovala AOPK ČR v rámci programu OPŽP investiční záměr „Návštěvnické středisko DP ČR“ a v roce 2011 MŽP schválilo zpracování studie. AOPK ČR vypsala výběrové řízení na zhotovitele studie, kterým se stal Ing. arch. Michal Bartošek. Jeho výhodou mimo jiné bylo, že jako autor územního plánu obce Koněprusy znal místní poměry. Navrhl objekt se střechou stylizovanou do tvaru vrás a vnitřní dispozicí zohlednil potřeby provozu domu přírody i správy jeskyní. Protože realizace by překročila stanovený finanční limit, byla studie zadavatelem odmítnuta a myšlenka DP ČR u Koněpruských jeskyní na čas usnula.

Záměr byl oživen kolem roku 2015 a 19. března téhož roku byla mezi AOPK ČR a SJ ČR uzavřena „Smlouva o spolupráci při přípravě, budování a provozu Domu přírody Moravského krasu a Domu přírody Českého krasu“. V souladu se smlouvou AOPK ČR, ve spolupráci se SJ ČR, po výběrovém řízení zadala studii P. P. Architects s. r. o. (autor Domu přírody Moravského krasu) vypracování studie, která měla „racionálně sloučit funkce domu přírody a návštěvnického střediska jeskyní v lokalitě Koněpruských jeskyní do jednoho objektu“. Investorem a provozovatelem DP ČR měla být Správa jeskyní ČR. Studie byla dokončena v květnu 2018 a vítěz následného výběrového řízení (opět studio P. P. Architects s. r. o.) začal prostřednictvím architekta Martina Pončíka tvořit

Přestřihávání pásky při slavnostním otevření Domu přírody Českého krasu. Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Návštěvníkům jdoucím ke vstupu do jeskyní se při ohlédnutí naskytne tento pohled. Uprostřed vstup do haly s pokladnou, prodejnou se suvenýry a sociálním zařízením. Nalevo za prosklenou stěnou chodba do expozice, napravo okno pokladny, průvodcovna, kanceláře a hostinský pokoj. Napravo dole zastřešená terasa se stolký před expozicí pro nejmenší s občerstvením. Foto: Alexandr Komaško, SJ ČR

stavební projekt. A tak pokračovaly trable při řešení rozporů mezi představami architekta a budoucích uživatelů objektu. Po vypracování projektu projektant zjistil, že se rozpočtem nevejde do určeného finančního limitu, a co horší, že limit nebude navýšen. Nastala nezbytná redukce, zprvu provozního zázemí, později i rozsahu výstavních prostor. Žádost o stavební povolení byla podána 15. října 2018 a 25. února 2019 vydal stavební úřad souhlasné stavební rozhodnutí.

Vítězem výběrového řízení na zhotovitele se stala firma DCI Czech a. s. a v listopadu 2020 zahájila realizaci projektu. Obrovské problémy se stavbou a s termínem dokončení donutily Správu jeskyní koncem srpna 2023 odstoupit od smlouvy o dílo s dodavatelem, a následně ve vlastní režii stavbu dokončit. Po kolaudaci (7. listopadu 2023) začalo užívání objektu odhalovat řadu skrytých stavebních nedostatků. Přesto, že k jejich odstranění došlo jen částečně, nebránilo to užívání, a tak bylo možno před novou turistickou sezonou objekt otevřít veřejnosti. Pozvání byli hosté z celé republiky, pozvání přijal i pan ministr životního prostředí.

Sláva se konala 28. března 2024. Moderování perfektně zvládala vedoucí Správy Koněpruských jeskyní Lenka Kachlík (a to tak dobře, že někteří účastníci se domnívali, že na to byla najata profi moderátorka). Po uvítání promluvil starosta obce Koněprusy, zdravici pronesl pan ministr, ředitel SJ ČR poděkoval pracovníkům a přítomně pozdravil i ředitel AOPK ČR. Někteří mluvili obecně, jiní děkovali jmenovitě a došlo i na střihání pásky. Po střihání si vzal mimo stanovený program slovo Jarda Hromas a poděkoval i, v děkovných řečech neprávem opominuté, Lence Šoltýsové za vše, co pro DP ČK udělala. Po proslovech následoval volnější program. Kdo chtěl, mohl na prohlídku jeskyní, jiní zvolili společnou, autory komentovanou prohlídku expozice. Během ní Jan Sovák podepsal svůj nádherný nástěnný obraz devonského útěsu.

K Domu přírody Českého krasu můžeme mít spoustu výhrad (a mnohé i oprávněně), nicméně na své si tam přijde nejen laická veřejnost. Návštěvníci Koněpruských jeskyní díky němu mají poněkud kulturnější prostředí než v minulosti a stálí zaměstnanci jeskyní v něm zase získali lepší zázemí.

Výstava Voda/Sklo/Voda ve Zbrašovských aragonitových jeskyních

Barbora Šimečková

Výstavy současného výtvarného umění probíhají ve zbrašovském podzemí od roku 1981. Vzhledem ke specifickým podmínkám zdejších jeskyní, které omezují použitelné výtvarné materiály svojí vysokou vzdušnou vlhkostí, skapem a „plesnivěním“ organických surovin, vyhledáváme cíleně umělce pracující s inertními hmotami. Z tohoto pohledu nejdokonalejší je sklo, není proto divu, že letošní výstava byla již osmou výstavou sklářských výtvarníků.

Na základě dlouholeté spolupráce se Střední uměleckoprůmyslovou školou sklářskou ve Valašském Meziříčí jsme rádi přijali nabídku prezentace prací jejich studentů a čerstvých absolventů oboru Design skla. Mladí skláři u nás vystavovali již v letech 2016 a 2017. Letošní výstava však byla zvlášť významná, uskutečnila se k 80. výročí založení školy, přičemž Design skla je jejím nejstarším oborem. Škola je jedinou sklářskou školou na Moravě a od roku 2008 je členem sítě škol UNESCO. Vedoucím oboru je sklářský výtvarník Josef Divín, mistry odborného výcviku sklářský výtvarník Ondřej Strnadel a mistr Michal Pavlík.

Oba prvně jmenovaní již také vystavovali svá díla ve zbrašovském podzemí (2007, 2023) a připravili i koncepci letošní výstavy. Naše jeskyně už znají jako své bity nejen ze svých samostatných výstav, ale i jako kurátoři předchozích „školních“ prezentací. To samozřejmě velmi usnadňuje přípravu, zejména výběr rozměrově i transportně vhodných děl, technickou stránku jejich instalace i umístění do konkrétních zákoutí. Ta mají kurátoři „v hlavě“ již při procházení školního depozitáře.

Výstava byla slavnostně zahájena 27. června 2024, dorazilo okolo 60 účastníků. Na zbrašovské poměry je to spíš skromnější účast, ale jelikož tři dny před vernisáží sužovaly město Hranice a okolí přívalové lijáky, byli jsme vděční, že se skalní obdivovatelé umění nenechali odradit. Úvodní projev přednesl ředitel SUPŠS Jiří Pivovarek, kterého doplnili oba kurátoři. Přítomno bylo i několik z celkem 12 vystavujících autorů a dva z nich promluvili

Vázy s názvem Dehydratace představují vodu jako nejdůležitější složku života, jejich autorem je Lukáš Buryan. Ženské torzo s „koralitovým“ povrchem autora Lukáše Himlara vzniklo foukáním do sádrové formy. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Vernisáž výstavy v Mramorové síni. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

i konkrétně ke svým dílům. Krásná slova podtrhla krásná hudba v podání hobojsky Aleny Jestřebské a vokalistky Pavly Barákové. K závěrečné Komenského modlitbě „Ať mír dál zůstává s touto krajinou“, proslavené Martou Kubišovou, se spontánně přidali i všichni přítomní v nezapomenutelném chóru.

Při tvorbě vystavovaných děl se studenti inspirovali i prostředím zdejších jeskyní. Během posledních dvou let zpracovávali téma Voda–Zahrada–Mikroorganismy a námět pak převáděli do materiálu různými sklářskými technikami. Nejpočetněji zastoupenou technologií bylo hutně modelované a foukané sklo.

Už ve Veselé jeskyni zaujaly dvě vázy s názvem **Dehydratace** nebo **torzo ženy – múzy**, jehož povrch inspirovaly zdejší krasové povlaky a koralitky. V ohybu spojovací chodby před hlavní výstavní prostorou vynikla kompozice čtyř hutně modelovaných skleněných explozí navlečených na kovových tyčích, autorovi se podařilo věrohodné ztvárnění **výstřiků vody**. Mramorové síni dominovaly čtyři výrazné vertikální skleněné sloupky – pomyslné **stalagmity** s hutními dekory nálepu. Některé vystavené **mikroorganismy** vznikly zajímavou kombinací hutního skla s drátěným pletivem. Ze skalní terasy na všechny důstojně shlížely **hlavy soch z Velikonočních ostrovů**. Než návštěvníci opustili výstavní prostor, pokochali se před ústím Bezejmenné jeskyně rozkvetlou plochou hutně modelovaných **květů beskydských luk** nebo **Jesenickými vodopády** spadajícími naproti mezi suťové bloky.

Výstava Voda/Sklo/Voda obohatila prohlídku návštěvní trasy Zbrašovských jeskyní až do konce měsíce října 2024. Návštěvníci oceňovali její pestrost, obdivovali výtvarné nadání mladých sklářů, a především jejich řemeslnou dovednost. Mladý člověk, který dokáže vyrobit něco funkčního a estetického vlastníma rukama, je v dnešní době bohužel stále vzácnějším úkazem. Proto je velmi potěšující, že všichni vystavující buď pokračují dále ve studiu na vysokých školách v prohlubování znalostí ve sklářských oborech nebo nacházejí uplatnění v některých erudovaných sklářských firmách. A za to, že snad tedy toto krásné umělecké řemeslo ponesou dál, aby nezahynulo, patří velké poděkování i jejich učitelům.

Svá díla vystavovali studenti třetího a čtvrtého ročníku Lukáš Buryan, Nikol Cábová, Patrik Čech, Lukáš Himlar, Kristina Jurajdová, Kateřina Klasová, Martin Pitrun, Lucie Příkrylová, Adriana Sladká, Natálie Sochová, Petr Stoklasa a Alžběta Švajková. Jsem přesvědčena, že o nich v budoucnu určitě ještě uslyšíme.

Plánované zpřístupnění důlního díla Orty, aktuální stav

Karel Drbal, František Krejča

Přírodní památka „Orty“ byla vyhlášena k ochraně historického dolu Hosín (místně nazývaný Orty) v k. ú. Hrdějovice, Hosín a Borek u Českých Budějovic. Ve druhé polovině 19. století zde byl hlubinným způsobem dobýván a následně plaven kaolin pro potřeby světoznámé českobudějovické firmy Hardtmuth. Na ploše cca 12 ha tak vznikl neobvykle složitý labyrint chodeb o celkové délce více než 5,6 km, který přímo v podzemí odkrývá polohy kaolinických pískovců klikovského souvrství křídly Českobudějovické pánve. Po technologické stránce se jedná o jeden z nejzajímavějších dochovaných historických důlních komplexů. Svým významem překračuje měřítko regionu a bez nadsázky lze konstatovat, že na území České republiky nemá obdoby. Od roku 1992 je lokalita zařazena do kategorie přírodní památka.

Prakticky již od 80. let 20. století jsou registrovány snahy řady organizací zajistit ochranu této technické a přírodní památky. Od 90. let se těchto jednání jako odborný poradce účastní i Správa Chýnovské jeskyně. V podzemí i na povrchu však nadále pokračuje postupná destrukce důlního díla, a to nejen přírodními silami, ale především vandalizmem v důsledku neoprávněných vstupů do objektu. Tento stav samozřejmě vyvolává potřebu nákladných zabezpečovacích prací a nikdy nekončících oprav a zásahů. Jako jednu z možností, jak pečovat o chráněné území a zabránit tak pokračujícímu vandalizmu, doporučila správa jeskyní i turistické zpřístupnění objektu se zajištěním trvalého dohledu nad touto lokalitou.

Častým projevem vandalizmu jsou výmluvné nápisy na stěnách.

Foto: František Krejča, SJ ČR

V roce 2000 byla správa chráněného území převedena pod Krajský úřad Jihočeského kraje, který akceptoval tato doporučení a následně zahájil první aktivní kroky ke zpřístupnění. Jedním z výchozích podkladů byla i studie vypracovaná Správou Chýnovské jeskyně. Materiál, aktualizovaný v roce 2020, nastínil ideální úpravy podzemních prostor, průběh turistické trasy, povrchového areálu, komunikací, parkoviště i vybavení provozních budov včetně napojení na inženýrské sítě.

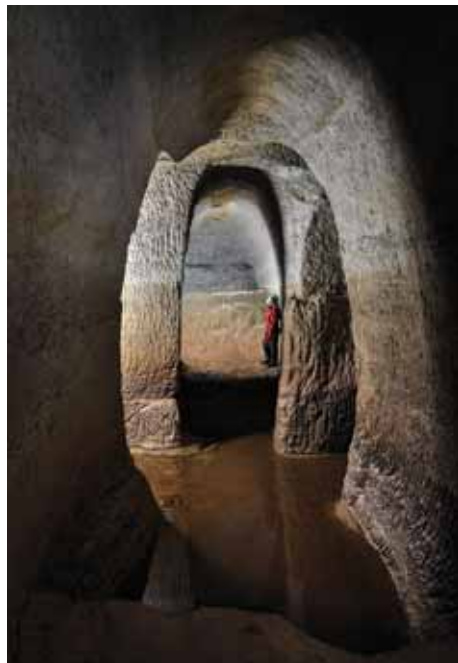
Základem pro další postup bylo jednání s obcemi, jejichž pozemky budou projektem dotčeny. Po odsouhlasení zastupitelstvy obcí začal Krajský úřad Jihočeského kraje zajišťovat finanční prostředky a provádět potřebné administrativní úkony. Především bylo dohodnuto, že Jihočeský kraj celou akci finančně zajišťuje a po dokončení předá objekt bezúplatně nebo za symbolickou

částku k provozování Správy jeskyní České republiky. Tento záměr potvrdilo i Memorandum o spolupráci uzavřené mezi zúčastněnými subjekty již v roce 2022 a konkretizovala jej Smlouva o spolupráci při přípravě, realizaci a provozu „Návštěvníckého komplexu Orty“ uzavřená mezi SJ ČR a Jihočeským krajem v listopadu 2024.

V roce 2024 byl dokončován projekt na zpřístupnění podzemní části zpracovávaný Ing. Karlem Klobásou. V květnu byla vypsána architektonická soutěž na provozní budovy, kde porota vybírala z 24 návrhů. Vypracováním projektu provozních budov a areálu byl pověřen vítězný ateliér Forman, Stíbrál, Balšán ze Stráže nad Nežárkou. Výběrová řízení na dodavatele podzemní části i povrchového areálu budou vyhlášena v roce 2025. Pracovníci Správy Chýnovské jeskyně pravidelně provádějí konzultace jak s dodavateli, tak s objednatelům projektu a zajišťují podle potřeby místní šetření. Celý projekt by měl být ukončen do roku 2028.

Poškozené hrany piliřů dnes významně ohrožují stabilitu chodeb kaolínového dolu.
Foto: František Krejča, SJ ČR

Jednou ze zastávek plánované turistické trasy by měla být i původní akumulční jímka.
Foto: Josef Vandělik, SJ ČR

Téměř zřícený vstup do důlního díla Orty byl v roce 2020 zajištěn masivním kamenným portálem.
Foto: Josef Vandělik, SJ ČR

25. ročník Čarovných tónů Macochy na Výпустku

Hana Horáková

Festival Čarovné tóny Macochy je jedinečnou kulturní událostí, která každoročně promění jeskyně Moravského krasu v koncertní sálu s nezapomenutelnou atmosférou. Pořadatelem této akce ve spolupráci se SJ ČR je AGENCY FCT, Výsoký Újezd. Akustika podzemních prostor, vkusně doplněná barevným osvětlením, poskytuje umělcům i posluchačům zcela unikátní zážitek. Během uplynulých ročníků v jeskyni Výпустek vystoupila řada vynikajících interpretů, mezi nimiž nechyběli Marian Varga, Jaroslav Svěcený, Cigánský Diablové, Vojtěch Dyk, Lucie Bílá s Petrem Maláskem, Marie Rottrová, Miroslav Žbirka, Spirituál kvintet s Dagmar Peckovou, Daniel Bárta, Hradišťan s Jiřím Pavlicou a mnoho dalších. Tento festival se tradičně odehrává ve čtyřech jeskyních Moravského krasu – Punkevních, Kateřinské, Sloupско-šošívských a v té s největší kapacitou, jeskyni Výпустek.

Letošní ročník byl výjimečný nejen tím, že se jednalo o jubilejní 25. ročník, ale také svou dramaturgií. Největší koncerty proběhly právě v jeskyni Výпустek, která opravdu hostila hvězdná jména české hudební scény. První z nich bylo hudební seskupení s vysokou uměleckou úrovní, soubor Hradišťan s Jiřím Pavlicou, a svým širokým žánrovým repertoárem. Následující den převzal štafetu Vojtěch Dyk, který svým dynamickým vystoupením předvedl širokou paletu žánrů od jazzu po pop a jeho charismatický projev nadchl publikum. Závěrečný koncert Lucie Bílé s naším předním chlapeckým sborem Boni Pueri, její podmanivý hlas a emotivní projev vytvořily doslova magickou atmosféru. Všechny koncerty se nesly v duchu mimořádného hudebního i vizuálního zážitku, na který budou diváci ještě dlouho vzpomínat.

Po organizační stránce letošní ročník představoval pro zaměstnance jeskyně Výпустek nemalou výzvu. Koncert Vojtěcha Dyka a Lucie Bílé navštívilo přes 1 100 diváků, což znamenalo nutnost precizního řešení logistiky, parkování i dodržení bezpečnostních předpisů spojených s provozem jak na povrchu, tak v podzemí. Na organizaci se podíleli členové SDH Křtiny a stáli i sezónní zaměstnanci jeskyně Výпустek. Díky zodpovědnému přístupu a obětavé práci těchto lidí byl zajištěn hladký průběh akce, a i přes všechny komplikace mohl festival opět naplnit své poslání – přinést hudbu do unikátního přírodního prostředí a zprostředkovat nezapomenutelný kulturní zážitek.

Letošní Čarovné tóny Macochy potvrdily, že festival nejen udržuje svou vysokou úroveň, ale stále roste a přináší nové možnosti propojení umění s přírodou. Již nyní se těšíme na další ročník a další nezapomenutelné hudební okamžiky v jeskyni Výпустek.

Z koncertu Vojty Dyka v Jindřichově sále jeskyně Výпустek. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Cvičení jednotek dobrovolných a profesionálních hasičů v Jeskyni Na Turoldu

Jiří Kolařík

První listopadové úterý se v odpoledních hodinách v Jeskyni Na Turoldu uskutečnilo plánované mezinárodní cvičení dobrovolných a profesionálních hasičů. Námětem byl nácvik vyhledání a záchrany osob v těžko přístupném terénu, jejich následné vyproštění z hloubky a transport zraněných z jeskyně. Cvičení mělo prověřit akceschopnost, dojezdové časy a součinnost jednotek při vyhlášení 1. stupně požárního poplachu, seznámit jednotky s činnostmi v nepřístupném a těsném prostředí, prověřit spojení jednotek při zásahu, ověřit možnosti využití mobilních telefonů a radiostanic v jeskyni a využití dostupných věcných prostředků pro záchranu osob z hloubky a transport z jeskyně. Dále byly prověřeny znalosti v poskytnutí první pomoci, poskytnutí posttraumatické intervenční péče (PIP), činnost při transportu osob z jeskyně a znalost hasebního obvodu, kam Jeskyně Na Turoldu spadá. V neposlední řadě cvičení také prověřilo fyzickou připravenost zasahujících jednotek.

V 16 hodin bylo telefonátem na číslo 112 cvičení zahájeno. Po příjezdu první jednotky byl pod dohledem velitele zásahu zahájen průzkum jeskyně a bylo prováděno vyhledávání osob v jeskyni. Další příježdějící jednotky se po nahlášení veliteli zásahu přidávaly k průzkumu a pátrání po zraněných osobách. Celkem byly nalezeny čtyři zraněné osoby, dva muži v Jezerním domě a žena s dítětem v Pohádkové síni. Po fixaci zraněných osob začal transport osob z jeskyně, na kterém se podílely všechny zasahující skupiny. Vyproštění osob z jeskyně a předání do následné péče zabralo hasičům 85 minut. Fyzické síly hasičů nejvíce prověřil jeden z figurantů v Jezerním domě, který vážil 120 kg.

Cvičení se zúčastnila profesionální jednotka HZS Jihomoravského kraje, územní odbor Břeclav, hasičská stanice Mikulov. Dále jednotky Sboru dobrovolných hasičů obcí Břeží, Sedlec, Perná a Milovice a z Rakouska jednotka Feuerwehr Drasenhofen.

Transport zraněného v nosítkách po úzkém a lomeném schodišti dokonale prověřil síly zasahujících hasičů.

Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

O chatě se zelenou střechou

Dušan Milka

Ukrytá v bývalém dolomitovém lůmku ve svahu nad vstupní halou Bozkovských dolomitových jeskyní stojí chata, kterou z původního dřevěného srubu, kam chodil pan ředitel Řehák rýsovat mapy krkonošského podzemí, přetvořili pánové Luboš Dolenský a Zdeněk Vacátko na sice trochu spartánské, ale dostačující vybavení a ubytování. Obklopená vzrostlou lesní zelení měla po letech i stylovou zelenou střechu a docela tak zapadala do krajiny. Občas ji využívali přespolní průvodci Bozkovských jeskyní, když měli několik služeb za sebou, občas se zde na několik dní ubytovali zaměstnanci z jiných jeskyní, kterým sloužila jako základna pro výlety do Českého ráje, Krkonoš či Jizerských hor. Ještě v době své největší slávy utrpěla velkou újmu, když na ni při víchřici spadl z přilehlého lesa vzrostlý smrk. Zprvu se zdálo, že to snad ani nepůjde opravit, ale Luboš a Zdeněk i tu obrovskou díru ve střeše spravit dokázali. A tak léta plynula, střecha zelenala a na jeskyních se střídali průvodci.

Tak to šlo až do podzimu roku 2023, kdy začala do přístěnku s koupelnou prosakovat stropem dešťová voda. Zpočátku jen trochu, ale postupně začalo zatékat čím dál víc. Prohlédli jsme střechu a zjistili, že je na několika místech pod komínem propadlá, a to velmi. Na nějaký okamžitý zásah nebyla šance, a tak jsme celou střechu přístřešku na zimu zakryli plachtou. Jaro odhalilo katastrofální stav. Zelený mech na střeše zadržoval vodu a poškodil krytinu z bonnského šindele. Zatékající voda poškodila téměř všechny nosné trámy. Bylo třeba kompletně střechu rozebrat, nasáklou izolaci ze skelné vaty odstranit, nosnou konstrukci z velké části vyměnit a střechu pokrýt hliníkovým plechem. To vše provedla firma pana Veita z Chuchelny u Semil. A to už je jiný příběh. O chatě s červenou střechou.

Ikonický bozkovský srub s „mechovou“ střechou. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Hrůzný stav nosných konstrukcí po odkrytí střešní krytiny. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Strub po dokončení s novou hliníkovou střechou. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Witam Państwa serdecznie w Jaskini Na Śpićaku! Speciální prohlídky v polštině

Andrea Švubová

Blížkost státních hranic, touha cestovat a objevovat zajímavá místa – i to jsou důvody, které přivádějí do Jeskyně Na Špičáku u Supíkovice na Jesenicku tisíce Poláků ročně. Z celkového počtu návštěvníků, který se v posledních letech pohybuje okolo 16-17 tisíc, tvoří odhadem asi třetinu. Nejvíce našich severních sousedů míří do podzemí logicky během letních prázdnin a také ve dnech polských státních svátků. I když je polština velmi podobná češtině, mnozí turisté zejména ze severní části země, poblíž Baltského moře, nám moc nerozumějí. Využít mohou mobilní aplikaci, která obsahuje polský výklad v audio verzi a při prohlídce labyrintu si jej mohou ze svých telefonů v klidu poslechnout. JNŠ ale polským hostům nabízí i zcela mimořádné letní **prohlídky s rodilým mluvčím**. Pořádá je už pravidelně ve spolupráci s turistickou kanceláří Orion Consulting a jejími partnery (turistickou kanceláří „Sudety Wschodnie“ v Nyse, Odborem PTTK „Tryton“ v Nyse, Klubem průvodců v ČR „Pohraničí“ a Sdružením pro rozvoj turistiky na polsko-českém pohraničí).

Naposledy v srpnu 2024 jsme veřejnosti nabídli čtyři takové prohlídky, dorazilo na ně bezmála 100 polských turistů. Mezi nimi například i parta cyklistů z Nysy. „Jsem tu poprvé,“ říká za všechny 48letá Anna. „Přijeli jsme speciálně na prohlídku s rodilým mluvčím. Dozvěděli jsme se o ní z plakátu uveřejněného na facebooku. A musím uznat, že byla skvělá,“ nešetří chválou paní Anna. „Už teď víme, že to příští rok zopakujeme. Opravdu, velmi příjemně strávené nedělní odpoledne.“ Oproti tomu pan Marek se svou ženou Kateřinou vyrazili do JNŠ zcela náhodně. Možnost poslechnout si v podzemí polský výklad ale manžele z Varšavy mile překvapil. „Velmi nás nadchlo, kolik zajímavých informací polský průvodce o jeskyni ví, rádi se sem budeme vracet,“ usmívají se oba po návratu z labyrintu.

První polské prohlídky odstartovaly v JNŠ před 20 lety. A od počátku jsou v režii kvalifikovaných polských průvodců. Každý z nich má speciální kurz pro vedení exkurzí. Bez znalostí o České republice, výborných organizačních a komunikačních schopností se neobejdou. V rámci svých odborných školení většinu atrakcí a památek osobně navštíví, včetně JNŠ.

„Od roku 2021 musíte mít pro práci v Česku příslušnou průvodcovskou kvalifikaci cestovního ruchu, kterou vydává Ministerstvo místního rozvoje ČR. Musíte absolvovat příslušný kurz a složit státní zkoušku,“ vysvětluje Wojciech Olszewski, jednatel turistické kanceláře Orion Consulting. „Naše společnost poskytuje školení pro průvodce, kteří chtějí získat kvalifikaci, i pro ty, kteří ji už mají. Věříme, že dobrý průvodce by měl znalosti neustále získávat a prohlubovat je. Proto pořádáme opakovací školení, abychom zájemce seznámili se specifiky pracovních a turistických atrakcí.“

Polskou výpravu vede jeskyní naše průvodkyně, ale výklad podává rodilý polský mluvčí. Foto: archiv JNŠ

Jednatel kanceláře dále zdůraznil, že při těchto školeních věnuje národní přírodní památce pod Velkým Špičákem obzvlášť velkou pozornost. Poláci totiž podle něj řadí mramorový labyrint k velmi oblíbeným místům. „Spolupráce Orion Consulting s jeskyní trvá již 20 let a je velmi plodná, o čemž svědčí i naše společná kampaň pro turisty **Jeskyň na Špičáku s polským průvodcem**,“ popisuje Wojciech s tím, že by ve spolupráci chtěl i nadále pokračovat. „Jeskyň působí neuvěřitelným dojmem jak na průvodce při výcviku, tak na samotné turisty. Zázemí jeskyně se za poslední léta výrazně změnilo. Historická budova byla rekonstruována, nové prvky přibýly i v podzemí, například hudba či zvuky netopýrů. To všechno je přidaná hodnota, která přispívá k větší atraktivitě jeskyně a ovlivňuje její návštěvnost. Počet výprav z Polska každým rokem roste. A já jsem rád, že na tom máme nějakou zásluhu,“ uzavírá Wojciech Olszewski.

I my, v Jeskyni Na Špičáku, si vzájemně spolupráce velmi ceníme. Turistická kancelář Orion Consulting k nám totiž kromě mimořádných polských prohlídek vypravuje každoročně řadu polských zájezdů.

Plakát s pozvánkou
do Jeskyně Na Špičáku
pro polské návštěvníky.
Úprava:
Wojciech Olszewski

15 let života Mikuláše s čerty na Výпустku – Ďábelský Výпустek

Marcela Kuchyňková

Je to již patnáct let, co se na začátku prosince nastěhují do jeskyně Výпустek čerti a andělé. V tomto termínu se zde pořádá velmi úspěšný tradiční Ďábelský Výпустek.

Celá akce vznikla ve spolupráci průvodců Výпустku a členů ochotnického sdružení KŘOVÝ z nedalekých Křtin. Někteří průvodci jsou totiž aktivními ochotníky a pro divadelní představení nadehli i ostatní spolupracovníky. Ďábelský Výпустek je především originálním představením, kde děti v doprovodu dospělých projdou jeskyní, navštíví čerty a dojdou až k Mikuláši. Ten pro ně má připravenou mikulášskou nadílku, kterou jim za pomoci andělů rozdává. Děti získají i osvědčení, že byly hodné, s podpisem samotného Mikuláše.

Velkým přínosem je, že každý rok je příběh Ďábelského Výпустku jiný. Už nás prováděla Káča, která hledala manžela, malý roztomilý čertík, anděl, který ztratil paměť, nezbední kluci záškoláci a jiné postavičky. Společně s dětmi jsme navštívili nejen Peklo a Nebe, ale podívali jsme se i do čertí školy, loupežnické hospody, k váhám, které váží hříchy, k čertí babičce. V letošním roce se průvodci stali opraváři, kteří byli pozváni na opravu pekelného kotle.

Cílem není děti vystrašit, i když samotná jeskyň v některých strach vzbuzuje, zvláště, když za rohem na tebe může vybafnout čert. To i ti největší hrdinové rychle slibují, že už budou hodní a poslouchat rodiče i paní učitelky. Příběh má však především pobavit svým nenásilným humorem. A to se nám určitě daří, neboť je z davu často slyšet smích a děti i dospělí vycházejí z jeskyně s úsměvem.

Akci si užívají nejen návštěvníci, ale i samotní herci, ať už z řad průvodců nebo ochotníků a kamarádů, kteří každoročně přicházejí pomoci. Ty dva dny jsou pro ně sice náročné, ale taky vyplněné zábavou a smíchem. Odměnou jsou jim především slova díky od rodičů a prarodičů, ale hlavně rozzářené oči dětí.

Během let se na přípravě podílelo několik tvůrčích týmů, ale všem se podařilo vytvořit představení, které baví děti i dospělé. O jejich úspěchu svědčí i to, že akce bývá zcela vyprodána. Rodiče se s dětmi opakovaně vrací, dlouho před prosincem se ptají, kdy budou v prodeji vstupenky. Jsou zde i tací, co sem chodili na počátku se svými dětmi a nyní sem rádi zavítají i se svými vnoučaty. Za patnáct let jsme tak provedli asi 21 100 návštěvníků ve 224 vstupech. Nejvíce jich bylo právě v roce 2024, to se k Luciferovi a Mikuláši vydalo celkem 1 840 dětí a dospělých.

Přejeme si, aby i v dalších letech byli na Výпустku stále tak aktivní průvodci, kteří nebudou váhat věnovat svůj čas a schopnosti přípravě této akce. A hlavně si přejeme stále tak nadšené a spokojené návštěvníky. Vždyť pro ně a jejich děti to děláme především.

Jindřichův sál a v něm čertovský hostinec. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

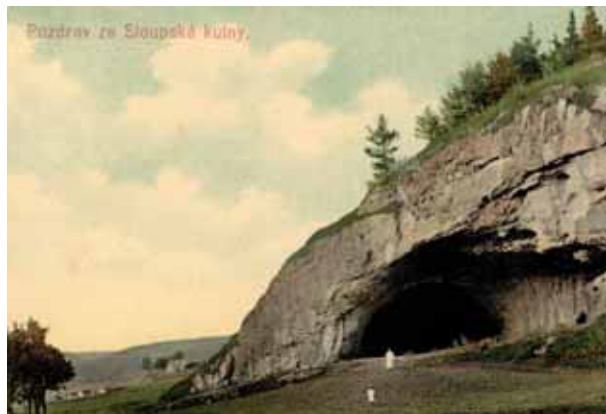
Kůlna jako divadelní jeviště Současné využití a historické proměny jeskyně Kůlny

Miloslav Kuběna

Na svých vycházkách pravidelně procházím kolem Kůlny. Rád se zastavím u silnice a s odstupem se dívám na velice příjemné linie této jeskyně. Trochu mi připomíná divadelní jeviště, na kterém se už spoustu let odvíjí příběhy, a to všech možných žánrů. Jako čtenář důchodce, i jako bývalý kronikář jsem se o ní ledacos dozvěděl. Rád bych vzpomenu alespoň na pár událostí, které se zde odehrály nebo se této jeskyně týkají.

Jeskyně Kůlna byla osídlena neandertálci už před 130 tisíci lety a stala se tak významným archeologickým nalezištěm. Jejich přítomnost potvrdil Jindřich Wankel již v 80. letech 19. století.

Věhlasní pánové Dr. Kříž i sloupský nadučitel Knies nám ale sdělili, že Kůlna nebyla později obývána trvale, nýbrž že byla vyhledávána kočovníky, kteří v ní pravděpodobně strávili zimu a na jaře odešli.

Dobová pohlednice jeskyně Kůlna. Archiv autora.

Po nějaké době je vystřídal skupina nová. Dosvědčují to nálezy ohnišť v různých hloubkách.

V roce 1804 byla Kůlna počtena císařskou návštěvou. Ve voze ji projel císař František I. se svojí druhou manželkou Marií Terezií. Byla také po mnoho let přivítává k tisícům chudých poutníků, kteří nemohli zaplatit vstupné do jeskyně, a tak s úctou a pokorou procházeli alespoň tuto volnou jeskyni, zanechávající u stěn často tisové proutky, které měly chránit klenbu před zřícením.

Poněkud méně známé pojmenování našich jeskyní najdeme v knize Průvodce Brnem a okolím od Viléma Burkarta, která vyšla

Herec Radovan Lukavský a bývalý starosta Sloupa Ing. Josef Mikulášek, 2005. Foto: Miloslav Kuběna

v roce 1910. V pasáži o Sloupu autor píše: „Známejší však jest asi jeskyněmi, jichž tu v nejbližším okolí máme několik, z nichž zmínky zasluhují: „Kravárna“ čili „Kůlna“, „Jeskyně medvědí“ a dále jeskyně Šošůvská.“. U Kůlny to poukazuje na fakt, že se sem schovávaly krávy, třeba při špatném počasí. Tato zkušenost je opravdu prastará, neboť o ní psal už v roce 1669 Jan Ferdinand Hertodt z Todenfeldu ve své známé knize Tartaro Mastix-Moraviae, i když v jiné souvislosti: „Blízko při východu je podivuhodný písčité pahorek, celý bílý, skládající se ze slané hmoty. Když krávy tento písek spolknou, bývají vyléčeny, jestliže však ovce na něm lžej, pojde ještě těžší noci...“.

V roce 1927 přijel ke Kůlně dědeček automobil, který řídil řidič tmavé pleti. Kdo byli další pasažéři nevím. Přesto věřím, že jak pro ně, tak pro náhodné kolemjdoucí to byl zážitek.

Dne 31. května roku 1929 zemřel u Kůlny ve věku 82 let jeden z nejtreštanějších slupských občanů Tomáš Dürer. Ze svého života strávil takřka třicet let ve vězení, a to hlavně za krádeže.

V roce 1936 zde chtěla naše vojenská správa zřídit skladiště. Vzhledem k atraktivnosti a zachování tohoto útvaru se ale od záměru ustoupilo.

Od roku 1944 byla Kůlna využívána jako továrna firmy „Flugmotorenwerke Ostmark G. m. b. H. Wien, Zweigwerk Brünn“. Po ukončení války byly stroje z Kůlny zabaveny Rudou armádou, a to v rámci dohody mezi vládou ČSR a vládou SSSR o způsobu použití válečné kořisti na československém území z 31. března 1945. A právě k této události se dochoval dopis, jehož kopii jsem obdržel od Ing. Ludka Půlpitla. Píše ho zástupce Českomoravských strojůren, nám spíše známé jako firma ČKD Blansko. Je adresován Likvidačnímu oddělení v Praze-Karlíně a byl sepsán 11. prosince 1945:

„Ruské vojenské orgány vypůjčily si od nás níže uvedené montážní pomůcky na demontáž a naložení na vagony strojů získaných jako válečná kořist ve Sloupu. Zjistili jsme, že Rusové demontáž těch strojů již provedli, stroje na vagony naložili a odvezli s nimi však i od nás půjčené montážní pomůcky, a to:

27. 8. 1945 – 1 kladkostroj na 5 000 kg, 6m zdviž v ceně K 1 900

25. 8. 1945 – 1 kladkostroj na 3 000 kg, 6m zdviž v ceně K 1 700

3. 9. 1945 – 2 řetězy 50x35x11 á 3 m dlouhé v ceně K 500

3. 9. 1945 – 2 řetězy 60x35x13 á 6 m dlouhé v ceně K 900

Kromě toho vrátili nám kolejnicový jeřáb, který měli na nádraží vypůjčený, poškozený, s přeraženým řemenem, jehož oprava vyžádá si nákladu asi K 2 100

celková škoda K 7 100.“

Pro děti ze slupské školy, narozené kolem roku 1945, se jeskyně stala místem, kde se občas odbýval jejich tělocvik. Tělocvičnu neměly, tak hrály míčové hry tam.

Po odstranění pozůstatků jeskynní továrny byl v letech 1961-1976 veden archeologický výzkum Moravským muzeem pod vedením docenta Karla Valocha. Během něho byly nalezeny kosterní pozůstatky člověka neandertálského, ale také kostěné nástroje či kosti mamuta, soba a dalších zvířat. Jako student jsem se této činnosti také zúčastnil a dodnes na to rád vzpomínám.

Dne 6. května 1968 zde ve věku 14 let tragicky zahynul můj kamarád Kája Výmazal ze Sloupa čp. 11.

Jeskyně Kůlna fungovala samostatně až do roku 1997, kdy začala rozsáhlá rekonstrukce v sousedících Sloupско-šošůvských jeskyních, se kterými byla Kůlna propojena proražením krátké stoly. Kůlna se tak stala východem z obou prohlídkových okruhů Sloupско-šošůvských jeskyní.

Tato jeskyně byla také svědkem mnoha svatebních slibů a kulturních akcí. Připomeňme si alespoň koncert v roce 2005, v jehož rámci vystoupil i herec Radovan Lukavský (1909-2008) nebo setkání s Františkem Nedvědem a jeho kapelou 18. 7. 2008.

V roce 2015 byla v Kůlně vybudována rozsáhlá expozice s názvem „Jeskyně a lidé“ obsahující video, při kterém se návštěvníci vydají na lov mamuta s neandertálskými lovci. Zvukové efekty asi překvapí i dospělé návštěvníky. Dále soubor ilustrací, dioramat a kopií originálních nálezů. Došlo také k výměně dřevěné palisády za nerezový plot, díky kterému lze nahlédnout do jeskyně i zvenčí.

U příležitosti 100. výročí narození svého dlouholetého zaměstnance doc. PhDr. Karla Valocha, Dr.Sc. (15. 4. 1920-16. 2. 2013) iniciovalo Moravské zemské muzeum instalaci pamětní desky. Slavnostní odhalení se konalo 11. června 2020.

Na závěr chci poděkovat za pomoc při tvorbě článku Kristýně Kočí.

Pan Miloslav Kuběna je bývalým kronikářem obce Sloupa a badatelem v oboru regionální historie.

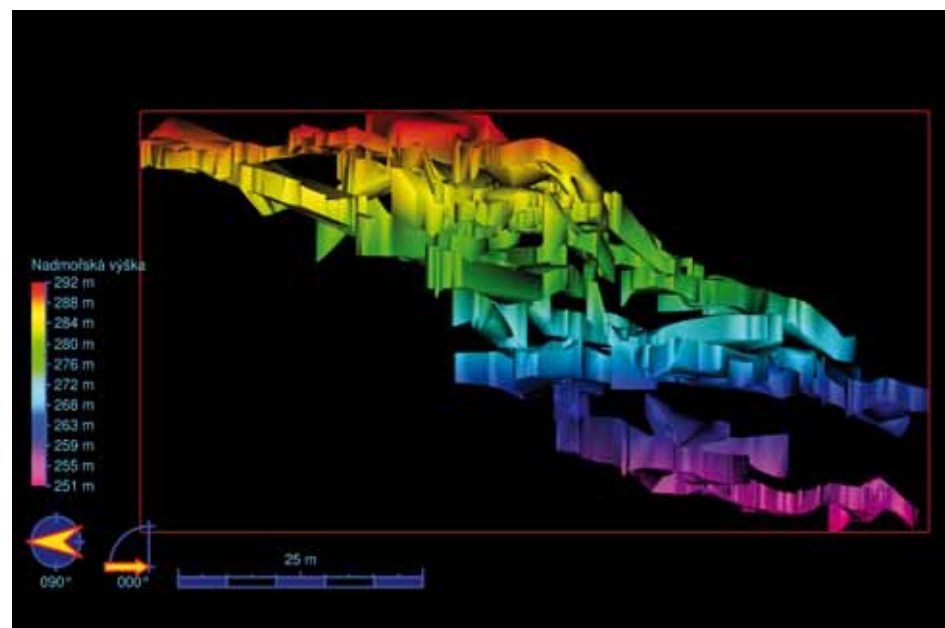
ODDĚLENÍ PÉČE O JESKYNĚ V ROCE 2024

Důlně měřická dokumentace

Vratislav Ouhrabka

Důlně měřická dokumentace SJ ČR je i nadále pro všechny zpřístupněné jeskyně vedena v souladu s vyhláškou ČBÚ č. 435/1992 Sb. ve znění pozdějších předpisů v digitální formě za pomoci interakčního grafického systému Kokeš® firmy Gepro s.r.o. Základní dokumentace je uložena na pracovišti hlavního důlního měřiče v oddělení péče o jeskyně – pracoviště Bozkov. Součástí této dokumentace jsou tzv. digitální modely základních map, seznamy souřadnic základního a podrobného bodového pole a podrobných bodů, rastrové obrazy účelových map, zápisníky a výpočetní protokoly. Postupně jsou archivována mračna bodů a digitální prostorové modely objektů dokumentovaných pomocí laserového skenování, fotogrammetrie a videogrammetrie. V rámci činnosti stanovených plánem hlavních úkolů SJ ČR byla v roce 2024 provedena roční aktualizace důlně měřické

O složitosti průběhu chodeb některých jeskyní si lze udělat představu až při pohledu na její model. Zobrazení systému Jeskyně Na Turoldu – Liščí díra v 3D prostoru, pohled od západu. V programu Therion zpracoval Vratislav Ouhrabka.

dokumentace, grafických i popisných dat. Ta spočívá v průběžné kontrole aktuálnosti dokumentace, doplňování nově získaných měřických dat, mapových podkladů a dalších dokumentů do archivu měřické dokumentace. Grafické výstupy slouží na jednotlivých správách jeskyní jako provozní mapy a mapy zdolávání havárií. Dále se rozvíjí spolupráce se specializovanými firmami a s jeskyňáři České speleologické společnosti při využívání metod 3D dokumentace podzemních prostor. V rámci kompletace mapy Amatérské jeskyně a navazujících jeskyní celého systému byla dokončena aktualizace mapy Kateřinské jeskyně a provedena revize map některých komínů v Punkevních jeskyních.

Vrchní dozor státní báňské správy a spolupráce s OBÚ v roce 2024

Jakub Gabriš, Vratislav Ouhrabka

V roce 2024 proběhla řada specializovaných kontrol ze strany Českého báňského úřadu (ČBÚ) a příslušných obvodních báňských úřadů (OBÚ) zaměřených na zpřístupněné jeskyně provozované Správou jeskyní České republiky. Kontroly se soustředily na dodržování požadavků bezpečnosti práce, technického stavu podzemních prostor i plnění předchozích opatření. Závěry potvrdily vysokou úroveň péče o bezpečnost návštěvníků i zaměstnanců.

V březnu 2024 provedli inspektori ČBÚ kontrolu Zbrašovských aragonitových jeskyní zaměřenou na dodržování podmínek rozhodnutí vydaného v roce 2022, které stanovilo mimo jiné každodenní měření koncentrací CO₂, provoz elektronického monitoringu a automatizaci větracího systému. Kontrola potvrdila, že měření probíhají pravidelně a že koncentrace nepřekročila bezpečnostní limit 1 %. Záznamy byly vedeny přehledně v digitální i tištěné podobě, bezpečnostní přístroje byly revidovány a zaměstnanci prokazatelně proškoleni. Nebyly zjištěny žádné závady.

OBÚ Brno realizoval mezi červnem a srpnem 2024 rozsáhlou sérii kontrol ve všech zpřístupněných jeskyních Moravského krasu a Jeskyni Na Turoldu. Vedle běžného ověřování bezpečnosti, stavu cest, ovzduší a dokumentace se kontrola zaměřila na odstranění dříve zjištěných závad. Bylo potvrzeno, že poškozený rozvaděč ve Sloupsko-šošůvských jeskyních byl vyměněn. V několika jeskyních však stále chybělo aktualizované přehledové schéma rozvodů elektrické energie dle předpisů. Báňský úřad stanovil termín nápravy do konce roku 2024. Kontroly proběhly za účasti závodního a vedoucích jednotlivých provozů.

Během zářijových povodní kontroloval závodní s pracovníky provozu Punkevních jeskyní mj. i stoupající hladinu vody v prvním sifonu. Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

V listopadu 2024 provedl OBÚ Plzeň ohlášenou inspekci se zaměřením na kontrolu udržování jeskyně Chýnov v bezpečném stavu podle požadavků vyhlášky č. 55/1996 Sb. A neohlášenou kontrolu se zaměřením na odbornou způsobilost pracovníků provádějících obsluhu, manipulace a práci na elektrických zařízeních včetně provádění prohlídek, revizí a zkoušek elektrických zařízení a na evidenci a provádění kontrol elektrických zařízení třídy „B“. V průběhu kontrol nebyly zjištěny závady, které by vedly k vydání závazného příkazu.

V prosinci 2024 provedl OBÚ Ostrava cílenou inspekci v Mladečských jeskyních. Kontrola se zaměřila na

technický stav jeskyně, vedení dokumentace, provozní řád, havarijní plán a pravidelné prohlídky. Byla ověřena stabilita hominového masivu, schůdnost cest, větrání i osvětlení. Také dokumentace, jako provozní a havarijní plány nebo záznamy o školení zaměstnanců, byla v pořádku a aktuální. Ani zde nebyly zjištěny žádné nedostatky.

Výsledky kontrol ukazují, že bezpečnost provozu v jeskyních spravovaných SJ ČR je na velmi dobré úrovni. Provozní dokumentace je vedena řádně, prohlídky se konají ve stanovených lhůtách, havarijní plány jsou aktuální a zaměstnanci pravidelně školeni. Dílčí nedostatky týkající se dokumentace elektroinstalací byly označeny za technické a byly předány k nápravě s dostatečnou lhůtou. Báňská správa tak i v roce 2024 potvrdila svou klíčovou roli v dohledu nad bezpečným provozem unikátních podzemních prostor pro veřejnost, a to v úzké spolupráci s provozovatelem.

Programové financování opatření plánů péče realizovaných SJ ČR

Lucie Goždálová

Práce ochrannářského managementu vycházejí ze schválených plánů péče a jsou převážně finančně kryty prostředky MŽP ČR z podprogramu Správa nezcizitelného státního majetku v ZCHÚ (dále jen MaS), Programu péče o krajinu (dále jen PPK) a Národního plánu obnovy – Programu podpory obnovy přirozených funkcí přírody (dále jen NPO-POPFK). Pro rok 2024 byl SJ ČR stanoven limit prostředků podprogramu MaS ve výši 800 000 Kč, PPK ve výši 1.215 000 Kč a NPO-POPFK 5.452 092,48 Kč. Dle požadavků správ jeskyní, plánu hlavních úkolů a úkolů vyplývajících z plánů péče o příslušná ZCHÚ byla k realizaci vybrána opatření, která je možné dle stanovených podmínek dokumentace podprogramu a příslušných směrnic z těchto programů financovat. V roce 2024 byly z prostředků dotací MŽP určených pro údržbu a zlepšení stavu ZCHÚ realizovány níže uvedené akce a v jejich rámci provedeno celkem 58 jednotlivých opatření.

Přehled managementových opatření provedených v roce 2024

ZCHÚ/jeskyně	Charakter opatření	Náklady v Kč
NPP Bozkovské dolomitové jeskyně	Likvidace lampenflory a prachoplišňových povlaků v jeskyních. Kosení a údržba travního porostu a zeleně podél přístupové cesty v areálu BDJ.	19 250
NPP Chýnovská jeskyně	Likvidace lampenflory a očista jeskyně. Likvidace náletových dřevin v povrchovém areálu.	34 200
NPP Zlatý kůň CHKO Český kras (Koněpruské jeskyně)	Likvidace lampenflory a prachoplišňových povlaků.	36 410
PP Jeskyně pod Sněžníkem (CHKO Labské pískovce)	Oprava vstupních ocelových dveří vstupní úklonné stoly PP Jeskyně pod Sněžníkem. Zajištění nestabilní části stoly starého důlního díla „Jeskyně pod Sněžníkem“.	445 395
NPR Vývěry Punkvy CHKO Moravský kras	Punkevní jeskyně Ošetření a očištění skalních stěn, chodníků a vybraných sintrových útvarů v jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyní. Vyčištění ochranných sítí nad přístavištěm a opravy poškozených míst sítě. Vyčištění a odstranění nánosů z ochranné sítě u Dolního jezírka. Údržba geologických profilů na skalních stěnách v propasti Macocha. Oprava pantu nerezových dveří v Punkevních jeskyních. Posouzení stability stromů v lesních porostech mezi Skalním mlýnem a Punkevními jeskyněmi + kácení nebezpečných stromů. Zpracování odborného posudku a pokácení nebezpečných stromů v areálu Punkevních jeskyní. Zajištění břehového svahu VT Punkva – stabilizace účelové komunikace Skalní mlýn – Punkevní žleb – realizace a stavební dozor.	5 771 316
	Kateřinská jeskyně Ošetření a očištění skalních stěn v jeskyni. Údržba skalní stěny v okolí vchodu do Kateřinské jeskyně. Kosení a údržba travního porostu v areálu Kateřinské jeskyně a Skalního mlýna.	47 621

ZCHÚ/jeskyně	Charakter opatření	Náklady v Kč
CHKO Moravský kras	Zajištění skalních stěn nad vchody do jeskyní podle doporučení „Geotechnického posouzení skalních stěn ve vstupních areálech Sloupsko-šošůvských jeskyní, jeskyně Kůlna, Punkevních jeskyní, dna propasti Macocha, Kateřinské jeskyně a stability stropu v Kateřinské jeskyni“. Rekonstrukce 14 ks dřevěných informačních panelů (tabulí) rozmístěných v Moravském krasu včetně montáže nových plastových panelů.	15 2337
	PR Sloupsko-šošůvské jeskyně CHKO Moravský kras Ošetření a očištění skalních stěn a vybrané sintrové výzdoby v jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyní Kůlna, Sloupské j. a Staré skály. Kosení travního porostu v areálu Sloupsko-šošůvských jeskyní. Likvidace náletových dřevin v okolí Hřebenáče, na svahu u Starých skal a v okolí vchodu do jeskyně Kůlny. Oprava a nátěr schodiště u Nagelovy propasti ve SŠJ.	280 120
	PR Balcarova skála – Vintolky CHKO Očista stěn a vybraných sintrových útvarů v jeskyni. Údržba skalních stěn nad vchody do jeskyně. Likvidace náletových dřevin nad vstupním portálem a na temeni Balcarovy skály.	66 500
	PR U Výpustku Doplnění svislých nerez tyčí do stávajícího zábradlí okolo propastí v Jeskyni Výpustek.	108 260

Zajištění břehového svahu Punkvy a stabilizace účelové komunikace v úseku Skalní mlýn – Pustý žleb.
Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

ZCHÚ/jeskyňě	Charakter opatření	Náklady v Kč
NPR Špraněk (Javoříčské jeskyňě)	Ošetření vybraných sintrových útvarů v jeskyních. Údržba skalních stěn nad vchody a přístupovou cestou u propasti Zátvořice.	39 480
NPP Zbrašovské aragonitové jeskyňě	Celoplošná desinfekce mikrobiálního napadení aragonitové výzdoby. Revize stavu vertikálních komínů nad návštěvní trasou speleoalpinistickým způsobem. Údržba skalních výchozů na svazích nad vchody do jeskyní a nad turistickou stezkou. Zajištění stability svahu za provozní budovou ZAJ, oprava pracovního točitého schodiště před budovou. Prostora Běčko v ZAJ – vyklizení starých technických zařízení pro tepelné čerpadlo, vyčištění sedimentů. Prostora Běčko v ZAJ – zajištění bezpečného sestupu do prostory B za použití potápěčské techniky, monitoring a další sanační práce v jeskyni.	297 449
NPP Jeskyňě Na Pomezí	Likvidace lampenflory kolem reflektorů po celé délce prohlídkové trasy v jeskyních. Demontáž stávajícího zábradlí, likvidace, výroba a montáž nového zábradlí.	125 334
NPP Na Špičáku (Jeskyňě Na Špičáku)	Likvidace lampenflory a očištění skalních stěn v jeskyni. Údržba lomových stěn nad vchody do jeskyňě, nad turistickou stezkou a nad vstupním areálem. Bezpečnostní ořez náletových dřevin na lomové hraně v prostoru východu a podél přístupové cesty. Kosení travních porostů v areálu. Rizikové kácení tří stromů v prostoru jeskyní Na Špičáku. Oprava 6 ks laviček v areálu.	182 723
NPP a PP Třesín CHKO Litovelské Pomoraví (Mladečské jeskyňě)	Likvidace lampenflory a očištění skalních stěn v jeskyni. Údržba skalních stěn v areálu jeskyní. Likvidace náletových dřevin a následné pokosení křovinořezem na svahu za provozní budovou. Vyřezání a odstranění náletových dřevin z oplocení nad areálem jeskyňě. Rizikové kácení tří stromů v areálu Mladečských jeskyní.	82 860
PP Tuřold CHKO Pavlovské vrchy (Jeskyňě Na Tuřoldu)	Odstranění náletových dřevin na svazích nad návštěvníckým areálem. Kosení travních porostů lehkou mechanizací v areálu lomu. Uložení a skrytí záložní chráničky, optického a telefonního kabelu ve vstupním portálu a ve Vstupní síni jeskyňě, dodělaní schodů, oprava opěrných zdí. Vyčištění a odstranění nánosů spadane sutě a hlíny z ochranné sítě nad vchodem do Jeskyňě Na Tuřoldu.	112 200

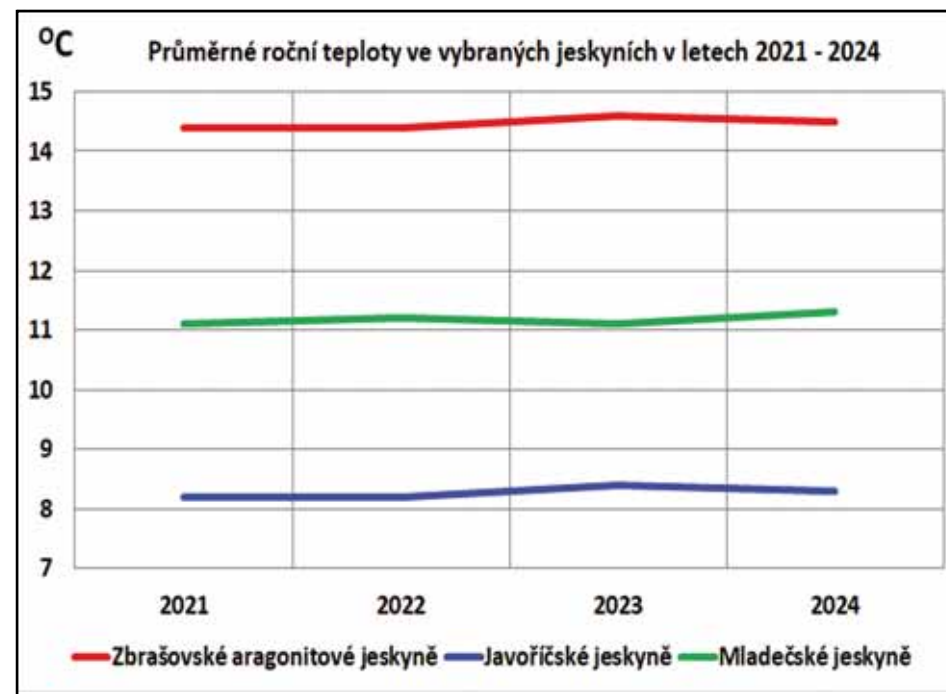
Celkem: 7 801 455

Monitoring mikroklimatu v jeskyních SJ ČR

Petr Zajíček

Jeskynní mikroklima je významný a specifický fenomén. U člověkem využívaných jeskyní je důležité, aby hodnoty veličin mikroklimatu v podzemí nebyly uměle ovlivněny. Jejich průběžný monitoring je tedy přínosný z hlediska vědeckých studií a ochrany jeskyní.

Ve veřejnosti zpřístupněných jeskyních je také zapotřebí některé složky mikroklimatu sledovat s ohledem na bezpečnost osob vstupujících do podzemí. Z tohoto hlediska je důležitá hlavně koncentrace některých plynů. Obsah kyslíku v jeskynním ovzduší nesmí klesnout pod 20 % a koncentrace oxidu uhličitého nesmí být vyšší než 0,5 %, s výjimkou Zbrašovských aragonitových jeskyní, kde je povolena koncentrace oxidu uhličitého maximálně do 1 %.

Graf znázorňuje průměrné roční teploty ovzduší ve vybraných jeskyních v letech 2021-2024. Je patrné, že průměrné roční teploty kolísají jen v několika desetínách stupně Celsia. Vypracoval Petr Zajíček, SJ ČR

Další podmínkou Českého báňského úřadu je měřit a zaznamenávat tyto a další důležité veličiny jeskynního ovzduší, a to 2× ročně ve všech jeskyních, které jsou v péči Správy jeskyní ČR. Výsledky měření ve všech jeskyních v obou termínech měření roku 2024 byly v souladu s bezpečným provozem.

V několika vybraných jeskyních v péči SJ ČR probíhá kontinuální monitoring mikroklimatu. Tato měření se provádějí mj. i s ohledem na případné změny, které by mohly souviset s ovlivněním mikroklimatu návštěvním provozem. To se však zatím neprokázalo a veškeré výrazné dlouhodobé změny hodnot mikroklimatu v podzemí jsou způsobeny přirozenými klimatickými výkyvy venkovního prostředí. Tím se ukazuje, že režim provozu zpřístupněných jeskyní je s ohledem na ochranu jeskynního mikroklimatu nastaven správně.

Fotodokumentace ve zpřístupněných jeskyních a dalších lokalitách

Petr Zajíček

Fotodokumentace je průběžná činnost Správy jeskyní České republiky. Vytvářejí se fotografie aktuálních událostí, nečekaných situací a také reprezentativní snímky pro prezentaci jeskyní.

Nejdůležitější odbornou akcí v roce 2024 byl pokračující archeologický výzkum v Kateřinské jeskyni. Práce na vykopávkách byly podrobně dokumentovány a vznikly i autentické fotografie nálezů.

Podrobně byla fotograficky dokumentována velmi zdařilá expozice uměleckých děl ve Zbrašovských aragonitových jeskyních a dle možností byly fotograficky dokumentovány zářijové povodně a jejich následky.

Dále pak vznikly nové soubory reprezentativních fotografií v těchto jeskyních: Bozkovské dolomitové, Na Turoldu, Sloupsko-šošůvské a Kateřinská.

V roce 2024 vzniklo celkem přibližně 235 nových fotografií.

Útvar zvaný Žraločí tlama
v Jeskyni na Turoldu.

Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Bozkovské dolomitové jeskyně – Jezerní dóm.

Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Radiační ochrana v roce 2024

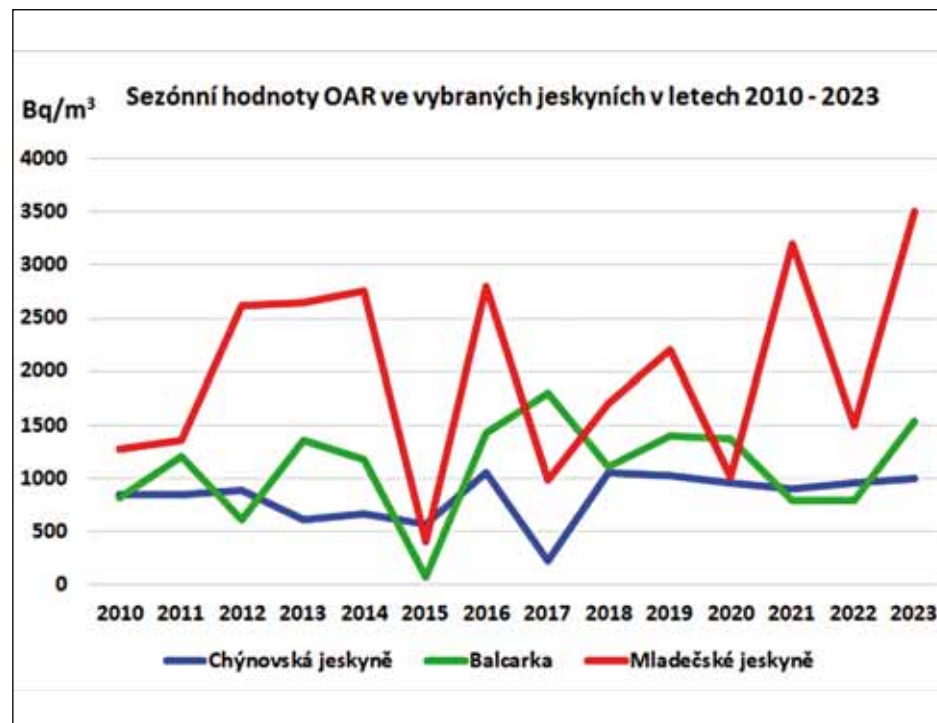
Petr Zajíček

Permanentní výskyt vyšších hodnot přírodní radioaktivity je v ovzduší jeskyní zcela přirozený. V každé jeskyni má radioaktivita různé úrovně a je způsobena dceřinými produkty radonu. Provozní režim ve všech veřejnosti zpřístupněných jeskyních je nastaven tak, aby doba pobytu pracovníků v podzemí nebyla z hlediska radiační ochrany riziková. Dodržování pravidel radiační ochrany stanovených v Atomovém zákonu č. 263/2016 Sb. dozoruje Státní úřad pro jadernou bezpečnost.

V roce 2024 byly vypočítány roční osobní efektivní dávky (ROED) pracovníků Zbrašovských aragonitových jeskyní za kalendářní rok 2023. Nikdo ze stálých ani sezónních pracovníků ZAJ nepřekročil v roce 2023 povolenou roční osobní efektivní dávku 6 mSv. Hodnota nejvyšší dosažené roční dávky činila 4,05 mSv. Této hodnoty dosáhla sezónní pracovnice. Všichni pracovníci provozu Zbrašovských aragonitových jeskyní byli na začátku roku 2024 řádně proškoleni.

Ve 14 veřejnosti zpřístupněných jeskyních ČR a v jeskyni Pod Sněžníkem byla v roce 2024 průběžně monitorována objemová aktivita radonu. Na podzim již byly k dispozici výsledky objemové aktivity radonu ze všech jeskyní za sezónní období 2024, které ukázaly, že v období 1. 4. až 30. 9. se hodnoty pohybovaly v mezích dlouhodobého průměru. V roce 2024 byly dále pro vnitřní kontrolu SJ ČR vypočítány také orientační hodnoty ročních osobních efektivních dávek u pracovníků s nejdelším pobytem v podzemí za rok 2023 v ostatních zpřístupněných jeskyních, a ani zde nedošlo k překročení třetiny povolené ROED.

Zatím nebylo dořešeno doporučení Státního úřadu pro jadernou bezpečnost ohledně úpravy vzorců pro výpočty ROED pracovníků jeskyní. V roce 2025 budou tyto aspekty diskutovány.

Graf ukazuje průběh hodnot objemové aktivity radonu ve vybraných jeskyních v sezónním období v letech 2010-2023. Vyroboval Petr Zajíček, SJ ČR

Knihovna SJ ČR 2024

Lucie Gožďálová

Stejně jako každý rok jsem byla jmenována členkou inventarizační komise, takže začátkem roku jsem provedla kontrolu zařízení kanceláří v budově SJ ČR na pracovišti v Průhonicích. Dále jsem vykonala inventarizaci prodejních materiálů a dalších závazků, jako jsou například náhradní vstupenky a dárkové poukazy. Při zmíněné inventarizaci jsme neshledali žádné nesrovnalosti mezi údaji v databázi a fyzickým počtem kusů v majetku naší organizace.

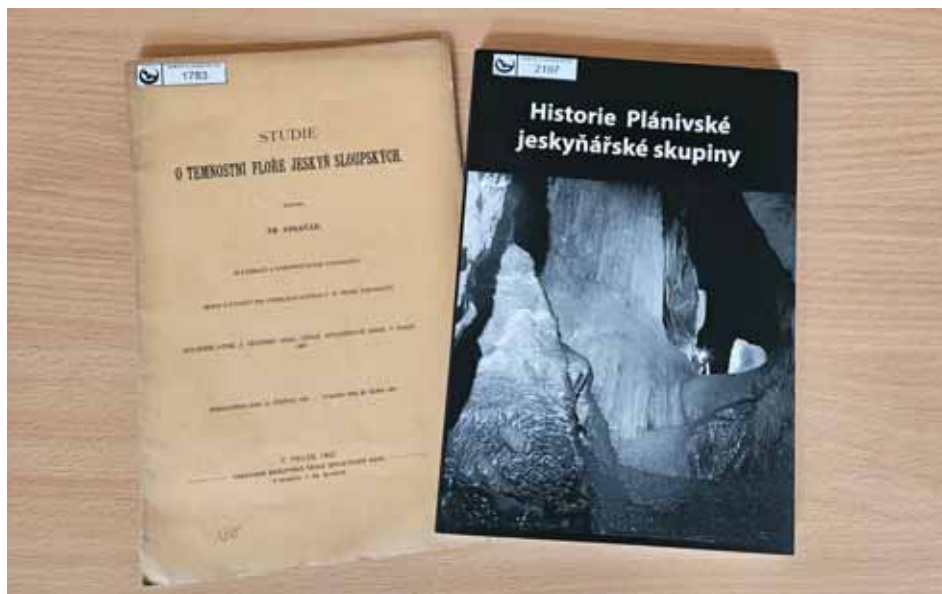
Po průběžném třídění jsme distribuovali vydané časopisy Ochrana přírody v roce 2024 na naše provozy. V tomto roce jsem prodala 260 ks dárkových poukazů zákazníkům, kteří se nám ozvali přes email. V knihovně je zaevidováno 2 306 ks knih. CD, DVD, VHS nosičů je 751 ks a časopisů 1 654 ks. Za rok 2024 do knihovny přibylo 116 knih a 26 časopisů. Největším přírůstkem v oddělení knih byl dar od Jaroslava Hromase.

Propagace a publikace

V roce 2024 se nevydávalo ani to, co by správy jeskyní potřebovaly, máme celkově zoufalý nedostatek propagačních materiálů. Zařídili jsme pouze dotisk hotelových letáků, který se prováděl dvakrát v tomto roce, jednalo se o jeskyně: Bozkovské dolomitové, Chýnovskou, Balcarku, Javoříčské, Zbrašovské aragonitové, Na Pomezí, Na Špičáku, Na Turoldu, Výпустek, Kateřinskou, Koněpruské, Mladečské, Punkevní, Sloupsko-šošůvské jeskyně a zážitkovou trasu Po stopách Nagela.

Také jsme jako každý rok zpracovali a zadali do tisku ročenku 2023 a kalendář na rok 2025. Do ročenky přispěli kolegové z celého týmu naší organizace. Podařilo se nám zvýšit náklad na 300 vydaných kusů. Samotný tisk jsme zadali firmě Reprocentrum, a. s., která nám dala výhodnou cenu. Kalendář, ač byl řešen na poslední chvíli, se skvěle vydařil. Velkou zásluhu na tom má kolega Zajíček. Obsahem kalendáře jsou slavní jeskynní badatelé. Celkem jsme zadali 450 kusů tiskárně DTP studio Formanová s. r. o.

Podpořili jsme edukaci mládeže tím, že jsme pomohli zorganizovat školní výlet do Koněpruských jeskyní pro žáky čtvrtých tříd ZŠ Hornoměřcholupská v Praze. Tato aktivita se setkala s velkým úspěchem, dětem se na výletě moc líbilo a celý školní tým by se rád zúčastnil exkurzí i do dalších našich objektů. Zde tedy vidím potenciál propagace našich jeskyní, jelikož děti mohou přistě vzít na výlet také své další rodinné příslušníky. Jedná se tedy o oboustranně výhodný projekt.

Nejstarší (vydaná v roce 1907) a nejmladší (2024) kniha v naší knihovně. Foto: Lucie Gožďálová, SJ ČR

JESO v roce 2024

Olga Suldovská

Jednotná evidence speleologických objektů (JESO) se v roce 2024 dočkala dalších změn a rozšíření, připravovaných již delší dobu.

Po obsahové stránce se jedná o nový typ evidovaných objektů. Vedle jeskyní, hydrologických jevů a závrtů je nyní možno zadávat tzv. Další karsologické objekty, jakými jsou např. ventaroly, hřebenáče, krasové kužely, škrapová pole, pěnovecové útvary, krasové kapsy, jeskyně bez stropu a další (konkrétní položky jsou uvedeny v číselníku Morfologie/typologie a vybírají se během zadávání objektu). Technicky rozšíření zajistili programátoři z AOPK ČR. Prvotní návrh podávala SJ ČR ve spolupráci s ČSS na AOPK ČR, oddělení obecné ochrany přírody. Koncem roku 2024 bylo do této kategorie zaevidováno prvních 70 objektů (4 zadala SJ ČR, 1 AOPK ČR a 65 ČSS).

Pro přihlášené uživatele JESO přibyla další funkcionalita, kterou je export všech vchodů jeskyní se základními údaji formou excelové tabulky (ne pouze jednoho, tzv. hlavního vchodu, jako doposud). Takovýto export byl uživateli (nejen ze SJ ČR) požadován již řadu let. Jsme rádi, že se ho programátorům z AOPK ČR podařilo zrealizovat.

Jeskyně Na hraně v lomu Na Kučách v Hranickém krasu se skutečně nachází na hraně lomové etáže, dnes hustě zarostlé náletovými křovisky.

Vítězoslavně do ní nahlíží Bára Šimečková.

Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Zadávání aktualizací a zpracovávání informací z dokumentace SJ ČR pokračovalo v podobném duchu jako v předchozích letech. Z tiskovin uložených v knihovně SJ ČR byly zpracovány údaje z článků v časopisech Československý kras, ročníky 36-41 (celkem 39 článků). Byla zakoupena nová kniha Pavla Vašíka „Jeskyně v okolí Tišnova“, kde jsou podrobně popsány všechny jeskyně Krasu v okolí Tišnova, Malhostovicko-Veverského krasu a Krasu u Jasenice. Údaje o 44 jeskyních a několika hydrologických jevech a závrtch byly v JESu doplněny, případně aktualizovány a opatřeny příslušnou citací. Jako další námět pro revizi JESa ještě zůstávají v knize uvedené jeskyně pseudokrasové.

Z dokumentace archivované v SJMK mi kolega Jaroslav Šanda nascanoval pasporty jeskyní Moravského krasu (celkem 1 013 dokumentů k jeskynním vchodům), které jsem pak následně vložila k příslušným jeskyním a opatřila je popisnými údaji (scany pasportů jsou přístupny jen přihlášeným uživatelům JESa). Pasporty pochází ze 70. let 20. století, ale jejich sada je bohužel neúplná. Pro představu – pasport jeskyně je papírový formulář, ve kterém je uvedeno číslo jeskyně (nebo vchodu), název (existoval-li), nadmořská výška, fotografie (někdy náčrtek) vchodu a doba vzniku fotografie a pasportu. Na vzniku pasportů se tenkrát podíleli speleologové Igor Audy, Jiřina Audyová a František Musil sen., tvorba pasportů probíhala na základě metodiky Jiřího Vodičky.

Během terénních prací byly dokumentovány povrchové krasové jevy v Krasu mezi Chudčicemi a hradem Veverí (K230 16 14) a v Krasu u Grygova (K220 07 10). Z obou krasů byly vytvořeny zprávy, které jsou uloženy v dokumentaci v Průhonicích. Práce v Hranickém krasu pokračovaly o dokumentaci jeskyní v lomu Na Kučách a díky úpravě aplikace JESO byly ventaroly zaevidovány mezi Další krasové objekty (a odstraněny z kategorie jeskyně, kam nepatřily). Z dalších území započaly dokumentační práce jeskynních vchodů pseudokrasu Ústecké brázdy (P151 71 1B). Průběžně pokračují práce na revizi polohy a fotodokumentaci vchodů jeskyní Moravského krasu. Nascanované pasporty jsou výraznou pomocí při identifikaci jeskyní bez viditelného číselného označení (s ulomeným štítkem, vybledlým či sloupaným lakem černých čísel či portálů zcela porostlých mechem).

Celkově jsem v roce 2024 vložila do JESa 454 autorských fotografií a 21 fotografií, které poskytli kolegové či jeskyňáři ze svých archivů. Rozčleněno podle kategorií objektů pak přibýlo 285 fotografií k 95 jeskyním, 36 fotografií k 22 hydrologickým jevům, 143 fotografií k 81 závrtům, 9 fotografií k dalším karsologickým objektům a 2 fotografie lomu, ve kterém byly odtěženy jeskyně. Všem fotografovaným objektům byla za pomoci přístroje GPS Trimble Jubno 3B zkontrolována poloha (a většině jeskyní pak následně opravena).

Z celkového přírůstku nových objektů za rok 2024 v JESu, tj. 119 jeskyní, 10 hydrologických jevů a 21 závrtů, jsem zaevidovala 7 jeskyní (2 z Broumovska, 2 v Českém krasu a 3 v Moravském krasu) a 11 závrtů. Ostatní nové záznamy pocházejí od kolegů z AOPK ČR nebo jeskyňářů z ČSS.

Údaje k jeskyním z Broumovska byly do dokumentace SJ ČR převzaty od ZO ČSS 5 03 Broumov. Jednalo se o soubor dokumentů v rámci výročních zpráv za roky 2022 a 2023, celkem 12 podrobně popsanych a zmapovaných jeskyní, z nichž dvě dosud evidovány nebyly. Popisné informace byly doplněny či aktualizovány i u ostatních jeskyní.

Údaje k jeskyním Českého krasu byly čerpány ze Sborníku Český kras 2023, ve kterém s pravidelnou dvouletou periodou vychází seriál „Databáze jeskyní Českého krasu: doplňky a změny“. Podrobné údaje o dvou dosud neevidovaných jeskyních jsem navíc konzultovala s příslušnými speleology.

Záznamy o třech „nových“ jeskyních Moravského krasu přibýly na základě scanů pasportů, při jejichž zpracovávání bylo zjištěno, že jeskyně s jejich čísly v evidenci chyběly. Nicméně podařilo se je v terénu dohledat a do JESa zaevidovat.

S evidencí objektů v JESu souvisí karsologické členění České republiky. V roce 2024 prošly jeho GIS vrstvy částečnou plánovanou revizí. Pseudokrasovým okrskům, ve kterých byly zaznamenány nové jeskyně, byly upřesněny hranice. Revize členění vrstev krasu se prvoplánově týkala hranic krasových oblastí a skupin na území Krkonoš (souvisela se zpracováním výsledků projektu Inventarizace a dokumentace krasových jevů v regionu Krkonoš, které byly do JESa zaznamenány v roce 2023). Na základě dalších zjištění byly do GIS vrstvy doplněny Kras u Svinné, Kras Velešínské pahorkatiny a Kras u Nehodiva, ve kterých byly v minulosti založeny lomy a probíhala v nich těžba vápenců či mramorů. Vzhledem k některým nově evidovaným hydrologickým jevům byly rozšířeny hranice dalších krasových oblastí a skupin (Kras sušicko-horažďovických vápenců, Kras v údolí říčky Křetinky, Chýnovský kras, Kras u Supíkovice). Všechny změny byly promítnuty (doplněny či aktualizovány) také na webu SJ ČR v oddíle Kras a jeskyně / Karsologické členění (<https://www.caves.cz/karsologicke-cleneni>) v příslušných odkazech.

Papírovou archivní dokumentaci obohatila řada tiskovin ze soukromého archivu Jaroslava Hromase. Stále ještě některé z nich čekají na zpracování, jiné již byly řádně uloženy a údaje z nich zaznamenány (pro představu můžu namátkou jmenovat např. brožury Ponorná Říčka a její přítoky od Jana Himmela z roku 2013, Podzemí Obřího dolu od Radko Táslera z roku 2005, Pseudokras na Broumovsku 40 let ZO ČSS 5-03 Broumov od Jiřího Kopeckého a kol.).

Všem, kdož jakýmkoliv způsobem přispěli a přispívají k naplňování, aktualizování a údržbě JESa i archivních materiálů v dokumentaci SJ ČR, patří velký dík.

*Jeskyně u Svatky (Kras mezi Chudčicemi a hradem Veveří) se nachází na Brněnské přehradě. V zimním období se hladina vody v přehradě snižuje (viditelná je vodní čára) a portál jeskyně je tak více odhalen.
Foto: Olga Suldovská, SJ ČR*

*Kras u Grygova, v popředí závrt U Bílých hlín 1 (za ním závrt 2). V pozadí snímku budoucí dálnice.
Foto: Olga Suldovská, SJ ČR*

*Strážce Tonda Tůma před portálem Horní Suchdolské jeskyně v Pustém žlebu v Moravském krasu.
Foto: Olga Suldovská, SJ ČR*

Epigrafické a archeologické výzkumy v Kateřinské jeskyni

Petr Zajíček

Již osmým rokem probíhá výzkum uhlíkových kresebných stop a třetím rokem archeologický výzkum ve vnitřních prostorách staré Kateřinské jeskyně.

V roce 2024 byly odebrány vzorky uhlíků z pěti kresebných objektů v Ledové chodbě. Radiouhlíkové analýzy prokázaly u dvou pravěké stáří přibližně 6 500 let, což zapadá do období neolitu. Ve staré Kateřinské jeskyni je tedy v současné době prokázána existence 15 pravěkých kresebných objektů v různých částech jeskyně, jejichž stáří je 2 600 - 7 200 let. To svědčí o opakovaných návštěvách lidí v tomto rozsáhlém období.

V jeskyni se navíc nachází řada dalších kresebných objektů, které sice datované nejsou, ale dle charakteru lze jejich pravěké stáří předpokládat. Výzkum kreseb je zatím pozastaven, pracoviště Ústavu jaderné fyziky AVČR, které provádí odběry a analýzy, vyvíjí metodiku stanovení stáří, ke které by dostačovalo menší množství odebraného vzorku uhlíku.

Ve dnech 12. až 23. srpna se uskutečnil pokračující archeologický výzkum na třech místech ve staré Kateřinské jeskyni. Zachována byla lokalita v zadní části bezejmenné chodby, kde byly v předchozích dvou letech učiněny nejcennější nálezy. Další sondy byly otevřeny v sedimentech výklenku za Netopýřím jezírkem a před skalním útvaru „Mozek“, tedy v místech, kde byly objeveny a datovány pravěké uhlíkové kresby. Obě tyto nové sondy odkryly pouze pleistocenní vrstvy s nálezy osteologického materiálu, převážně kostí medvěda jeskynního. Pouze u Netopýřního jezírka byly při povrchu nalezeny keramické střepy a železné komponenty nejspíše novověkého stáří.

Nejpočetnější a nejpestřejší materiál byl odkryt opět v sedimentech bezejmenné chodby. Výkopávky navazovaly na předchozí sondy směrem ven z chodby k Hlavnímu dómu. V kulturní vrstvě byly nalezen podobný materiál jako v předchozích letech: středověké keramické střepy, střížky a plíšky ze středověké penězokazecké dílny. Dále pravěké keramické střepy z doby bronzové a kamenná štípaná industrie. Překvapujícím nálezem byly tři pravěké ozdoby – korálky z ulit říčního měkkýše druhu Zubovec dunajský, který se na území Moravského krasu již několik tisíc let nevyskytuje. Je to vůbec první nález tohoto typu v oblasti. Ulity jsou z jedné strany obroušeny tak, aby vznikl druhý otvor k provlečení. Zatím není přesně určeno stáří, ozdoby mohou být jak neolitické, mezolitické, tak i pozdně paleolitické. Z osteologického materiálu byl pozoruhodný nález kosti lva jeskynního, který v Kateřinské jeskyni dosud nalezen nebyl.

Tříletý archeologický výzkum v Kateřinské jeskyni přinesl velmi významné objevy. V roce 2025 se budou zpracovávat, dokumentovat a interpretovat nálezy.

Pravěké ozdoby z ulit Zubovce dunajského. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

Výsledky zimního sčítání letounů 2024/2025 ve zpřístupněných jeskyních ČR

Sestavil Martin Koudelka na základě dat koordinátorů monitoringu na jednotlivých zimovištích: Daniel Horáček, Josef Chytil, Miroslav Kovářik, František Krejča, Martin Koudelka, Jiří Šafář, Jaroslav Veselý.

název jeskyně	Počet druhů	Počet jedinců	RHIP	MMYO	MBEC	MNAT	MEMA	MBRA	MMYS	MM/MB	MDAU	MDAS	BBAR	PAUR	ESER	PPIL	MSP
Javořítské	8	6447	6158	46		9	208	7	4	2	9			2			2
Sloupsko-šošůvské	11	2850	1511	1186		19	82	2	1	1	11	2	28	1	1		5
Balcarka **)	5	875	753	48		8	64							2			
Na Pomezi	7	740	522	104		5	105	2			1			1			
Na Turoulu	2	455	445				10										
Koněpruské	5	410	191	200							14		1	4			
Výpustek	10	356	288	19	1	10	24	4			6	1	1	2			
Kateřinská	8	256	135	46		9	58				3	1		3	1		
Na Špičáku	4	133	104	2			26				1						
Punkovní *)	8	121	16	76	1	15	7			1			3	1			1
Mladečské	4	107	100				5				1			1			
Chýnovská	5	95		47		28					6		6	8			
Bozkovské dolomitové	3	89		13							5						
celkem	15	12934	10294	1787	2	103	589	15	5	4	57	4	39	25	1	1	8

VYSVĚTLIVKY:
*) obsahuje Erichovu jeskyni a Tunel
**) včetně Muzea

VYSVĚTLIVKY:		VYSVĚTLIVKY:	
RHIP	Rhinolophus hipposideros	RHIP	vrápence malý
MMYO	Myotis myotis	MMYO	netopýř velký
MBEC	Myotis bechsteinii	MBEC	netopýř velkouchý
MNAT	Myotis nattereri	MNAT	netopýř řasnatý
MEMA	Myotis emarginatus	MEMA	netopýř brvitý
MBRA	Myotis brandtii	MBRA	netopýř Brandtův
MMYS	Myotis mystacinus/brandtii	MMYS	netopýř vousatý
MM/MB	Myotis daubentonii	MM/MB	netopýř vousatý nebo Brandtův
MDAU	Myotis dasycneme	MDAU	netopýř vodní
MDAS	Barbastella barbastellus	MDAS	netopýř pobřežní
BBAR	Plecotus auritus	BBAR	netopýř černý
PAUR	Eptesicus serotinus	PAUR	netopýř úšatý
ESER	Pipistrellus pipistrellus	ESER	netopýř večerní
PPIL	Myotis species	PPIL	netopýř hvizdávý
MSP		MSP	blíže neurčený malý druh Myotis

Za poskytnuté údaje děkuji všem výše jmenovaným. Zároveň bych chtěl poděkovat jako každý rok i letos spoustě zde blíže neuvedených pomocníků z řad speleologů, zoologů i amatérských naděnců, bez nichž by každoroční namáhavé kontroly podzemí nemohly v tomto rozsahu vůbec proběhnout.

*Netopýr ušatý (Plecotus auritus)
s výraznými ušními záklopkami, tzv. tragy.
Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR*

*Netopýr velký (Myotis myotis) při zimování často
a rád tvoří větší či menší skupinky, tzv. klastry.
Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR*

*Erichova jeskyně jako důležité zimoviště Moravského krasu je přístupná ze dna propasti Macochy.
Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR*

Výzkum Hranického krasu „Krajina v celku a krajina v detailu“ pod hlavičkou Mendelovy univerzity se blíží ke konci

Milan Geršl

Po mnoha letech bádání začalo být zřejmé, že další poznání Hranického krasu si žádá mezioborový výzkum v moderním pojetí. Na tento výzkum se podařilo zajistit potřebné prostředky díky Grantové agentuře Gregora Johanna Mendela Mendelovy univerzity v Brně a práce tak mohly začít dnem 1. dubna 2021. Nyní se výzkum pod vedením hlavních řešitelů Ing. Jozefa Sedláčka, Ph.D. a Ing. Jany Šimečkové, Ph.D. posouvá do poslední, čtvrté etapy, která se soustřeďuje především na interpretaci získaných dat.

Mezi nejhodnotnější výstupu projektu, které byly dosud publikovány, patří především tři články v impaktovaných časopisech. Prvním z nich je článek „Spatially Explicit Model for Assessing the Impacts of Groundwater Protection Measures in the Vicinity of the Hranice Abyss“ připravený J. Sedláčkem a kol. (2024) a uveřejněný v časopise Land (<https://doi.org/10.3390/land13111747>). Studie představuje nový prostorově explicitní modelovací rámec vyvinutý za účelem kvantifikace sekundárních environmentálních přínosů strategií ochrany podzemních vod v krasových krajinách, s konkrétní aplikací na oblast Hranické propasti. Primární přínos tohoto výzkumu spočívá v jeho schopnosti posoudit nejen hlavní cíle ochrany podzemních vod, ale také její širší dopady na životní prostředí, včetně zvýšeného zadržování dešťové vody a zmírňování zvyšování teploty povrchu půdy. Zjištění ukazují širší důsledky zásahů do využívání půdy, které nejen chrání zdroje podzemních vod, ale také zvyšují odolnost krajiny vůči změně klimatu. Model nabízí kritický pohled na environmentální vedlejší přínosy ochrany podzemních vod a vytváří základní nástroj pro udržitelné hospodaření s vodními zdroji a klimaticky adaptivní environmentální plánování.

Dalším z trilogie impaktovaných článků je publikace „Application of the GIS methods along with measured parameters to identify the NH₄⁺ origin in the Hranice Karst (Czech Republic)“, připravená M. Geršlem a kol. (2024) pro časopis Environmental Earth Sciences (<https://doi.org/10.1007/s12665-024-11936-0>). Studie se primárně zabývá přítomností dusíkatých sloučenin v minerálních vodách Hranického krasu. Vzhledem ke specifické situaci Hranického krasu, kde je většina vápenců překryta miocenními sedimenty, bylo pro řešení použito družicového průzkumu a metod analytické geochemie. Za jednu z nejvýznamnějších možností infiltrace dusíkatých sloučenin byly označeny pískovce miocenního stáří, které umožňují efektivní infiltraci do horninového prostředí. Předkládaná studie rovněž systematickým monitoringem vodních toků prokázala, že vypouštění odpadních vod do menších nebo příležitostných vodních toků v krasových oblastech vyžaduje detailní monitoring a specifické metody vyhodnocování.

Posledním z uvedených článků je dílo „Occurrence and path pollution of emerging organic contaminants in mineral water of Hranice hypogenic Karst“ P. Opeltové a kol. (2024) uveřejněné v časopise Frontiers in Environmental Science (<https://doi.org/10.3389/fenvs.2024.1339818>). Práce se zabývá tzv. nově vznikajícími organickými kontaminanty (EOC), zejména pesticidy a léčivými, které se uvolňují do složitějšího vodního systému hranického krasu. Tyto látky a jejich metabolity mohou ovlivňovat vodní i lidský život a následně i vlastnosti širšího území tradičně spojeného s lázeňstvím. Výsledky obecně potvrzují, že současné využívání území způsobuje znečištění krasového systému. Monitoring hranického hypogenního krasu prokázal přítomnost EOC ve všech typech vod, včetně stopových koncentrací v hlubinných vodách a balneologických vrtech. Detekované EOC byly reprezentovány pesticidy, léčivými a jejich metabolity. Výsledky tak vyvracejí obvyklá chápání, kdy jsou hydrotermální krasové vody považovány díky svému hlubinnému oběhu za nekontaminované. Nadměrná propustnost krasového systému vede ke zvýšené zranitelnosti vůči zadržování a šíření kontaminantů.

*Plakát k výstavě Hranice poznání.
Grafická úprava: Daniel Solovev*

Výsledky projektu rovněž obsahují mapové podklady v podobě souborů analytických a návrhových map. Cílem analytických map je identifikovat citlivá místa náchylná ke kontaminaci podzemních vod, zvýšit retenci vody v krajině a současně zvýšit její odolnost vůči vlnám veder. Kombinace těchto faktorů rozděluje území na citlivé a odolné zóny. Dalším krokem je identifikace oblastí v rámci území, kde změny ve využívání území dosáhnou největšího pozitivního efektu na posílení odolnosti regionu – lokality s nejvyšší adaptační kapacitou. Tyto faktory umožňují modelování změn využití území a jednotlivých scénářů pro identifikaci lokality. Hodnocení citlivosti a adaptační kapacity je mapováno na mikropovodí. Výše uvedený soubor map je doplněn popisnými mapami, které charakterizují oblast Hranického krasu z hlediska jejich přírodních, kulturních a percepčních charakteristik. Opatření jsou založena na principech přírodně blízkých řešení, jejichž cílem je snížení intenzity zemědělského využívání ve zranitelných oblastech, což povede také ke zlepšení biodiverzity, zvýšení schopnosti krajiny zadržovat vodu a zvýšení rekreačního potenciálu oblasti. Koncepce návrhu se zaměřuje na tři vzájemně se doplňující charakteristiky krajiny: přírodní a druhově bohatou krajinu soustředěnou kolem Maleníku, včetně Hranické propasti, Zbrašovských aragonitových jeskyní, přírodních rezervací Hůrka a Kobylanky; rekreační potenciál Propasti a jeskyní s jejich rozšířením o další atrakce pro vytvoření okruhu; a vytvoření odolné zemědělské krajiny, která integruje výše uvedená opatření do protierozní ochrany.

Široká odborná i laická veřejnost však byla pravděpodobně nejvíce oslovena publikací „Hranický kras v mezioborových souvislostech: Krajina v celku, krajina v detailu“ J. Sedláčka a kol. (2024, <https://doi.org/10.11118/978-80-7509-999-0>) a výstavou „Hranice poznání“, která v Hranicích a následně i v Brně odhalila

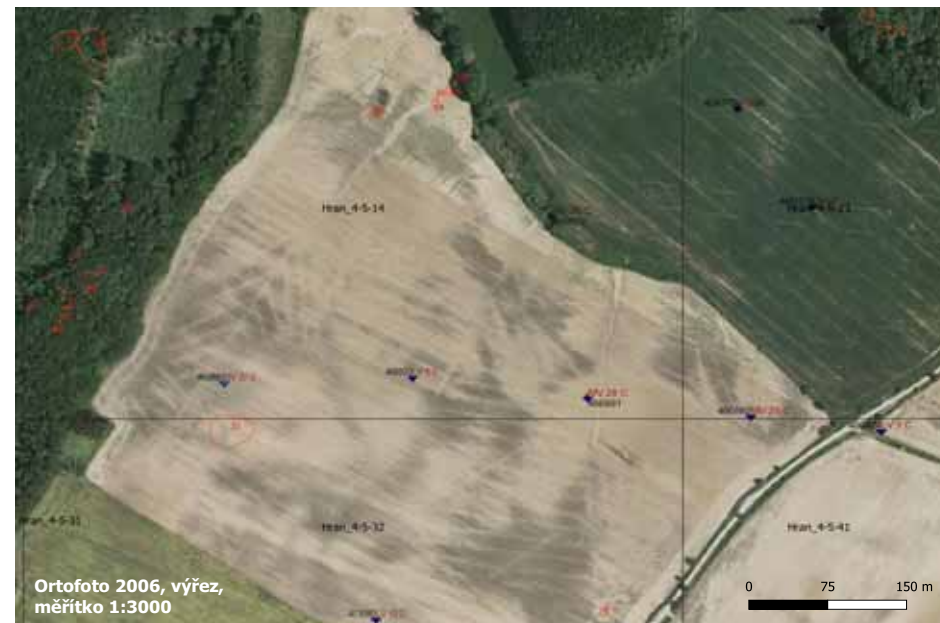

Identifikace plynů vyvěrajících v sondách na břehu Bečvy potvrdila, že v úrovni pravostranných přítoků Ludiny a Veličky v Hranicích se už vývěry oxidu uhličitého nevyskytují. Vyvěrající bublinky jsou hnilobnými plyny. Foto: Eva Geršlová

fascinující výsledky původního výzkumu vědců ze Zahradnické a Agronomické fakulty Mendelovy univerzity v Brně, který probíhal v okolí Hranické propasti v letech 2021-2024. U příležitosti výstavy byl vydán kritický katalog „Hranice poznání – kritický katalog k výstavě“ a uspořádána konference „Hranický kras v souvislostech“. V průběhu řešení projektu bylo vydáno také několik menších publikací a uspořádáno několik workshopů.

Řešení takto velkého projektu by se neobešlo bez spolupráce a podpory spřízněných organizací. Za spolupráci nevšedních rozměrů děkujeme především MAS Hranicko z. s. – F. Kopeckému a Správě jeskyní ČR, která náš výzkum po celou dobu podporovala prostřednictvím svých náměstků K. Drbala a V. Ouhřabky a pracovníků Správy ZAJ B. Šimečkové, Z. Novotné a S. Černého.

Doc. Milan Geršl, Ph.D., geolog, hydrogeolog a geochemik, se dlouhodobě zabývá Hranickým krasem a je jedním z členů řešitelského týmu projektu.

Pole na jv. okraji NPR Hůrka u Hranic v sousedství Hranické propasti. Červenými kroužky jsou vyznačeny krasové jevy, křížky značí geologické vrty. Letecký snímek odhaluje podpovrchové meliorační drenážní struktury „rybí kost“. Vzhledem k charakteru terénu téměř nepochopitelné umístění drenáží a jejich výrazné poškození stářím přinášejí negativní dopady na dnešní zemědělskou činnost. Vypracoval: kolektiv projektu MendelU Brno

Lokalita Za Skalkou, pole severně od Přírodní památky V oboře. Zelená oáza uprostřed vyprahlého pole značí místo, kam ústí zborcené trubky starého drenážního systému. Foto: Milan Geršl

Rozsáhlá zářijová povodeň a její dopad na zpřístupněné jeskyně

Petr Zajíček, Martin Kubalák, Andrea Švubová, Barbora Šimečková

V září 2024 došlo vlivem dlouhodobých vydatných dešťů nad celou Českou republikou na mnoha místech k rozsáhlým záplavám, které měly katastrofální důsledky. Nejvíce postiženy byly oblasti střední a severní Moravy a Slezska. Extrémně vysoké vodní stavy se projeví i v několika veřejnosti zpřístupněných jeskyních ve správě SJ ČR.

15. září 2024 zasáhly Jesenicko ničivé povodně, které byly zapříčiněny polohou dvou frontálních systémů nad střední Evropou a návětrným efektem hřebene Rychlebských hor a Jeseníků. Dlouhodobé setrvání středu tlakové níže nad Jesenickem a bariéra horského pásma způsobily extrémní a dlouhotrvající srážky. Podle údajů ČHMÚ spadlo v oblasti během 48 hodin až 180 mm srážek, což odpovídá přibližně pětisetleté vodě. Nejpostiženějšími oblastmi byly okolí Lipové-lázní, Mikulovic a Jeseníku.

Mezi silně zasažené objekty se zařadily i Jeskyně na Pomezí, které byly zcela zaplaveny, a to již v sobotu 14. září dopoledne – přibližně 24 hodin před kulminací hlavní povodňové vlny v neděli ráno. Právě oblast okolo sedla Na Pomezí patřila podle ČHMÚ mezi nejvíce zasažená místa, a to s šestidenním úhnnem srážek ve výši 551,7 mm.

Již ve čtvrtek 12. září a zejména pak v pátek 13. září provedli zaměstnanci na základě varování médií preventivní opatření proti vzestupu podzemní vody. V jeskyních byla umístěna přenosná čerpadla, k nim připojeny hadice hasičského typu, čímž měly být posíleny kapacity stávajícího zabudovaného drenážního a čerpacího systému. V noci z pátku na sobotu vedoucí jeskyně Martin Kubalák ve zkracujících se intervalech kontroloval stav vody a funkčnost čerpadel. Přídavná čerpadla se kolem půlnoci spouštěla ve stále častějších intervalech, až nakonec běžela nepřetržitě, což znamenalo, že voda přitékala rychleji, než ji bylo možné odvádět. Přenosná čerpadla byla opakovaně přesouvána do vyšších míst jeskyní, aby nedošlo k jejich úplnému zaplavení. Kolem třetí hodiny ranní musela být přídavná čerpadla odpojena a vynesena ke vchodu, aby nedošlo k jejich poškození. V tomto okamžiku byly zcela zaplaveny níže umístěné rozvaděče, došlo k výpadku dodávky elektrického proudu a hladina spodní vody začala stoupat bez kontroly.

Po zalití rozvaděčů došlo i k výpadku šesti vestavěných čerpadel. Maximální zaznamenaná hladina činila přibližně 10-12 metrů nad nejnižším bodem prohlídkové trasy, tedy přibližně 3-5 metrů pod úroveň vchodu. K zaplavení došlo kombinací stoupající podzemní vody a přívalu povrchových srážek. Klíčovým faktorem, který urychlil zaplavení, bylo nouzové odčerpávání vody z nedalekého kamenolomu Na Smrčnicku – s cílem zabránit sesuvu haldy ohrožující Lipovou-lázně. To vedlo k prudkému nárůstu přítoku do jeskynního systému. Situaci zhoršilo také přerušení odběru vod z blízké vodárny u tzv. Maďarského pramene a jejího čerpání do vodovodního řádu okolních obcí. Jeskyně Na Pomezí jsou z deseti známých

Kulminace záplavy na návštěvní trase Jeskyni Na Pomezí v sobotu 14. září 2024 v 18 hodin. Foto: Pavla Hořínková

jeskyní v této krasové oblasti situovány ze všech nejnižší. Povodně tak potvrdily, že se jedná o jeden genetický celek a také jeden hydrogeologický systém, který prostupuje vápencovým masivem hory Smrčník.

Po odeznění dešťů došlo ke kulminaci vodní hladiny a vlivem provizorního zprovoznění nedaleké vodárny začala voda, také díky morfologii krasového terénu, pozvolna samovolně odtékat. V polovině následujícího týdne byla do jeskyně převezena výkonná čerpadla z Moravského krasu, pomocí nichž se podařilo během několika dní prostor kompletně odvodnit. Ihned poté následovaly intenzivní úklidové práce – zejména odstraňování nánosů bahna a sedimentu, přičemž se zapojili dobrovolníci, především brigádníci z řad průvodců.

Prvotní prohlídka stability ukázala, že krápníková výzdoba ani skalní masiv neutrpěly vážná poškození. Výzdoba nebyla mechanicky poškozena, protože voda stoupala primárně zdola nahoru a nešlo o divoký proud podzemní řeky. V několika místech došlo k vývalu bahna, ale bez narušení masivu – šlo o běžnou reakci na přetlak spodní vody.

Největší škody však utrpěla elektroinstalace – všechny rozvaděče a kabeláže byly zcela pod vodou. Každé svítidlo, rozvodná krabice a veškeré elektrozařízení muselo být nejprve rozebráno, vyčištěno, vysušeno a poté znovu zapojeno. Rozvaděče utrpěly velkým tlakem vodního sloupce značné škody. Postupná diagnostika ukázala, které okruhy je možné znovu zprovoznit. V současnosti je elektrické osvětlení částečně funkční, ale nelze ovládat jednotlivé sekce samostatně, což omezuje běžný provoz.

Hladina podzemní vody na návštěvní trase Jeskyně Na Špičáku v neděli 15. září 2024 po 11 hodině.

Foto: Soňa Cundrlová, SJ ČR

Situaci okolo Jeskyně Na Špičáku popisuje její vedoucí Andrea Švubová. Na velkou vodu se připravovali už od 10. září, v médiích se objevily první články s výstrahami před vydatnými dešti. V dalších dnech varování meteorologů sílí, ve městech a obcích zasedají první krizové štáby, vláda svolává mimořádné tiskové konference a hasiči začínají plnit pytle s pískem. Na řadě míst však byly později úplně zbytečné. Tak silné přívaly vody, které se do Česka nakonec přihnaly, asi nikdo nečekal. Mnoho lidí tvrdí, že povodně v roce 1997 byly oproti těm z roku 2024 pohádkou.

Živel řádil nejvíce na Moravě a ve Slezsku, jedním z nejpostiženějších regionů bylo Jesenicko. Rozbouřená voda zničila desítky domů a cest, smetla řadu mostů a lávek, přetrhala sítě a tisíce domácností dočasně připravila o dodávky energií a pitné vody. Někteří lidé přišli o střechu nad hlavou. A byli mezi nimi i naši kamarádi, známí a kolegové. Například rodině jedné z našich průvodkyň smetla velká voda polovinu domu, po následné prohlídce rozhodl statik o jeho demolici. Náhradní bydlení si museli hledat i rodiče našeho elektrikáře, i ty připravila rozbouřená řeka během několika vteřin o domov. Z rodinného domku jim zůstaly jen venkovní schody. A podobných příběhů jsme slyšeli nespočet. Velké škody počítala například i Ivana Foitová, která v Jeskyni Na Špičáku působila asi 30 let. Povodně ji zasáhly už počtvrté, jenže ty poslední byly podle jejích slov nejdramatičtější. Doma měla kolem metru vody, živel ji zničil velkou část vybavení, podlahy, nábytek, přišla o dílnu a spoustu náradí. Uplavalo jí i dřevo, které měla připravené na zimu. Všem, kteří se jí rozhodli materiálně či finančně pomoci,

za celý tým JNŠ srdečně děkuji. A poděkování patří i vedení Správy jeskyní ČR. Nejenže jsme dostali časový prostor na likvidaci a úklid „domácích“ škod, ale nebyť podpory ze strany SJ ČR, neměli bychom se několik dní kde umýt, vyprat nebo uskladnit potraviny.

Rozvodněná Bečva 15. září 2024 v 16 h kulminuje průtokem 746 m³/s u východu ze Zbrašovských jeskyní. Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

výměny světél. Po týdnu se mu podařilo všechny opravy dokončit. Provoz jsme ale vzhledem ke špatné dopravní dostupnosti jeskyně a řadě omezení spustili nanovo až od 1. října. Bohužel se nám již nepodařilo navázat na příznivý vývoj návštěvnosti. Ničivé záplavy měly v Jeseníkách negativní dopad na všechny, kteří působí v oblasti cestovního ruchu. Ekonomické ztráty byly obrovské, turismus se po povodních doslova zastavil.

Stát se proto společně s Olomouckým a Moravskoslezským krajem rozhodl, že destinaci podpoří a bude návštěvníkům po určitou dobu proplácet speciální vouchery. Cíl byl jasný – finančně motivovat potencionální hosty k několikadennímu pobytu na horách. Poukazy už byly otestovány v Českém Švýcarsku, kde v létě 2022 vypukl obrovský lesní požár, a kde poté rovněž řešili velký propad turistů. Mezi lidmi byl tehdy o vouchery velký zájem. S jakým ohlasem se setkají u nás a zda přilákají více lidí třeba i do jeskyní, uvidíme později.

Extrémního povodňového stavu dosáhla i řeka Bečva. Pracovníci Zbrašovských aragonitových jeskyní pod vedením Bary Šimečkové naplno využili zkušenosti z předchozích povodní, především té nejničivější z roku 1997. Tehdy vnikla rozvodněná řeka Bečva přes vrata východové štoly až do prostor Mramorová a Veselá. Průtok Bečvy v Teplicích n. B. při kulminaci byl později odhadnut na extrémních 1100 m³/s. Hladina vody v korytě Bečvy stoupla o 6 metrů, vyrazila východová vrata, pokračovala plným profilem východové štoly a návštěvní trasu v Mramorové síni zaplavila do výšky 2,5 m. Zde byla také později v úrovni povodňové čáry umístěna pamětní deska ze supikovického mramoru – dar Ivanky Foitové, která ji vlastnoručně vykopala z chodníku před Jeskyní Na Špičáku.

Povodeň v roce 1997 zasáhla nepřipravené jeskyně i jeskyňáře, tak jako ostatně všechny obyvatele kolem, nebyly mobily, integrovaný záchranný systém se teprve rodil, o internetu se nám ani nesnilo. Měli jsme jenom papír, tužku a silné zážitky. Než se vypaří z chatné lidské paměti, začali jsme je zapisovat. A pak při každé další menší povodni, i následující velké v roce 2010, jsme přidávali údaje, kudy přitékala voda, kam sahala, jaký byl průtok při kulminaci apod. Současně jsme při rekonstrukci návštěvní trasy v roce 2005 maximálně opevnili Achillovu patu, tedy východ z jeskyní: zárubně vrat zakotvili do zdiva v několika směrech, za masivní nerezová vrata otevírající se ven proti tlaku vody doplnili vodítko z U profilu, do něhož se vkládají jedlové fošny na míru opatřené na dosedací ploše gumovým těsněním, pod tuto dřevěnou palisádu vymysleli gumový klín zasunovaný zvenčí pod nejspodnější fošnu. Směrem zvenku od lázeňské kolonády se východová vrata zabezpečují pytli s pískem skládanými na sebe tak vysoko, jak nám umožní jejich počet, nejlépe až do úrovně kliky. Opatření jsme postupně vylepšili ještě igelitovou fólií, kterou přehazujeme jak přes palisádu z fošen, tak vkládáme i před vrata pod pytle s pískem. Každá překážka zpomalující průnik vody je důležitá, stejně jako včasné zajištění elektrické instalace ve východové štolě.

Při povodni v roce 2024 pro nás znamenala zásadní posun možnost sledovat kontinuálně průtoky Bečvy na jednotlivých limnigrafických stanicích, a to online na webu ČHMÚ. Díky našim psaným záznamům jsme už věděli,

A jak se záplavy promítly do provozu JNŠ? Z důvodu bezpečnosti jsme na víkend 14.-15. 9. 2024 návštěvní provoz přerušili. Dalo se totiž očekávat, že vlivem mimořádně silných srážek vystoupá v jeskyni podzemní voda, a k tomu nakonec skutečně došlo. Jako první mohla situaci s ohledem na dopravní (ne)dostupnost zmonitorovat Soňa Cundrlová, a to v neděli 15. 9. Na místě zjistila, že voda zaplavila celou návštěvní trasu, v jednom místě dosahovala cca 70 cm nad chodník. Zasažena byla část světél, kabely, rozvodné krabičky, přijímače na dálkové ovládání světél, plaval i audiopřehrávač. Velký skap natekl i do zbývajících elektrických zařízení.

Hned, jak voda trochu opadla, pustil se náš elektrikář Jan Harazin do demontáže elektrického zařízení a postupného vysoušení nebo

že kritický je pro nás průtok od 400 m³/s výše. Porovnáním s hodnotami průtoků na řece „nad námi“ si spočítáme, zda půjde opravdu do tuhého, a víme, kolik času nám zbývá do příchodu vlny. Můžeme tedy opatření nainstalovat opravdu jen v nevyhnutelných případech, v klidu, v předstihu a za denního světla. A přesně tento postup jsme teď uplatnili.

V pohotovosti jsme byli už od středy 11. září, kdy ČHMÚ vydal oficiální výstrahu na výskyt extrémních srážek a nebezpečí povodní. Bylo jen otázkou, „kam toho spadne více“. Neustále jsme v různých meteorologických aplikacích porovnávali informace o aktuálním stavu srážek a zejména predikce průtoků na vodních tocích, tato nová služba nám naprosto zásadně pomohla. V pátek 13. září už bylo jasné, že tentokrát se budou zábrany stavět „naostro“, odpoledne je proto naši chlapi navozili na kolonádu k východovým vratům a v sobotu 14. září po ukončení návštěvního provozu nainstalovali. V neděli 15. 9. jsme po ranní bezpečnostní prohlídce rozhodli o uzavření návštěvního provozu, lidé stejně neměli ani pomyšlení na prohlídku jeskyní a s hrůzou sledovali nástup povodňové vlny v teplickém údolí. Nám to umožnilo průběžně kontrolovat stav v jeskyni a dokumentovat i další projevy extrémní hydrologické situace, mj. místa soustředěného skapu, nástup podzemních vod v jeskyních, hydrogeologických vrtech lázní apod.

Bečva kulminovala 15. září v 16:10 h průtokem 746 m³/s a zvenčí dosáhla úrovně dveří kliky východových vrat. Je to řeka velmi rychle reagující, což znamená mj. naštěstí i to, že rychle odtéká – pro zajímavost v pondělí 16. 9. ráno v 8.00 h už činil průtok pouhých 177 m³/s. Podle některých názorů se rychlost odtoku zvýraznila i díky zprovoznění třetích jezových vrat na jezu v Hranicích koncem roku 2021, avšak to je bez podrobného prověření zatím předčasné hodnotit. Nás však potěšilo hlavně to, že díky našim důmyslným bariérám pronikla za vrata východové štoly jen nepatrná loužička vody a chodník dál k Mramorové síni zůstal úplně suchý! V níže položených částech jeskyní se pak se zpožděním zvedly hladiny podzemních vod, což je přirozený jev neohrožující technická zařízení ani výzdobu jeskyní.

Hned v pondělí 16. 9. Slávek Černý s Kubou Fibichem řádně zdokumentovali úroveň povodňových čar zvenčí a zevnitř východových vrat, odstranili nánosy šterku a bahna před nimi, rozebrali zábrany a umyli chodníky. Před východem nechali jen pytle s pískem k oschnutí. Elektrikář Vít Baštán zkontroloval elektrickou instalaci v celé jeskyni a mohlo být znovu zapnuto automatické odsávání plynu. Od úterý 17. 9. už byla jeskyně znovu uvedena do běžného návštěvního provozu. A jak se nám osvědčilo, všechno důležité jsme opět zaznamenali a doplnili i do havarijního plánu.

Zaplavený vchod do Sloupsko-šošůvských jeskyní v neděli 15. září 2024 kolem poledne, vpravo skalisko Hřebenáč. Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

*Punkevní jeskyně 15. září 2024 v 15.45. Hladina Zrcadlového jezírka je ve stejné úrovni s hladinou v 1. sifonu.
Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR*

V Moravském krasu povodně postihly všechny záplavové oblasti, i když jejich rozsah nebyl tak velký jako např. v roce 2006.

Ve Sloupsko-šošůvských jeskyních podle informací vedoucí provozu Milušky Hasonové začala v sobotu 14. září od 6:30 h rapidně stoupat hladina Sloupského potoka. V 8:30 se v provozní budově začalo stěhovat vše do prvního patra. Mezi 10:30-17:00 byly postupně utěsněny veškeré venkovní dveře pěnou (suvenýry, troje dveře do budovy, bufet, dvojce dveře do veřejných WC). Před dveře se položily pytle s pískem. Kolem 11 h voda zaplavila most, kolem 15 h dosahovala chodníku u pokladny. Okolo 18 h se voda dostala do provozní budovy a začalo se čerpat. Čerpání z budovy probíhalo do 15. září cca do 2 hodin ráno. Zapojena byla 4 čerpadla, která jela nonstop a udržovala výšku vody cca 5 cm po celé provozní budově. Bufet a veřejné WC byly zatopeny do výšky venkovní hladiny. Celou noc byla budova pod fyzickým dozorem zaměstnanců SJMK. To už hladina Sloupského potoka zvolna opadávala. Po odklizení škod v následujících dnech byl 18. září zahájen provoz v Šošůvské části a 19. září už byla zprovozněna i Sloupská část.

Podobný průběh měla povodňová vlna i na dně propasti Macochy a v části Punkevních jeskyní. Jako při každé větší povodni došlo v Macoše nejdříve ke spojení Horního a Dolního jezírka v jedno velké jezero, jehož hladina během 14. září stoupala. Přesto probíhal běžný provoz, ale v 15:40 již došlo k přetečení hladiny jezera přes návštěvní plato. Později byl také zaplaven 1. sifon v suché části Punkevních jeskyní. V následující dny byly postupně odstraňovány škody. 17. 9. byl 1. sifon odčerpán a pracovníci PJ se dostali na dno propasti, kde už opadla hladina Punkvy pod návštěvní platou. Po dalším odstraňování škod byla 20. září suchá část Punkevních jeskyní provozuschopná.

Podrobnější informace k průběhu červnových i zářijových povodní v Moravském krasu se můžete dočíst v článku J. Gabriše o činnosti SJMK na str. 24.

*Zajištění východu ze Zbrašovských aragonitových jeskyní. Voda nakonec kulminovala v úrovni dveří kliky.
Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR*

*Úroveň záplavy bývalého lomu před východem z Jeskyně Na Špičáku.
Foto: Hana Ivanová, SJ ČR*

Návštěvnícké plato v Macoše po opadnutí vody. Nad chodbou k přístavišti lodí zůstaly zaklíněné klády ve tvaru písmene X. Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

EDICE A PROPAGACE

Propagace jeskyní s důrazem na vizuální stránku a sociální síť

Pavel Gejdoš

Na sociální síť, webové stránky a komunikaci s novináři se zaměřila propagace Správy jeskyní ČR v roce 2024. Nový web, vytvořený v předchozím roce ve spolupráci s Ministerstvem životního prostředí ČR a vysoutěženou dodavatelskou firmou, se osvědčil. Webové prezentace jednotlivých jeskyní i SJ ČR mají dobře nastavené SEO (optimalizaci pro vyhledávače), takže se při hledání v různých internetových prohlížečích zobrazují vždy jako první. U předchozích webových stránek od jiného dodavatele to rozhodně nebylo pravidlem a oprávněné „místo na slunci“ zabíraly například různé parazitické weby živící se z clickbaitové reklamy.

Preprogramování webu do freeware prostředí Drupal také umožňuje SJ ČR si většinu změn realizovat sami, bez nutnosti platit za každou maličkost „vícepráce“, jako tomu bylo u předchozího dodavatele. Při propagaci se také osvědčilo, že webová prezentace každé z jeskyní je umístěna na vlastní jednoduché doméně 3. řádu – např. balcarka.caves.cz, bozkovske.caves.cz atp., ale zároveň je skrze horní menu propojena s centrálním webem SJ ČR. V novinkách na hlavní straně byly akcentovány jak aktivity a akce jednotlivých jeskyní, tak odborná činnost Oddělení péče o jeskyně.

Na facebooku a messengeru již několik let prezentuje SJ ČR jak sama sebe, tak i všech 14 jeskyní, nad rámec toho má souhrnnou prezentaci na FB i pět jeskyní Moravského krasu. U valné většiny z nich pozvolna roste počet stálých sledovatelů – followerů, zejména díky fotoreportážím z akcí v jeskyních od Jaroslava Šandy a jejich dalšímu sdílení do skupin. Poděkování za aktivní přispívání na facebook patří i řadě místních zaměstnanců, za všechny aktivní přispěvatele zmiňme aspoň Adélu Kutzendörferovou z Koněprus, Ondru Vlčka z Mladče či Andreu Švubovou ze Špičáku. V případě facebooku SJ ČR (fb.com/jeskynecr) radikálně poskočil počet

Zatopený provozní areál Sloupsko-šošůvských jeskyní v neděli 15. září 2024 kolem poledne.
Foto: Petr Zajíček, SJ ČR

sledovačů nahoru v době podzimních povodní, a to díky videu ze dna Macochy a fotkám nedobrovolné laguny kolem sloupské provozní budovy. Neštěstí bohužel zřejmě opravdu táhnou.

Souhrnné prezentace mají jeskyně i na instagramu, twitteru a youtube. Díky iniciativě „zezdola“, od průvodců či vedoucích jeskyní, vznikly i instagramové prezentace všech pěti jeskyní Moravského krasu, Koněpruských jeskyní a Jeskyní Na Špičáku. Dvě instagramové prezentace jeskyní Moravského krasu bohužel narazily na automatizovanost procesů společnosti Meta, která je v podstatě bez udání konkrétního důvodu zrušila. Nepomohla ani reklamáce. Snad se podaří autorům obou provedených prezentací najít síly na jejich znovuvytvoření.

Kromě virtuálního světa webu a sociálních sítí pokračovaly i další aktivity úseku propagace – využití vlastních prostor, příprava tiskovin a nezbytná komunikace s novináři, a to jak odpovídáním na dotazy médií a vycházení vstříc jejich potřebám natáčení a focení, tak aktivním nabízením témat vydáváním a distribucí tiskových zpráv. Pro tyto účely je pravidelně aktualizován medialist – adresář redakcí v pěti krajích, kde se nacházejí naše jeskyně, a také cestovatelských a kulturních redakcí. Témata se zaměřila například na nově zavedené dětské prohlídky v Jeskyni Na Špičáku, rekapitulaci návštěvnosti v předchozím roce, kostýmové prohlídky Punkevních jeskyní, cyklus poezie v Koněprusích, probouzení netopýrů v Javoříčku, otevření nového Domu přírody Českého krasu (ve spolupráci s AOPK ČR), zahájení hlavní sezóny i se zážitkovými trasami, či na koncertní cyklus Čarovné tóny Macochy. Velký ohlas měla anketa o jméno kromaňonské dívky v Mladči. Dalšími tématy nabízenými médii byly například dětské prohlídky s medvědem Brunem o letních prázdninách ve Výpustku, výstava ve Zbrašovských aragonitových jeskyních, zprávy z podzemních povodní, nové archeologické nálezy v Kateřinské jeskyni (ve spolupráci s Petrem Zajíčkem) a na závěr roku tradičně mikulášské programy v Koněprusích, Mladči a Výpustku.

Úsek propagace také průběžně aktualizoval informace na partnerském portálu Kudy z nudy, webu asociace ISCA, serverech mapy.cz, firmy.cz, wikipedii, google maps a řadě regionálních portálů. Školám byly připomínány nabídky pracovních listů pro školy i možnosti Domu přírody Českého krasu a expozic v Moravském krasu a na Chýnově. V dalším roce bude potřeba se mimo jiné zaměřit na sjednocení vizuální identity organizace.

Divácky atraktivní snímek Punkvy přetékající přes plato v Macoše k přístavišti lodí 22. června 2024.
Závodní Kuba Gabriš by si ale takový pohled určitě rád odpustil... Foto: Petr Kapusta, SJ ČR

Časopis Ochrana přírody

Karel Drbal

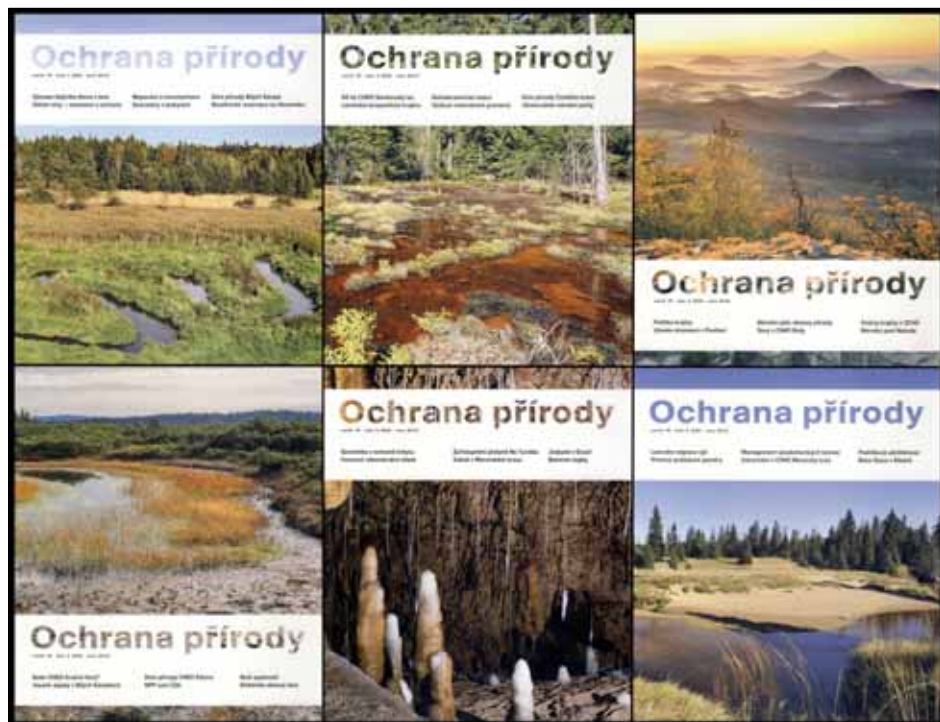
Časopis Ochrana přírody je jedním rezortních periodik a má velmi dlouhou tradici. Je zaměřen především na poskytování aktuálních informací profesionálním i amatérským ochráncům přírody, ale i ostatním zájemcům o dění v naší i zahraniční péči o přírodní dědictví.

V roce 2024 časopis vstoupil do svého 79. ročníku. Vydavatelem je Agentura ochrany přírody a krajiny ČR ve spolupráci se Správou jeskyní České republiky a podporou Správy Krkonošského národního parku, Správy NP Šumava, Správy NP Podyjí a Správy NP České Švýcarsko. Správu jeskyní České republiky v redakční radě zastupuje Ing. Karel Drbal.

Na pozici šéfredaktora došlo od 1. ledna 2024 ke změně, kdy RNDr. Zdeněk Patzelt odešel na vlastní žádost a na jeho místo nastoupil Ing. Martin Dušek, bývalý ředitel AOPK ČR a člověk dlouhodobě se pohybující v problematice ochrany přírody a životního prostředí. Redakční rada je sestavena z odborníků nejen rezortních organizací, ale i významných státních, pedagogických a výzkumných pracovišť.

V ročníku 2024 byly publikovány následující články a příspěvky se speleologickou tematikou: Číslo 1/2024 – Zajiček: Nejnovější poznatky k objevům v Kateřinské jeskyni; *Ouhřabka*: Využití georadarů v krasových oblastech a pro průzkum jeskyní; Zajiček: Expedice Karla Absolona na dno Macochy v roce 1903. Číslo 2/2024 – Hofmeisterová, Hromas, Pojer: Dům přírody Českého krasu otevřen. Číslo 3/2024 – Šindelář: Nová efektivní metoda 3D skenování jeskyní; Kotyzová: 31. Mezinárodní škola ochrany přírody krasových oblastí. Číslo 5/2024 – Příbyl: Úvodník; Drbal: Forenzní rekonstrukce lebky „Mladeč 1“; Zajiček: Jeskyně Na Turoldu, největší krasový systém v jurských vápencích u nás; Svojanovský, Koudelka: Historický vývoj a současný stav mapové dokumentace Javoříčských jeskyní; Drbal: Rozhovor s Vratislavem Ouhřabkou; *Ouhřabka*: Jeskyně v Gruzii; Koudelka: Ludmírovsko.

Elektronická verze časopisu je dostupná na adrese www.casopis.ochranaprirody.cz.

Obálky prvních šesti čísel časopisu Ochrana přírody vydaných v roce 2024. Upravil Karel Drbal, SJ ČR

Správa jeskyní ČR vydala 200 let starý rukopis Josefa Heřmana Agapita Gallaše o Hranickém krasu

Jaroslav Hromas

Hranická propast, známá též jako Macůška, správněji však Propast či Kmotrova díra, se v posledních letech dostala do celosvětového povědomí svojí rekordní hloubkou, v dnešní době neomezených možností až nepochopitelně stále zahalenou tajemstvím. Mnohým netřeba připomínat, že toho času je nejhlubší zatopenou jeskyní světa, její dosud poznaná hloubka je 519,5 m a dno nebylo zjištěno! V posledních letech se spolu s potápěči České speleologické společnosti o propast významně starají také naši kolegové ze správy Zbrašovských aragonitových jeskyní. Přesto, že slůvko „Propast“ na Komenského mapě Moravy z roku 1624

dokládá nejstarší záznam krasového jevu na našem území, celá staletí zůstávala ve stínu známější Macochy.

V letech 1791-1840 žil v Hranicích Josef Heřman Agapit Gallaš, invalidní vysloužilý vojenský ranhojič, ale také lékař, přírodovědný i historický badatel, literát, zakladatel zdejšího lazaretu i veřejné knihovny, polyhistor. Svými počiny se nesmazatelně zapsal do historie Moravy, jeho jméno nesou nejen ulice v Hranicích a v Brně, ale také největší prostora Zbrašovských aragonitových jeskyní.

Kolega Petr Zajiček vyhledal v Moravském zemském archivu v Brně originál rukopisu patrně nejvýznamnější Gallašovy práce „Fyzické památky města Hranic a jeho okolí od roku 1169 až do našich časů se vztahující“ (tj. do 1822, pozn. aut.).

Gallaš v práci popisuje historii nevelkého území z pohledu několika vědních disciplín. Podstatná část je kronikou této oblasti, ve které jsou v samostatných kapitolách podrobněji popsány přírodní zajímavosti. Pro nás je důležitá kapitola o výskytu, vlastnostech a využívání „vod hojitedlných“ a o Hranické propasti. Kmotrova díra, jak byla nazývána, byla tehdy zpřístupněna pohodlným schodištěm až k hladině jezera, což autor dokládá i svojí kresbou z roku 1816. Dle tehdejších zjištění bylo „jezero hluboké snad 18 sáhů, i když pověsti trvaly na bezednosti“. Za samozřejmost už byla považována souvislost vod v propasti s řekou Bečvou.

Zobrazení Hranické propasti vlastní rukou J. H. A. Gallaše z roku 1816, jeden z obrázků v Gallašově rukopisu. Reprofoto Petr Zajiček, SJ ČR

Celý rukopis o 236 stranách ručního papíru se zdobným textem a pěti autorovými obrazy je ve vetché vazbě tvrdých desek formátu 250 × 200 × 25 mm. Zajiček pořídil jeho kvalitní fotokopii, malebný text dobové češtiny s občas těžko rozlišitelnými literami citlivě do latinky přepsal historik Martin Koudelka. Petr Zajiček, se zápletem jemu vlastním, doplnil fotokopii rukopisu zasvěcenými informacemi a Milan Hladký dal celé práci pěknou a prakticky uspořádanou grafickou podobu. V edici Acta speleologica jako díl 9/2024 vydala celý svazek Správa jeskyní ČR. Po 200 letech od napsání originálu je to jeho první vydání. Díky za to!

Zástupci spolku „Trend vozíčkářů Olomouc“ mapují v kraji turistické cíle vhodné pro hendikepované

Andrea Švubová

Putování po Olomouckém kraji bude pro vozíčkáře jednodušší – cestování jim usnadní nová brožura. Na jejích stránkách se mimo jiné objeví i Jeskyně Na Špičáku u Supíkovic na Jesenícku. Ale také například přečerpávací vodní elektrárna Dlouhé Stráně, Termální park Velké Losiny, Pivovarské muzeum v Hanušovicích či hrady Helfštýn a Šternberk.

Zjistit šířku dveří, poměřit výšku prahů nebo profil chodeb na návštěvní trase – i to byl úkol pro Zuzanu Dittmarovou ze spolku Trend vozíčkářů Olomouc. V organizaci působí jako vedoucí služby sociální rehabilitace. Do JNŠ přijela na konci roku 2024 společně s výkonným ředitelem spolku Tomášem Zrnkem a jedním ze svých klientů Zdeňkem Müllerem. Ten už je asi 20 let upoutaný na invalidní vozíček a jeho pohled je pro mapování v terénu naprosto nezbytný. Nikdo jiný neumí případné bariéry popsat lépe.

„Moc rád cestuji, ale těch míst, která jsou pro nás dostupná, je stále málo. Na rozdíl od zahraničí, v Česku se bariéry nedaří tak rychle odstraňovat. Ale rozhodně je ta situace mnohem lepší než třeba před dvaceti lety,“ popisuje Zdeněk po návratu z podzemí. Zástupci organizace přitom jednotlivá místa posuzují nejen z pohledu tělesně hendikepovaných. Do svých dokumentů zapisují i to, do jaké míry jsou lokality a jejich zázemí vhodná pro návštěvu osob i s jiným typem postižení – sluchovým, zrakovým či mentálním. Takové je alespoň zadání ze strany Centrály cestovního ruchu Olomouckého kraje. „Hendikepovaní chtějí žít stejně kvalitní život, jako my ostatní,“ zdůrazňuje Tomáš Zrnka. „Ale když se chtějí vypravit na výlet, musí ho dlouho dopředu plánovat. Hodně času stráví telefonováním nebo vyhledáváním potřebných informací na internetu. Na webu je navíc spousta informací zavádějících, nepřesných. Nebo přijedou na místo, a realita vypadá jinak,“ dodává.

Publikace má lidem se zdravotním znevýhodněním nabídnout ucelený a komplexní přehled míst, která jsou pro ně bezpečná. Na co si během návštěvy dát pozor, jak se na ni předem připravit, zda ji zvládnou bez pomoci druhých či s asistencí. „Podobná brožura dnes na pultech informačních center zcela chybí,“ doplňuje svého šéfa Zuzana Dittmarová a při tom pečlivě přeměřuje výšku zábradlí a rozměry nájezdu u prodejny. „Jsem přesvědčená, že takový servis lidé ocení,“ skládá metr a míří na toalety. I u nich si musí ověřit, na kterou stranu se otevírají dveře, zda mají madla, nebo v jaké výšce je zavěšené umyvadlo. Podobně posuzovala trojice i dalších 14 míst v kraji. Získané zkušenosti z terénu by pak měla promítnout do textu nové publikace.

Právě v době uzávěrky ročenky se podařilo brožuru vydat a je první svého druhu v zemi. Podle Tomáše Zrnky by tak mohla inspirovat další hejtmanství. A poté by mohly následovat další formy informačních materiálů, zaměřených na navazující služby v cestovním ruchu. Nabídka ubytování, restaurací, kulturních zařízení, kin či divadel. Děkujeme tímto zástupcům spolku Trend vozíčkářů Olomouc za návštěvu a věříme, že i díky jejich práci získá JNŠ u hendikepovaných větší popularitu.

Areál Jeskyně na Špičáku se dostal dokonce na titulní stranu brožury. Archiv SJ ČR

EKONOMICKÉ ZAJIŠTĚNÍ A HOSPODAŘENÍ ORGANIZACE

Finanční hospodaření organizace za rok 2024 – přehled vybraných ukazatelů

Podle údajů z Finančního vypořádání pro státní závěrečný účet za rok 2024 sestavil Pavel Kratochvíl

Ukazatel	Hlavní činnost (HČ)	Jiná činnost (JČ)	Celkem (HČ + JČ)	Podíl v %
Vlastní tržby a výnosy	123 707	24 192	147 899	87,05
Výnosy z činnosti	123 706	24 192	147 898	87,05
v tom mj.: fond odměn	0	0	0	0,00
fond rezervní ze zlepš. HV	0	0	0	0,00
Finanční výnosy	1	0	1	0,00
Provozní dotace	21 768	233	22 001	12,95
Od zřizovatele	16 535	60	16 595	9,77
z toho: příspěvek na provoz	8 599	0	8 599	5,06
EDS/SMVS	6 586	60	6 646	3,91
PPK	1 350	0	1 350	0,79
Výnosy z odpisů OPŽP	5 233	173	5 406	3,18
Výnosy z osobních nákladů OPŽP	0	0	0	0,00
Výnosy celkem	145 475	24 425	169 900	100
Náklady z činnosti	137 204	17 293	154 498	96,30
v tom: materiál a energie	8 442	523	8 965	5,59
služby	19 641	354	19 995	12,46
mzdy včetně odvodů	87 114	7 195	94 309	58,79
z toho: platy v pracovním poměru	50 602	3 779	54 380	33,90
OON	16 846	1 753	18 598	11,59
náhrady v prac. neschopnosti	454	8	463	0,29
Odpisy	15 883	506	16 389	10,22
Ostatní náklady z činnosti	6 124	8 716	14 840	9,25
Finanční náklady (mj. poplatky za platby na termínálech)	1 058	156	1 214	0,76
Daň z příjmu	2 397	2 318	4 715	2,94
Náklady celkem	140 659	19 767	160 426	100
Hospodářský výsledek	4 816	4 658	9 474	
Přepočtený počet úvazků zaměstnanců v pracovním poměru	101	4	105	
Investiční akce a zakázky			4 778	
Financované z programů MŽP - EDS/SMVS			1 478	
Financované z vlastních zdrojů - Fond rozvoje majetku			3 300	

Výsvětlivky:

EDS/SMVS – investiční a neinvestiční programy MŽP

HV – hospodářský výsledek

OON – ostatní osobní náklady (tj. zaměstnanci na dohody o pracovní činnosti a dohody o provedení práce)

OPŽP – Operační program Životní prostředí

PPK – Program péče o krajinu

Majetek organizace

Údaje převzaty z účetní rozvahy za rok 2024, sestavil Pavel Kratochvíl

K 31. 12. 2024 činí majetek Správy jeskyní ČR	657 601,18 tis. Kč
Z toho pořizovací cena dlouhodobého nehmotného majetku činila	13 542,61 tis. Kč
Pořizovací cena dlouhodobého hmotného majetku činila	644 058,57 tis. Kč
z toho stavby	530 131,24 tis. Kč
pozemky	5 978,98 tis. Kč
Odepisovatelný majetek je pravidelně účetně odepisován dle odpisového plánu.	
Pohledávky za odběrateli činí	681,70 tis. Kč
z toho po lhůtě splatnosti je	363,91 tis. Kč
Krátkodobý finanční majetek je ve výši	192 619,73 tis. Kč
Jeho hlavní část tvoří finanční prostředky vlastních fondů	158 855,77 tis. Kč

Nové stoly s lavicemi u provozní budovy Bozkovských jeskyní skládají Mirek Šimek a Hanka Dlabolová.
Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Návštěvnost jeskyní ČR v roce 2024: I přes povodně setrvalý stav

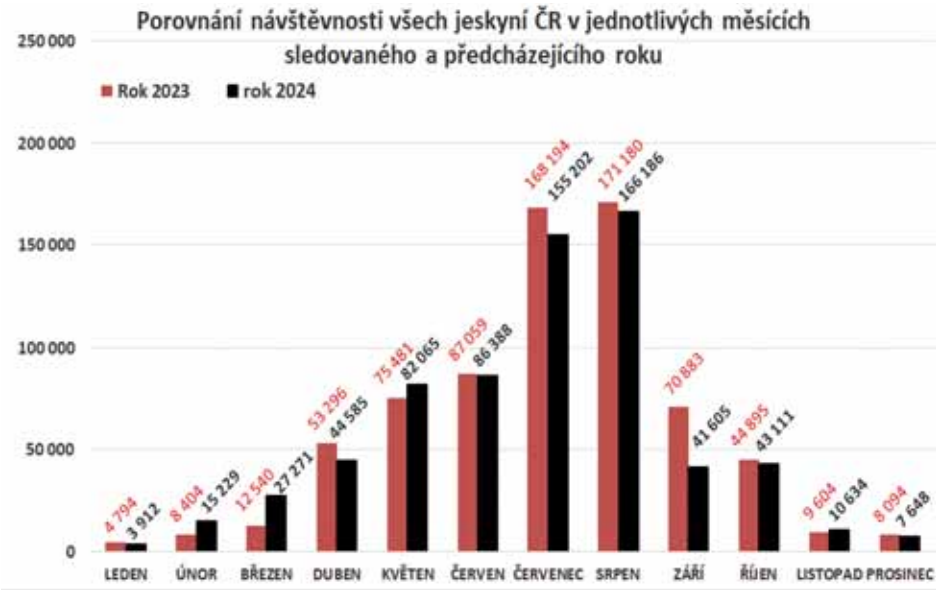
Pavel Gejdoš

Chybělo málo, aby návštěvnost zpřístupněných jeskyní v roce 2024 byla obdobně úspěšná či ještě lepší než v předchozím, prvním skutečně pocovidovém roce 2023. Aby se svatý Petr nenašťval. Jenže to se stalo a v září se republikou, zejména Moravou, prohnaly vydatné deště a následně povodně. A to do provozu a návštěvnosti krasového podzemí zasáhlo neblahou silou. Obvykle páté nejnavštěvovanější Jeskyně Na Pomezí zavřely kvůli zásahu shůry na zbytek roku zcela. Punkevní jeskyně přišly o větší část oblíbené vodní plavby a Jeskyně Na Špičáku musela také odmítnat návštěvníky. Na pár dnů vodní laguna komplikovala prohlídky ve Sloupu, o sobě dala vědět i Bečva ve Zbrašově/Teplicích nad Bečvou.

To vše způsobilo, že zatímco v roce 2023 se do 14 turisticky upravených jeskyní České republiky během roku vydalo 714 424 lidí, v roce 2024 se úspěšně k prohlídce dostalo 683 424 lidí. (To ale pořád není tak smutné, jako bylo 528 551 a 475 775 návštěvníků v covidových letech 2020-21).

I přes záplavy a omezení si nejvíce návštěvníků – 207 271 – našlo cestu do Punkevních jeskyní v Pustém žlebu v Moravském krasu. Bylo to o 3 076 méně než v roce předchozím, což není nijak tragický rozdíl. Druhými nejnavštěvovanějšími byly opět Koněpruské jeskyně na Zlatém koni se 76 638 příchozími (o 1 158 méně než v roce 2023). Někteří turisté se spokojili jen s prohlídkou expozice nově otevřeného Domu přírody Českého krasu, kde se vstupné neplatí, a nemáme tedy statistiku návštěvnosti. Pomyslnou bronzovou medaili si znovu odnesly Bozkovské dolomitové jeskyně v Podkrkonoší, kam se na největší podzemní jezero Čech přišlo podívat 56 537 zájemců (o rok dříve 58 741).

Celkem 42 248 turistů se zajelo ohřát do nejteplejších jeskyní v Česku, Zbrašovských aragonitových (ve 2023 to bylo 44 951). Než je v září vystřídal voda a bahno, přišlo do jesenických mramorových Jeskyní Na Pomezí 37 353 lidí (o rok dříve, ale za celý rok: 42 558). Sloupsko-šošůvské jeskyně si našlo 38 149 (2023: 39 522) a zdobné Javoříčské jeskyně 35 938 (2023: 41 358) lidí. Na stejné návštěvnosti jako v předchozím roce byly Mladečské jeskyně, Balcarka dokonce měla o 1,8 procenta více.

Měsíční návštěvnost 14 zpřístupněných jeskyní ČR v roce 2024 v porovnání s předchozím rokem.
Upravil Pavel Gejdoš, SJ ČR

O akce zaměřené na letouny je v Javoříckých jeskyních velký zájem. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Nejvýživnějšími měsíci byly opět oba prázdninové měsíce s dovolenkujícími rodinami, zájezdy i letními táborníky. Největším „skokanem“ byl březen 2024 s 217 procenty návštěvnosti ve srovnání s březnem 2023. Ze zahraničních návštěvníků se napříč republikou nejvíce objevovali turisté z Polska, Slovenska a Německa.

Jak už je zvykem všude v moderním světě, měli lidé plánující cestu předem možnost koupit si vstupenku s předstihem přes internet na vypsání časy některých prohlídek. Počty vstupů nabízených online se lišily dle úvahy vedení dané jeskyně. Velmi se osvědčil online prodej kapacit na obě velké předvánoční mikulášské akce – v jeskyni Výpustek a Koněpruských jeskyních. Na Dáblský Výpustek se prodalo 100 procent všech kapacit a totéž se stalo i s dalším v potu tváře účinkujících přidáním představením. Díky zrušení „telefonických rezervací“ odpadly oproti předchozím roků nevyužité kapacity lidí, kteří neplní slovo.

S eVstupenkou zobrazenou na displeji přehytralého mobilu či vytištěnou na papíře si prohlídku na čas předem vybralo a uhradilo během roku 111 018 návštěvníků preferujících přesné plánování cest (2023: 91 tisíc, 2022: 57 852; 2021: 22 774). Z tržeb za vstupné to činilo 20 procent (2023: 16, 2022: 11 procent). Vysoké opět bylo množství plátců vstupného platební kartou. V roce 2017 to bylo 20 procent, o rok později 24, v roce 2019 30, v roce 2020 již bezmála 44, v covidovém roce 2021 skoro 49 procent, v roce 2022 46, v roce 2023 44 a v uplynulém roce 43 procent z tržeb za vstupné.

VZDĚLÁVÁNÍ

Vzdělávací aktivity pro zaměstnance

Barbora Šimečková

Dlouhodobou absenci vzdělávacího systému si jednotlivé správy jeskyní navykly suplovat aktivitami na svých pracovištích. I letos se tak uskutečnila řada zajímavých akcí, které mohou být vhodnou inspirací.

Zaměstnanci Mladečských jeskyní se například v březnu vypravili na prohlídku depozitáře Vlastivědného muzea v Olomouci, kde si pod vedením paleontologa Tomáše Lehotského mimo jiné potěžkali kost „jejich“ nosorožce srstnatého či mamutí stoličku. V Jeskyni Na Špičáku si zase s kolegou Petrem Zajíčkem domluvili přednášku o archeologických výzkumech Kateřinské jeskyně.

Správa jeskyní Moravského krasu uspořádala terénní exkurzi v okolí „krasové“ obce Rudice pod vedením geologa Ivana Baláka. V jeskyni Balcarce ji doplnili ještě přednáškou pracovníka SCHKO Moravský kras Filipa Chalupky na téma ochrany zdejší přírody a „miniexkurzí“ do jeskyní Výpustek, Sloupsko-šošůvských a po přílehlém povrchu. „Punkevníci“ si zorganizovali hned tři exkurze pod vedením členů České speleologické společnosti. Dvě z nich do nezpřístupněných částí systému Punkevních jeskyní – Erichovy a Krystalové (vedl Pavel Pernica) a Skleněných domů (vedl Jiří Kunc). Třetí exkurzi do Amatérské jeskyně vedl Bohuslav Koutecký a je potěšující, že pokaždé byla naplněna maximální možná kapacita exkurze, tj. 20 osob. Pozadu nezůstali ani zaměstnanci na Výpustku, kteří své tři vzdělávací akce dokonce popsali v samostatném článku na str. 88.

Tradiční systém přednášek v mimosezónní době funguje už dlouhá léta na Bozkově nebo na Zbrašově. V posledně jmenovaném se letos stalo jeho součástí mj. i promítání filmu „Kam motýli nelétají“ natočeného v Javoříckých jeskyních. K prohloubení kvalifikace využili také možnost účasti na odborné konferenci „Hranice

Školení průvodců Koněpruských jeskyní. Jak říká autorka fotografie: „Díky nim jeskyně žijí!“

Foto: Lenka Kachlík, SJ ČR

poznání“ pořádané Mendelovou univerzitou Brno v rámci projektu multioborového výzkumu Hranického krasu.

Speciální vzdělávací akci pro pracovníky Koněpruských jeskyní popsala jejich vedoucí Míša Nedvdědová: „V souvislosti s chystaným otevřením Domu přírody Českého krasu nás čekalo široké spektrum informací, které bylo žádoucí dostudovat, abychom je mohli poskytovat návštěvníkům nejen ve vnitřní, ale také vnější expozici. Za tímto účelem proběhlo 7. března celodenní školení od kolegů z AOPK ČR týkající se přírody a její ochrany, přičemž největší důraz byl kladen na faunu a floru CHKO Český kras. Získali jsme ale také například povědomí o tom, jak pracovat se školními dětmi a na jaké informace se zaměřit při výkladu v expozici nebo v rámci vzdělávacích programů.“

Centrálně organizované odborné vzdělávání zaměstnanců SJ ČR se po dlouhých letech konečně odlepilo od země. Jelikož se jednalo o vpravdě historický průlom, věnujeme mu následující článek.

Pravidelné periodické proškolení zaměstnanců k výkonu činnosti prováděné hornickým způsobem proběhlo tentokrát v několika termínech, a to na Bozkově, na Turoldu a dvakrát v Blansku. Největší účast zaměstnanců zaznamenalo hlavní školení v Blansku ve dnech 14.-16. února 2024, na němž všech 47 účastníků úspěšně absolvovalo páteční přezkoušení a odvezlo si na svá pracoviště osvědčení k výkonu činnosti s platností na další tři roky. V ostatních termínech bylo podobně úspěšných dalších 17 zaměstnanců. Ostatní potřebná profesní školení si zajišťovaly samostatně jednotlivé správy jeskyní.

Odborná událost roku, seminář pro zaměstnance SJ ČR na Skalném mlýně

Karel Drbal

Dům přírody Moravského krasu na Skalném mlýně se stal v pondělí 18. listopadu 2024 svědkem opravdové odborné události roku. Možná by se nemusela věc uvádět v takových superlativech, ale poslední roky bylo odborné vzdělávání na Správě jeskyní ČR opravdu hodně upozaděno. Odbornému náměstku Mgr. Ouhřabkovi se podařilo prosadit a zorganizovat skutečně chvalyhodnou akci pod názvem Seminář pro zaměstnance SJ ČR. Přednášková místnost doslova praskala ve švech a téměř šedesát pracovníků se mohlo seznámit nejen s novými

výzkumy, ale i připravovanými projekty, které se přímo či nepřímo dotýkají krasu, jeskyní a samotné SJ ČR.

Program byl zahájen úvodním slovem Mgr. Vratislava Ouhřabky a krátkou zdravotní ředitelem SJ ČR Ing. Lubomíra Příbyla. Seminář otevřel příspěvek Ing. Martina Koudelky, jehož tématem byla dlouhodobá pozorování netopýrů ve zpřístupněných jeskyních, vliv turistického a jiného provozu na jejich výskyt v návštěvních okruzích. Stále žhavou otázkou vlivu připravovaného vodního díla Skalička na Hranický kras a podzemní vody se zabývala Barbora Šimečková. Shrnuje

historii stavebního záměru, představila aktuální stav a nastínila další možný vývoj tohoto problému. RNDr. Petr Zajíček byl iniciátorem výzkumu kresebných čar v Kateřinské jeskyni a následného archeologického výzkumu. Svůj příspěvek věnoval nejnovějším badatelským výsledkům, interpretacím nejen grafických linií, ale i nejvýznamnějších archeologických nálezů. V souvislosti s tímto příspěvkem byla dopolední část zakončena exkurzí do Kateřinské jeskyně a představením některých zkoumaných objektů „in situ“.

Po obědové pauze v Hotelu Skalní mlýn pokračoval seminář příspěvkem RNDr. Jaroslava Hromase a Alexandra Komaška na téma Archeologické nálezy v Koněpruských jeskyních. Dr. Hromas přiblížil posluchačům dobrodružství archeologie, které vyvrcholilo izolací sekvence genomu z lidské lebky Zlatý kůň. Nově bylo stanoveno stáří na minimálně 45 000 let. Tento poznatek byl využit nejen při rekonstrukci podoby tváře pravěké ženy a budování expozice Domu přírody Českého krasu, ale významně přispěl i k celkovému přehodnocení osídlení střední Evropy moderním člověkem. Na tento příspěvek navázal i Ing. Jiří Šindelář, který dlouhodobě spolupracuje s brazilským designérem Cícero Moraesem. Seznámil posluchače s principy forenzní rekonstrukce lidských lebek Mladeč I a Zlatý kůň i finálními podobami tváří. Digitální zpracování tak umožnilo přes propast věků pohlédnout do tváří – v našem případě – obou žen.

Ve svém dalším příspěvku se Ing. Šindelář zabýval možnostmi využití digitálních dat ve speleologii a konkrétně vytvořením 3D modelu Koněpruských jeskyní. Po krátké přestávce seznámil František Krejča přítomné s problematikou projektu na zpřístupnění důlního díla Orty u Českých Budějovic, aktuálním stavem příprav, záměry na konečné využití a současnou realitou spolupráce s Krajským úřadem Jihočeského kraje. Posledním příspěvkem semináře bylo seznámení s využitím mapových aplikací JESOWIEW, databázi JESO a jejich propojení s webovou prezentací SJ ČR, který připravila Ing. Olga Suldovská. Program byl zakončen závěrečnou diskuzí.

Seminář ukázal, že odborné výzkumy nejsou jen doménou Oddělení péče o jeskyně, ale že máme i na jednotlivých správách jeskyní velmi schopné pracovníky, jejichž odborná práce přesahuje nejen místní pracoviště, ale významem sahá mimo působnost SJ ČR a často má i mezinárodní význam.

Školení odborové organizace se konalo v Polsku

Olga Suldovská, Alena Komašková

Na přelomu roku mne (tj. O. Suldovskou) oslovila zástupkyně odborové organizace Eva Hebelková s prosbou o výpomoc při uspořádání vzdělávací exkurze k našim polským sousedům. Zadáni znělo: Wieliczka a něco okolo. Délku cesty se podařilo usmlouvat na tři dny. A tak jsme společně s Ivanem Balákem opravili staré kontakty na kolegy z organizace Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego a získali spojení na kontaktní osobu Pawła Kokoszku z pobočky ve Smoleni (Oddział Biura Parków w Smoleniu), kde bylo též možno zajistit ubytování.

Třídenní program byl pak poskládan jako mozaika s využitím potenciálu přejezdových míst. Krasové území bylo doplněno o podzemní prohlídky nekrasových, důlních objektů i poznání jiného pojetí podzemních lodních plaveb. Přejezdovou cestu tam jsme přerušili návštěvou důlního podzemí Tarnovských Hor. Sestavení programu v polském krasu jsme nechali převážně na polských kolezích. Park Krajobrazowy Orlich Gniazd nabízel mnoho možností, našim přáním bylo navštívit jedinou zpřístupněnou jeskyni na jeho území, kterou je Jaskinia Głęboka. Tím jsme současně získali možnost poznat, jak polští kolegové vedou celodenní vzdělávací exkurze. Na návštěvu solného dolu ve Wieliczce zbyl den poslední.

A jak to dopadlo, co všechno jsme první den viděli a jaké dojmy si kolegové odvezli, o tom nechám promluvit jednu z účastnic, Aju Komaškovou: „*Letos se nás sjelo 24 účastníků (ze správ jeskyní byly zastoupeny Bozkov, Zbrašov, Punkevní, Koněprusy a Výpustek). Navštívili jsme nejprve historický stříbrný důl v Tarnovských Horách, velice rozsáhlý a plný zajímavostí, např. zásobování města důlní pitnou vodou. Užili jsme si dvakrát vodní plavbu, jedna z nich byla v blízké Štole Černého pstruha zvané také „podzemní Benátky“. Nocovali jsme ve vzdělávacím středisku v Lasku u Smoleni, velice pěkné a účelně vybavené, ležícím zhruba uprostřed krasové oblasti Krakovsko-čenstochovské jury ve Slezském a Malopolském vojvodství.*

Celý následující den se nám věnovali Paweł Kokoszka ze Správy parku Orlich hnízd a jako překladatelka jeho sestry Aňa. Navštívili jsme jeskyni Głęboka, horu Zborów s řadou krasových jevů, lezeckou oblast Rzędkowické skály se skalním oknem „Okienik Rzędkowicki“. K obědu jsme dostali polskou specialitu připravenou na ohni v kotlíku, podávanou venku u ohně, zvanou pieczonki. Odpoledne jsme si prohlédli rozsáhlou zříceninu hradu Smoleń (zvanou též Pileza) s dalekými výhledy a pak si dali túru Dolinou Wodacej s řadou jeskyní. Naši dva Vojtové se svými kytarami nám uvnitř dvou jeskyní připravili i kulturní zážitek, což Aňa s Pavlem ještě nezažili, a vlastně ani někteří z nás. Do místa ubytování jsme se vrátili za svitu úplňku, a ještě nám promítli film o Chráněné oblasti Orlich hnízd.

Prohlídka zpřístupněné jeskyně Gleboka. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Vývrcholením cesty byla návštěva solného dolu Wieliczka poslední den. Určitě doporučuji jej navštívit. Kromě poznání tolika zajímavých míst jsme i utužili společenské vztahy hudebními večery. Děkujeme organizačnímu týmu Olga a Ivan za silné zážitky!“

A ještě perlička na závěr. Naši návštěvou se podařilo úspěšně navázat spolupráci s Poláky. Za jejich ochotu jsme se revanšovali přednáškou Martina Koudelky o českých letounech na jejich „netopýří noci“, o níž se dočtete více na str. 101. Polští kolegové též využili našeho pozvání a při jejich listopadové cestě do CHKO Moravský kras navštívili jeskyni Výпустek, kde si zavzpomínali na společně prožité chvíle.

Výstup na vrchol Góry Zborów vedl kolem velké, tzv. bezstropé jeskyně. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Mini studijní cesta Zbrašovských aragonitových jeskyní

Jana Klvaňová

I letos se někteří stálí zaměstnanci a průvodci ZAJ vydali na jednodenní studijní cestu. Nebylo to do jeskyní, ale také pod zem, a to přímo dolů do dolu. Vypravili jsme se do Hornického muzea Landek v Ostravě.

Areál Landek Park se nachází v Petřkovicích u Ostravy pod vrchem Landek na okraji stejnojmenné národní přírodní památky, část areálu leží v blízkém Koblově. Má rozlohu 10 ha, což z něj činí největší muzejní areál v celé republice. Muzeum bylo otevřeno 4. prosince 1993, symbolicky na svátek patronky horníků svatě Barbory. Lokalita zahrnuje také kulturní památku – zachovalou podzemní expozici bývalého Dolu Anselm.

Hned po vstupu do areálu jsme prošli kolem naučné tabule věnované sv. Prokopovi, který patří mezi naše nejvýznamnější světce. Dále jsme pokračovali kolem sochy Petřkovické (Landecké) Venuše, představující bezhlavé torzo těla mladé ženy. Původní soška je vysoká 4,6 cm a je vyřezaná z krevele (hematitu). Nalezena byla v roce 1953 pod mamutí stoličkou v místě pradávného sídliště lovců mamutů. Stáří sošky je odhadováno na 23 000 let. Výjimečná je např. tím, že na rozdíl od jiných pravěkých Venuší znázorňuje mladou štíhlou ženu. Přestože jde o nejvýznamnější pravěkou památku Ostravska, originál je trvale umístěn v Archeologickém ústavu v Brně.

Zbrašovská výprava přichází k budovám bývalého Dolu Anselm, vybudovaným v architektonickém slohu průmyslové secese. Foto: Martina Hrazdilová, SJ ČR

Pokračovali jsme kolem povrchové expozice báňské razicí a dobývací techniky, kde jsme si prohlédli dobývací a razicí kombajny, vrtací vozy, nakladače a důlní lokomotivy. Nahlédli jsme do hornických umývárén a řetízkových šaten a pak už s napětím očekávali začátek prohlídky. Startovala na povrchu Expozice báňského záchranářství, která je největší svého druhu na světě. Návštěvníkům představuje vysoce náročnou a rizikovou činnost, bez níž by práce v podzemí nebyla možná. Viděli jsme unikátní soubor dýchací techniky, zachycující její vývoj od roku 1883 do současnosti, ale také např. těžkou potápěčskou soupravu Siebe-Gorman z roku 1920 nebo historické přístroje měřící množství metanu. Mohli jsme si vyzkoušet dýmnici – dřevěný trenážer, ve kterém trénují důlní záchranáři. Tu jsme si mohli prolézt, naštěstí bez dýmu, hluku a tmy.

Potom jsme si nasadili ochranné přilby a sfárali do dolu v původní těžní kleci. Tam nás náš průvodce, bývalý horník, provedl důlními chodbami dlouhými 250 m a seznámil nás s těžkou prací horníků. Trasa vede slojemi Albert a Ferdinand. Na Landeku a okolí vycházely uhelné vrstvy až na povrch, což je světový unikát. Dobývací a razicí stroje nám průvodce předvedl i v chodu. Figuríny horníků v životní velikosti názorně ukazují, za jakých podmínek lidé v dolech pracovali. Dále jsme se dozvěděli, jak se staví hlavní chodba a vedlejší stoly, jaké množství uhlí museli denně horníci narubat, jak jim v podzemí pomáhali koně, nebo proč se nosili do podzemí kvůli bezpečnosti zrovna kanárci. Průvodce byl dlouholetý horník s bohatými zkušenostmi a sdělil nám nejen odborné informace a zajímavosti, ale také prohlídku okořenil svými provozními zážitky a historkami. Bylo to velice příjemné.

Po výstupu z podzemí jsme se šli občerstvit a vstřebat tu spoustu informací, a pak jsme se vydali po části naučné stezky k zastávce autobusu. Slunce zapadalo a my se vraceli plni zážitků domů.

Z jeskyní do jeskyní aneb z Koněprus pod Sněžník

Michaela Nedvěďová

Správa Koněpruských jeskyní uspořádala 9. listopadu studijní cestu do Jeskyní pod Sněžníkem, jejímž cílem bylo seznámit stálé zaměstnance i brigádníky s přírodní památkou, jejíž správu zajišťuje SJ ČR, resp. Koněpruské jeskyně.

Před vstupem do Jeskyní pod Sněžníkem vydává Saša Komaško nezbytné bezpečnostní pokyny.

Foto: Michaela Nedvěďová, SJ ČR

Vyjíždělo se v počtu 23 účastníků objednaným autobusem v 7 h. Na Sněžník jsme dorazili kolem 9.30, poté následoval asi půlhodinový přesun ke štole. Pro některé brigádníky to byla vůbec první exkurze do podzemí mimo Koněpruské jeskyně, u některých tedy panovala mírná nervozita.

Prohlídku štoly řídil Saša Komaško, který nám ukázal nejen mnoho pseudokrasových dutin s krásnou fluoritovou mineralizací, ale také pár zkamenělin, které se tu podařilo objevit. Ti odvážnější měli možnost prolézt i do hůře přístupných míst. Celková prohlídka podzemí nám zabrala asi 2,5 hodiny.

Protože nám přálo počasí a málokdo z nás tuto lokalitu navštívil, přiblížili jsme se autobusem k Tiským stěnám. Zde jsme absolvovali velký (a někteří i malý) návštěvní okruh a kochali se labyrintem chodeb mezi imponantními pískovcovými útvary. Naštěstí se všichni ztracení našli (ukázalo se, že se neztratili, jen byli rychleji v cíli), a tak jsme při západu slunce vyrazili spokojení autobusem zpět domů.

Studijní cesta Správy Jeskyně Na Turoldu v roce 2024

Jiří Kolařík

V listopadu 2024 zaměstnanci Správy Jeskyně Na Turoldu společně s mikulovskými jeskyňáři zorganizovali třídní poznávací zájezd do Javoříčského, Mladečského a Hranického krasu, tentokrát za finanční podpory Správy jeskyní ČR.

Na studijní cestu se přihlásilo 44 zájemců z řad průvodců, mikulovských jeskyňářů a jejich rodinných příslušníků, nakonec se jich kvůli nemocem zúčastnilo 35. Ubytování jsme z důvodu malé kapacity poskytovatelů v regionu měli na dvou místech.

Většina z nás bydlela v turistické ubytovně Savín, čtyři průvodci na Mladči. V posledních letech je největší problém sehnat ubytování pro více než 25 osob.

První den jsme absolvovali prohlídku hradu Bouzova, odkud jsme autobusem přešli na prohlídku Mladečských jeskyní. V odpoledních hodinách jsme podle plánu měli vyrazit na prohlídku naučné stezky Třesín, kde byla naším cílem především prohlídka jeskyně Podkova a Řimických vyvěraček. Bohužel nám neprálo počasí, a proto jsme zvolili mokrou variantu – návštěvu Loštic s nákupem olomouckých tvarůžků.

Druhý den jsme zahájili v brzkých dopoledních hodinách prohlídkou Javoříčských jeskyní. Poté jsme se přesunuli na základnu prostějovských jeskyňářů na Brezině a po malém občerstvení se rozdělili na dvě skupiny. První vyrazila na pěší túru naučnou stezkou Špraněk a druhá skupina, která se převlékla do overalů, odešla na exkurzi do nepřístupné jeskyně Za hájovnou.

Poslední den jsme navštívili lázeňskou obec Teplice nad Bečvou. Po nezbytné ochutnávce místní kyselky jsme zamířili do Zbrašovských aragonitových jeskyní. Mnozí z účastníků byli ve Zbrašovských jeskyních poprvé. Byli mile překvapeni příjemnou teplotou v jeskyni a poutavým výkladem našeho průvodce.

Poděkování patří kolegům z Javoříčských, Mladečských a Zbrašovských aragonitových jeskyní, kteří nám i přes to, že měli někteří již zavřeno, zajistili prohlídky jeskyní. Velký dík patří jeskyňářům ze ZO ČSS 7–03 Javoříčko za poskytnutí azylu na jejich základně a za možnost prohlídky jeskyně Za hájovnou.

Poznávací a studijní cesty průvodců z jeskyně Výpustek

Vojtěch Pernica, Hana Horáková

Rok 2024 byl pro průvodce z jeskyně Výpustek, ale i z dalších provozů Moravského krasu, bohatý na vzdělávací a studijní akce. Exkurze byly zaměřeny na prohlubování odborných znalostí v oblastech geologie, geomorfologie, paleontologie, chiropterologie, speleologie a ochrany přírody. Během roku absolvovali průvodci návštěvy známých i méně známých speleologických lokalit. Díky spolupráci s Českou speleologickou společností se podívali do jeskyní Býčí skála, Drátenická, Mariánská, Skleněné domy, systému Amatérské jeskyně, ale také do nepřístupných prostor jeskyně Výpustek. Tato zkušenost jim umožnila poznat podzemí Moravského krasu zcela unikátní praktickou formou.

Kromě exkurzí proběhlo několik vícedenních vzdělávacích akcí. V září se průvodci jeskyně Výpustek zúčastnili třídního výjezdu do Mladečského a Javoříčského krasu. Během této akce se nejen seznámili s odbornými informacemi, ale rozšířili si také kulturní přehled. Velkým zážitkem byla návštěva státního hradu Šternberk, kde obdivovali nástěnné malby zobrazující jeskyně Moravského krasu z období Lichtenštejnů. Následná prohlídka bývalého augustiniánského kláštera ve Šternberku byla další nezapomenutelnou zastávkou. Komentovaná prohlídka pivovaru v Litovli a procházka historickým centrem tohoto města rovněž přinesly zajímavé poznatky.

Velké poděkování patří Ing. Martinu Koudelkovi, vedoucímu Javoříčských jeskyní, který průvodcům poutavě vyprávěl o této lokalitě a osvětlil jim život letounů v podzemí. Další zajímavý výklad se týkal národní kulturní památky v obci Javoříčko, která připomíná válečné zločiny na civilistech z května 1945. Poděkování si zaslouží i Mgr. Ondřej Vlček, vedoucí Mladečských jeskyní, za možnost navštívit nejen zpřístupněnou trasu, ale i části, které jsou veřejnosti běžně nedostupné.

Druhou významnou akcí byl výjezd do vídeňského Přírodovědeckého muzea, zaměřený na nálezy z oblasti Moravského krasu. V muzeu je k vidění i kompletní kostra medvěda jeskynního z Výpustku. Součástí výletu byla i návštěva Katedrály sv. Štěpána, jedné z nejvýznamnějších gotických památek a symbolu Vídně, a barokního zámku Belveder.

Každá z těchto studijních akcí ukázala, jak důležité je doplňovat teoretické znalosti, které následně přispívají

Průvodci z pěti zpřístupněných jeskyní Moravského krasu překonávají několik vodních ploch, které jsou pro systém Býčí skály typické. Foto: Vojtěch Pernica, SJ ČR

k lepšímu porozumění odborným tématům. Průvodci mohou díky těmto zkušenostem návštěvníkům poskytovat informace nejen srozumitelněji, ale i v širších souvislostech, což zvyšuje kvalitu zážitků pro každého, kdo se rozhodne prozkoumat tajemství Moravského krasu.

Bozkovští průvodci opět na studijní cestě

Šimon Zonyga

Od poslední studijní cesty uplynulo pět let. Na tom, aby tato akce jako fénix z popela ožila, mají hlavní zásluhu vrchní organizátoři Ondra Zeman a Honza Hloušek. Tímto o jim patří velké díky a apel, nechť i v dalších letech naplňují podobně zdařilé akce.

Ať už to bylo dlouhou odmlkou nebo grandiózními plány slibujícími plně nabitý program, zájezdový autobus Jirky Ráže praskal ve švech. Nechyběly zde stálíce – veteráni, kteří zažili ještě předcovidové studijky. Značnou část posádky tvořili také nováčci, většinou z řad průvodců. Věřím, že nebyli pouze výplňovým materiálem dopravního prostředku, ale že je fenomén studijních cest nadchl natolik, aby se příště zapojili znovu.

Výjezd proběhl tradičně v časných ranních hodinách z Bozkova se zastávkou v Semilech, odkud už téměř kompletní výprava s drobným zdržením nedospalých jedinců pokračovala přes Prahu k Orlické nádrži. Zde jsme

se rozlámání vysypali z autobusu do pochmurného srpnového rána a vydali se k tělesu přehrady. Před vstupem jsme byli vybaveni bezpečnostními přilbami, aby náhodou během exkurze nedošlo k poškození našich chytrých hlav. Komentovaná pouť útroby elektrárny byla zajímavým a poučným zahájením prvního kulturně pestrého dne. Další přesun proběhl přechodem koruny hráze a s očištěnými botami pak autobusem k lomům na Moříně, kde nás čekala procházka štolami.

Ještě před ní zinscenovali Leona Chadimová a Ondra Zeman geologickou prezentaci o Českém krasu, abychom alespoň trochu tušili, co nás čeká. Po podzemním

putování došlo i na povrchovou procházku okolo lomu Velká Amerika. Následoval už jen nákup zásob a ubytování

v Zadní Třebáni, kde na nás čekal guláš a setkání ve společenské místnosti doprovázené geologickou přednáškou. Den završila volná zábava.

Probuzení do dalšího mlžného rána zvěstovalo magický den, jehož studijní náplň začala u vývěru s Travertinovou kupou. Obtížný výstup bahnitým kopcem k Aksamitové bráně odměnil výhledy z Kotýzu do mléčně bílé mlhy, v jejíž hloubce si každý mohl představit, cokoli si přál. Dalším bodem itineráře byly – k Českému krasu neodmyslitelně patřící – Koněpruské jeskyně, a s nimi spojené nové zázemí domu přírody.

Po odchodu z jeskyní mlha opadla a představivost si mohla konečně odpočinout. Chvilí volného času někdo strávil procházkou po okolí, někdo prohlídkou domu přírody a mnozí lovem zkamenělin. Následovala historická vložka, návštěva hradu Karlštejn, s poutavými příběhy s ním spjatými. Za soumraku jsme se ubrali strávit poslední noc v Zadní Třebáni. Do noci opět zněly dlouhé debaty nejen o podzemních krásách.

Poslední den bylo v plánu konečně se trochu umazat v útrokách jeskyní na Chlumu nebo Arnoldky, kde nás místní jeskyňáři seznámili s jejich krásami. Navštívili jsme také jejich klubovnu v bývalé trafostanici. Odtud nás kroky vedly do skanzenu Solvayovy lomy, kde byla k vidění výstavka o historii těžby vápence a následovala nezapomenutelná projížďka vláčkem. Vývrcholením celé akce se stal Svatý Jan pod Skalou i nad Skalou. Cestou domů už jen trávíme veškeré zážitky a diskutujeme o tom, jaká dobrodružství zažijeme příští rok

Exkurze průhonického pracoviště do dolu Pepř

Olga Suldovská

V roce 2024 do naší organizace nastoupil nový kolega Václav Zemek na pozici ekonomického náměstka. Ukázalo se, že ani podzemní prostředí mu není cizí a jako koníčku se věnuje montanistice. A tak nás na podzim pozval na lokalitu, kterou provozuje spolu se svými kamarády, do dolu Pepř, který je součástí Jílovských zlatých dolů (nedaleko Jílového u Prahy).

Sešlo se nás deset a přidal se i kolega Saša Komaško z Koněpruských jeskyní. Auty jsme dojeli ke štole Václav, která je vstupem do tohoto podzemního labyrintu. Po krátkém bezpečnostním školení jsme nafasovali helmy a světla a vešli jsme do nitra skály. Procházeli jsme štolami různého stáří, odvodňovací potůček měli zpočátku pod nohama (přecházející po prknech nad ním), později na boku u skály (ukázka toho, jak bylo odvodňování štol v různých obdobích realizováno). V jedné tůňce jsme se pokoušeli zahlédnout neposedné drobné vodní korýše – blešivce. Některým z nás se to i podařilo.

Viděli jsme čocky zlatonosného křemene, zlatonosnou křemennou žílu Šlojř, zlatonosný pyrit, kalcitové žilky i drúzy, a povlaky až dva centimetry dlouhých jehličkovitých krystalů (s největší pravděpodobností sádrovce). V místě s nainstalovanou UV lampou jsme v jejím světle pozorovali fluoreskující minerál scheelit (CaWO_4). Kromě toho jsme ve stařinách zahlédli výskyty zelených povlaků, které působily dojemem, že by to mohl být sekundární minerál mědi – malachit. Vzorky, kterým jsme předali k analýze, však malachit vyloučily a prozradily, že to je heterogenní směs méně běžných až vzácných sekundárních minerálů mědi: serpieritu, devillinu a brochantitu. Kromě nich mineralog Pavel Škácha na těchto vzorcích zjistil také přítomnost sádrovce.

Představena nám byla také důlní technika – svezli jsme se důlním vláčkem, viděli i slyšeli v akci vodní čerpadlo. Míjeli jsme důlní vozíky, drapák i řadu dalších zařízení. Samostatné stanoviště měla vrtací technika. Druhý průvodce Vladimír Pravda nás seznámil s trhavinou i důlním odstřelem horniny.

Cesta štolou nás dovedla až k hlavní těžní jámě dolu Pepř, kterou se do dolu původně fářalo. Tam se nachází pozůstatek výtahové šachty, různých zařízení a komunikační technologie. Nahlédli jsme na křižovatku štol, kde druhá směřuje k dolu Bohuliby. V jiném místě jsme spatřili modrozelenou hladinu podzemní vody, kterou jsou zatopena spodní patra dolu. Vzhůru dnes cesta pro nás nevedla, a tak jsme se labyrintem proplétali zpět. Alespoň jsme mohli opět obdivovat, jaký obrovský kus práce parta nadšenců odvedla na zpřístupnění stařin tohoto dolu.

Skupina při prohlídce štol zlatonosného dolu Pepř v Jílovém. Foto: Olga Suldovská, SJ ČR

Ve stejném počtu, v jakém jsme do podzemí vešli, jsme se i z podzemí vrátili. Zdá se, že jeden z nás měl štěstí, a na vzorku křemene s pyritem si odnesl i zarostlý plíšek (spíše plíšeček) zlata. Proto, po náhlém zbohatnutí, si kolega z Koněprusů z důvodu obavy o svou bezpečnost nepřeje být zde, v těchto místech článku, jmenován... Exkurzi jsme zakončili návštěvou expozice zlata v Regionálním muzeu v Jílovém u Prahy. Našemu novému kolegovi děkujeme jak za zprostředkování exkurze, tak za provedení zlatonosným podzemím.

Už je to deset let, co jsme byli společně na Slovensku

Dušan Milka

Jak ten čas letí. Již je to 10 let, co jsme se vypravili na prohlídku zpřístupněných jeskyní k našim sousedům – kolegům, ve Slovenské republice. Většina z nás řadu jeskyní znala z dřívějších návštěv, stále udržujeme dobré vztahy s pracovníky jeskyní, ale říkali jsme si, že by bylo dobré si naše vědomosti o slovenských zpřístupněných jeskyních oživit.

Jeskyň na Slovensku spravuje Správa slovenských jaskýň se sídlem v Liptovském Mikuláši. Od roku 1990 fungovala jako samostatná organizace, v roce 2008 byla začleněna jako organizační složka Štátnej ochrany prírody Slovenskej republiky.

V rámci poznávací exkurze nebylo možné navštívit všech 12 zpřístupněných jeskyní, a tak jsme se rozhodli pro návštěvu jeskyní v jižní části Slovenska. Týdenní cesta začínala prohlídkou jeskyně Driny na moravsko-slovenském pomezí a pokračovala přes Jasovskou jeskyni na Silickou planinu, kde jsme si prohlédli turisticky zpřístupněnou Krásnohorskou jeskyni. Ve Slovenském kráse jsme pak navštívili Ochtinskou aragonitovou jeskyni a jeskyni Domica, a přešli přes hranici k čerstvě zpřístupněné maďarské části systému Baradla.

Další den byla na programu prohlídka Gombasecké jeskyně, Silické řadnice a povrchových krasových jevů. Poslední den jsme přešli až do Nízkých Tater prohlédnout si nádhernou Demänovskou jeskyni svobody. Cestou domů jsme se zastavili ještě ve Važecké jeskyni. Během jednoho týdne jsme navštívili více než polovinu zpřístupněných jeskyní Slovenska, seznámili se s jejich provozními podmínkami a upevnili vztahy se slovenskými kolegy.

Nad výzdobou v Řířové síni v Demänovské jeskyni svobody se nám skutečně tajil dech. Foto: Dušan Milka, SJ ČR

Prezentace pro veřejnost

Barbora Šimečková

Pracovníci SJ ČR každoročně uspořádají řadu audiovizuálních prezentací pro odbornou i laickou veřejnost. Mrzet nás může snad jen fakt, že se v osobách přednášejících několik posledních let opakují prakticky stále tatáž jména a nikdo nový zatím nepřibývá.

Rekordmanem za rok 2024 se stal bezkonkurenčně Petr Zajíček, který od února do prosince přednášel celkem 13krát! Jeho přednášky proběhly postupně v Přerově, Blansku, Vyškově, Plzni, Mostě, Českovicích, Příbrami, Jihlavě, znovu v Blansku, Chocni, Štamberku, podruhé v Příbrami a v Lounech. Výjimečná svým provedením byla přednáška v Českovicích určená pro nevidomé. Tématy jeho prezentací byla **Skrytá tajemství moravských jeskyní, Archeologický a epigrafický výzkum v Kateřinské jeskyni, Moravský kras v běhu času nebo Fascinující životní příběh Karla Absolona**. O Petrovy přednášky je velký zájem a už nyní má v diáři zadaných několik termínů pro rok 2025. Má z toho radost a my samozřejmě s ním.

Bára Šimečková se s pěti přednáškami držela víc „doma“. V dubnu na pozvání osadního výboru v Drahotuších zamířila do salonku restaurace U Jelena a ve dvouhodinovém vyprávění seznámila místní seniory se **současným stavem výzkumů Hranické propasti a Zbrašovských aragonitových jeskyní**. Navázala tím na svoji prezentaci o historii výzkumů Hranického krasu, kterou zde uvedla před několika lety. V září požádali vyznavači geokešingu o přednášku o Zbrašovských aragonitových jeskyních, která proběhla na terase provozní budovy ZAJ. V říjnu v rámci Balneotechnických dnů v Mariánských Lázních zazněl referát **Hranický kras versus Vodní dílo Skalička**, který se zájmem vyslechlo více než 100 účastníků: balneotechniků z ČR a Slovenska, firem monitorujících podzemní vody, managementu zdejších lázní a zástupců Ministerstva zdravotnictví – Českého inspektorátu lázní a zříděl, který si tento referát speciálně vyžádal. Stejně téma pak Bára prezentovala v listopadu na Zbrašově na výjezdním zasedání rady AOPK ČR do Pobečví a na vzdělávacím semináři pro zaměstnance SJ ČR na Skalním mlýně.

K seznámení s přednáškovou činností Františka Krejči využiji jeho vlastních slov, kterými ji popsal v mailové korespondenci:

25. 1. 2024 – Infocentrum Chýnov, téma: **Podzemí jižních Čech**, posluchačů 48. Zde byly představeny některé novinky z Chýnovské jeskyně. Zejména „chýnovákům“ pak bylo cílem ukázat, že kromě Chýnovské jeskyně existují v regionu, potažmo v jižních Čechách, i další krasové jeskyně a podzemní objekty (pseudokras, doly, historické podzemí atd.), které jsou minimálně stejně zajímavé. Asi nejvíce překvapující bylo pro účastníky zjištění, že je toho tady u nás tolik.

9. 2. 2024 – Obecní úřad Řemíčov, téma: **Dolování v rudním revíru Stará Vožice**, posluchačů 73. Dolování stříbra je tady v regionu fakt populární téma (dost lidí přímo na starých důlních dílech i bydlí). Účast byla i pro organizátory asi dost překvapivá, protože jsme se do klubovny skoro nevešli. Zpočátku účastníky vždy

Přednáška Petra Zajíčka v Jihlavě.

Foto: Městská knihovna Jihlava

Orty, projev starého důlního díla na povrchu, propad podzemní prostory nazývané Cháron.

Foto: František Krejča, SJ ČR

nejvíce zajímá, co se kde propadlo a co mají pod barákem, ale je potěšující, že postupně se nechají vtáhnout též do problematiky historie, technologie a třeba i ekonomiky těžby.

29. 2. 2024 – G-centrum Tábor, téma: **Podzemí Táborska**, posluchačů 34. Původně to měla být „uzavřená“ akce pro seniory G-centra, ale nakonec se to zvrhlo (asi díky zveřejnění na stránkách města) a dorazili i zájemci z řad veřejnosti. To zas trochu překvapilo mě, protože se to celé odehrálo ve všední den po obědě.

A k prezentacím ještě jeden zajímavý Františkovův postřeh: „*Osobně nejvíce kvituji existenci naší expozice (Výtupna u Chýnovské jeskyně – pozn. red.), kterou ve specifických případech doplňujeme osobním komentářem. Díky ní stále přibývají materiály do našeho archivu a vzorky do sbírky. Je to takový neplánovaný, ale velmi užitečný efekt, který postupně zachraňuje řadu indicií z historie Chýnovského krasu. Vřele doporučuji.*“

Do zahraničí se jako jediný přednášející rozjel Martin Koudelka. Na pozvání kolegů ze Zespołu Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego v Smoleniu (Polsko) prezentoval zkušenosti z výzkumu, monitoringu a ochrany letounů v ČR. Přednáška se konala v rámci říjnové Noci netopýrů v místním edukačním středisku, kde jsme byli ubytováni jen pár dní předtím na odborářské vzdělávací cestě. Více se dozvíte v jeho příspěvku na str. 101. Totéž téma Martin poutavě zprostředkoval také kolegům ze SJ ČR na vzdělávacím semináři v listopadu v Domě přírody Moravského krasu na Skalním mlýně.

Nabídka přednášek se už „rozjíždí“ také v nově otevřeném Domě přírody Českého krasu u Koněpruských jeskyní. V sobotu 18. května zazněla přednáška **Kája Sauděk a Česká speleologická společnost** v podání jeskyňáře-pamětníka Pavla Noska. Zájem předčil očekávání, do přednáškového sálu museli přidávat židle, nakonec dorazilo přes 60 lidí. Zúčastnila se také manželka Káji Saudky, kterou přednáška velice potěšila a do návštěvní knihy napsala, že Kája by měl radost.

Myslím tedy, že je na místě pochvala a poděkování všem, kteří věnují úsilí přípravě prezentací a šíření odborné osvěty, a zároveň ponouknutí pro další kolegy – nebojte se a přidejte se, jeskyně lidi zajímají a vy jim máte co říct!

Pořádají Česká speleologická společnost,
Dům přírody Českého krasu
a Správa Koněpruských jeskyní.

Vážení přátelé,
rádi bychom vás pozvali na přednášku
Kája Saudek a ČSS
Z historie nakladatelství Zlatý Kůň
v sobotu 18. května 2024 od 17 hodin
v projekčním sále Domu přírody,
Konepruské jeskyně.
Přednášející: Pavel Nosek

Vstup a parkování zdarma.

Pozvánka na přednášku s využitím ilustrací, které Kája Saudek nakreslil pro jeskyňáře České speleologické společnosti. Archiv SJ ČR

MEZINÁRODNÍ SPOLUPRÁCE

15. vědecká konference na Slovensku – Výzkum, využívání a ochrana jeskyní

Vratislav Ouhrabka, Jakub Gabriš

Konference se uskutečnila ve dnech 24.-26. září 2024 tradičně v prostorách Slovenského muzea ochrany přírody a jeskynářství v Liptovském Mikuláši (SMOPJ). Mezinárodní setkání odborníků uspořádala Správa slovenských jeskyní ve spolupráci se Slovenskou speleologickou společností a hosticím muzeem. Konference připomněla 100. výročí zpřístupnění Demänovské jeskyně svobody a 70. výročí objevení Ochtinské aragonitové jeskyně. Během dvou dní bylo v rámci 6 tematických bloků odprezentováno celkem 29 příspěvků a 7 odborných posterových panelů. Abstrakty všech prezentací byly vydány tiskem v časopise Aragonit (2024-29/1).

V odpoledních hodinách 25. září se měli účastníci konference možnost seznámit s výsledkem rekonstrukčních prací, které v minulých letech proběhly v Demänovské jeskyni svobody a Demänovské jeskyni míru. V rámci rekonstrukce byly z jeskyně vyklizeny zbytky nedokončených zpřístupňovacích prací z 80. let minulého století a instalován moderní systém osvětlení a monitoringu. Poslední den konference byl věnován speleologické exkurzi do Pusté jeskyně a jeskyně Beniková. Na konferenci byly prezentovány aktuální výsledky výzkumu, monitoringu a ochrannářského managementu jeskyní, zejména z území Slovenska, Polska a Česka.

Témata dotýkající se českých a moravských jeskyní prezentoval P. Bosák (Reliktní freatické jeskyně v Krkonošském národním parku), A. Nováková (Je jeskyně „mikroflóra“ věnována dostatečná pozornost, včetně její ochrany?), M. Lang (Vliv vody vydechované návštěvníky ve zpřístupněné jeskyni: případová studie z jeskyně Balcarka, Moravský kras), F. Chalupka (Výzkum mikroklimatu jeskyní Moravského krasu). Další informace o výzkumu krasu v České republice představily posterové prezentace kolegů z České geologické služby. Za Správu jeskyní ČR se konference zúčastnili Jakub Gabriš a Vratislav Ouhrabka, který přednesl společný příspěvek autorů J. Šindelář, V. Ouhrabka a F. Krejča na téma nových možností 3D dokumentace v podzemí.

Součástí konference bylo rovněž slavnostní setkání účastníků a neformální diskuze, v jejímž průběhu se s přítomnými rozloučil RNDr. Ján Zuskin, který byl během konference odvolán z funkce ředitele Správy slovenských jeskyní. Novým ředitelem byl následně jmenován JUDr. Jaroslav Magura.

Vratislav Ouhrabka při prezentaci svého příspěvku v sále SMOPJ v Liptovském Mikuláši.
Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Konference Mezinárodní asociace zpřístupněných jeskyní v Malajsii

Jakub Gabriš

Mezinárodní asociace zpřístupněných jeskyní (ISCA) uspořádala ve dnech 29. září až 3. října 2024 mezinárodní konferenci v Národním parku Gunung Mulu v Malajsii. Autor článku se jí zúčastnil jako člen předsednictva ISCA (board director) a zároveň jako jediný zástupce České republiky.

Lokalita konání konference – NP Gunung Mulu – patří k nejvýznamnějším přírodním oblastem jihovýchodní Asie a je od roku 2000 zapsána na Seznam světového dědictví UNESCO. Nachází se v malajsijském státě Sarawak na ostrově Borneo. Své jméno nese podle hory Gunung Mulu (2 377 m n.m.), která dominuje krajině jako její nejvyšší bod. Jde o výjimečnou oblast z hlediska geodiverzity, biodiverzity a ochrany přírodního dědictví. Park je znám mohutnými vápencovými masivy, největšími jeskynními systémy a prostory na světě (např. **Sarawak Chamber**, **Clearwater cave**), rozsáhlými podzemními toky i hustým deštným pralesem. Dostupný je pouze letecky (silnice zde žádná nevede), což přispívá k jeho zachovalosti a izolovanosti od masového turistického ruchu.

Konference ISCA 2024 přivítala více než sedmdesát účastníků ze čtrnácti zemí. I když byl zájem mnohem větší, bohužel mnoho dalších přihlášených zájemců se nemohlo z kapacitních důvodů zúčastnit. V průběhu odborného programu zazněla řada přednášek a prezentací zaměřených na ochranu nejen zpřístupněných jeskyní, na moderní přístupy k jejich správě, dopady klimatických změn i udržitelné formy turismu. Velký prostor byl věnován výměně praktických zkušeností a diskusi nad současnými výzvami v oblasti provozu jeskyní, např. po celosvětové pandemii koronaviru.

Součástí programu byly i exkurze do nejznámějších zpřístupněných jeskyní Mulu parku. **Deer Cave** ohromuje nejen svými rozměry, ale také každodenním „bat exodus“, kdy se z ní ve večerních hodinách vydávají na lov cca 2-3 miliony netopýrů, jejichž synchronizovaný let ze vchodu jeskyně nad pralesem je nezapomenutelným vizuálním zážitkem. Popravdě, v životě jsem nikdy nic podobného neviděl a je to opravdu fascinující. V blízkosti se nachází menší **Lang Cave**, známá bohatou krápníkovou výzdobou. Další návštěvy jeskyní vedly po řece Melinau lodí k Wind Cave a Clearwater Cave. **Wind Cave** se vyznačuje výrazným prouděním vzduchu a rozlehlými doly, **Clearwater Cave** patří v současnosti mezi prvních deset nejdelších známých jeskynních systémů na světě. Jeskyně je výjimečná nejen svou délkou, ale i mohutnými chodbami a výrazným podzemním tokem. Zajímavá byla i návštěva **Fastlane Cave**, přístupné rovněž pouze lodí. Součástí programu byla také vycházka po Canopy Skywalk – visuté lávce v korunách stromů. Účastníci rovněž absolvovali botanické a přírodovědné vycházky zaměřené i na vztah původních obyvatel k místní flóře a fauně.

Během konference se konalo i zasedání předsednictva ISCA. Jedním z hlavních bodů byla otázka vyhlášení Mezinárodního dne jeskyní. Přestože mezi jednotlivými organizacemi zatím nepanuje shoda ohledně termínu během kalendářního roku, předsednictvo ISCA vyslovilo vůli pokračovat v jednání a usilovat o uznání tohoto dne na mezinárodní úrovni, ideálně pod patronací UNESCO.

Po skončení konference jsem absolvoval individuální soukromou poznávací cestu (financovanou z vlastních zdrojů bez účasti SJ ČR) po malajsijském státě Sabah, která se nesla v duchu poznávání biodiverzity, kulturního dědictví a jedinečných přírodních lokalit. Dnes je Sabah známý nejen přírodním bohatstvím, ale i etnickou a kulturní rozmanitostí. Navštívil jsem známé rehabilitační centrum pro orangutany v Sepiloku,

které se zabývá záchranou a návratem těchto kriticky ohrožených primátů do přírody. V Labuk Bay Proboscis Monkey Sanctuary bylo možné pozorovat endemické nosálové opice (Kahau nosatý), které se vyskytují pouze na Borneu.

Významným bodem cesty bylo několik plaveb po řece Kinabatangan, v oblasti s jedním z nejbohatších ekosystémů jihovýchodní Asie, která představuje útočiště pro mimořádně rozmanitou faunu a flóru. V jejím okolí se nacházejí poslední zbytky nížinného deštného pralesa, mangrovové porosty a zaplavované mokřady, které hostí kriticky ohrožené druhy jako orangutan bornejský, slon bornejský, levhart obláčkový či unikátní výše zmíněný nosál. Řeka je domovem i pro krokodýly mořské, nespočet druhů ptáků a hmyzu. Flora zde zahrnuje vysoké stromy, orchideje, masožravé rostliny, kapradiny.

Cesta pokračovala na východ do oblasti Semporna, odkud lze absolvovat výpravy po tropických ostrovech s průzračnými vodami, korálovými útesy a bohatým podmořským životem. V minulosti však oblast čelila bezpečnostním problémům, zejména únosům spojeným s militantními skupinami z jižních Filipín, riziko v této oblasti částečně přetrvává.

Za zajímavou lze považovat i návštěvu **Gomantong Caves**, proslulých nejen jako hnízdiště salanganů ostrovních, ale i jako centrum tradičního sběru jejich hnízd pro gastronomické využití. Jeskyně jsou veřejnosti přístupné a dle informací prezentovaných na internetu slouží jako vzorový příklad řízeného využívání přírodních zdrojů v souladu s ochranou životního prostředí. Jeskyně uvnitř působí drsně – dominuje netopýří guáno, švábi a jiní zástupci jeskynní fauny – ale představuje ekologicky plně funkční systém. Na mě osobně to ale působilo přesně naopak, tedy že se žádná ochrana životního prostředí, resp. samotné jeskyně neřeší. Zakoupíte si vstupenku a na vlastní nebezpečí vcházíte do zpřístupněné jeskyně. Švábi, místní psi apod. by byli ještě relativně v pořádku, ale od guána je znečištěno naprosto vše včetně zábradlí, všude se válí plasty apod. Oproti Mulu parku dost velký kontrast.

Na zpáteční cestě během krátké zastávky v Kuala Lumpur se mi podařilo navštívit i slavný chrámový komplex **Batu Caves**, jedno z nejposvátnějších hinduistických míst v Malajsii. Jeskyně jsou zasazeny ve vápencovém útesu a přístupné po více než 270 barevných schodech. Před vstupem se tyčí 42 metrů vysoká zlatá socha boha Murugy – největší svého druhu na světě. Hlavní jeskynní chrám – Temple Cave – tvoří impozantní dóm s otevřeným stropem, do něhož proudí denní světlo a dává celému místu mystickou atmosféru.

Tato zahraniční pracovní cesta propojila odbornou reprezentaci České republiky, resp. Správy jeskyní České republiky, s hlubokým osobním poznáním přírodního a kulturního dědictví jihovýchodní Asie. Stejně tak představovala významné spojení mezi Mezinárodní asociací zpřístupněných jeskyní a Správou jeskyní ČR, která je jejím dlouhodobým aktivním členem. Účast českého zástupce v pozici člena předsednictva zároveň potvrdila důležité postavení České republiky v mezinárodní odborné komunitě zaměřené na správu a ochranu zpřístupněných jeskyní, obohacení o nové znalosti a kontakty v oblasti správy jeskyní. Napomohla také inspiraci k udržitelnému přístupu k ochraně přírody, spolupráci a vzdělávání nejen v mezinárodním kontextu.

Gomantong Caves, švábi ve zpřístupněné jeskyni. Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Hejno netopýrů, tzv. bat exodus z portálu jeskyně Deer Cave. Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Flóra v Národním parku Gunung Mulu v Malajsii.

Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Ohlédnutí nazpět k obřimu portálu Deer Cave. Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Lodní doprava v Národním parku Gunung Mulu. Foto: Jakub Gabriš, SJ ČR

Cicero André da Costa Moraes navštívil Koněpruské jeskyně

Jaroslav Hromas

Moderní antropologii i historii dnes významně pomáhají metody, kterými se daří vracet lidským pozůstatkům jejich původní podobu. Z neúplných fragmentů rekonstruují zejména lebky, které následně doplňují anatomickými strukturami měkkých tkání a vytváří hypotetický vzhled zkoumaného jedince. Jsou to náročné

sofistikované programy, pracující s tisíci skenových snímků a dat.

Jiří Šindelář, původem jeskyňář z chýnovské party, dnes již úspěšný experimentátor s neotřelými nápady, a Karel Drbal, spolupracují s vědcem, který má za sebou již více než stovku úspěšných rekonstrukcí. Jimi vrátil podobu nejen řadě významných osobností, ale co víc, mnoha chirurgům pomohl při návratu podoby lidem po těžkých úrazech.

Brazilec Cicero André da Costa Moraes, 3D designér Arc-Team Brazil a Sinop-MT, je předním celosvětově uznávaným odborníkem, který významně zdokonalil metodu forenzních rekonstrukcí podob lidí z kosterních pozůstatků. Z českých osobností nám již představil například svatou Zdislavu, svatou Ludmilu, královnu Juditu z Durynska i „upíra“ z Čelákovic. Pro nás je však důležitější, že vrátil tvář také naší 31 000 let staré dívky Mladě z Mladečských jeskyní, a již jako druhý experimentátor též slavné 45 000 let staré „první Evropance“ z jeskyní Koněpruských. Více o tom píšeme v našich ročenkách z let 2020, 2022 a 2023 (Drbal, Šindelář).

Pan Moraes při své návštěvě České republiky, kdy mj. prezentoval svoji práci na významné mezinárodní konferenci o nových výzkumných metodách v Liberci, navštívil v doprovodu Šindelářů staršího i mladšího

Cicero Moraes a spoluautor naučné expozice Jaroslav Hromas v Domě přírody Českého krasu. Foto: Lenka Kachlík, SJ ČR

15. dubna 2024 také Koněpruské jeskyně. Sympatického chlapíka typické jihoamerické postavy jsme provedli jeskyněmi, seznámili s místem nálezů i s prezentací výsledků výzkumu mezinárodního týmu badatelů z Institutu Maxe Plancka z Jeny v právě dokončené expozici Domu přírody Českého krasu. Zde se pozdravil s přesnou kopií vzácného nálezu ze sbírek Národního muzea v Praze a s jeho forenzní rekonstrukcí, provedenou Rebekou Rmoutilovou a francouzskou designérkou Élisabeth Daynes již v roce 2019. Viděl zde samozřejmě i výsledky své práce, o kterou jsme naši expozici doplnili.

P. S. Nemohu se zbavit dojmu, že Moraesovu ženu z Koněprus jsem při své cestě Brazílií dokonce několikrát osobně potkal.

Rekonstrukce hlavy koněpruské ženy provedená týmem Cicera Moraese v roce 2023. Zdroj: www.researchgate.net.

Rekonstrukce koněpruské ženy provedená Rebekou Rmoutilovou a Élisabeth Daynes v roce 2019.
Foto: Alexandr Komaško, SJ ČR

Proškvův dóm Koněpruských jeskyní, místo nálezu pozůstatků koněpruské ženy.
Foto: Alexandr Komaško, SJ ČR

Účast na netopýří noci v Polsku

Martin Koudelka

Na základě pozvání polských kolegů z organizace „Zespół Parków Krajobrazowych Województwa Śląskiego“ v polské Smoleni jsem se jako zástupce Správy jeskyní ČR zúčastnil obdoby Nocí netopýřů pořádaných také v České republice. Akce pod názvem VII. Netopýří noc se konala 25. října 2024 ve výchovném a školícím středisku místní pobočky organizace státní ochrany přírody. A díky účasti dvou zástupců z České republiky byla poprvé deklarována jako akce mezinárodní, kromě mě se aktivně zúčastnil také zoolog Správy CHKO Moravský kras Antonín Krása.

Martin Koudelka při prezentaci svého příspěvku v edukačním středisku poblíž polské Smoleni.

Foto: Paweł Kokoszka

V odborném přednáškovém bloku jsme mohli společně i každý zvlášť prezentovat naše zkušenosti s výzkumem, monitoringem a ochranou letounů v České republice a porovnat je s kolegy v Polsku. Představil jsem naše dlouhodobé výsledky monitoringu letounů v Javoříčských jeskyních a NPR Špraněk po dobu třiceti let, zkušenosti se zimním provozem zpřístupněných jeskyní a s citlivou problematikou vyrušování vrápců na zimovištích. Ke slovu se dostaly také netradiční a moderní metody monitoringu letounů, jako je například pasivní dlouhodobý monitoring akustických signálů, spojený s vyhledáváním letních kolonií, migračních koridorů a přeletových tras.

Přestože to asi nebylo nutné, pro lepší srozumitelnost byly prezentace přeloženy do polského jazyka a po celou dobu byl k dispozici také tlumočník. A nakonec to bylo dobře, protože dotazů na různá témata se sešlo opravdu hodně. Akce se zúčastnilo celkem více než 100 osob, zčásti odborníků a zčásti laické veřejnosti, včetně dětí.

Kromě odborných přednášek byl součástí akce také bohatý doprovodný program pro děti a noční výlet na zříceninu nedalekého hradu, včetně komentované prohlídky s netradičním průvodcem – středověkým rytířem. Neformálním zpestřením bylo večerní posezení delegátů u táboráku s opékáním buřtů a zajímavými rozhovory. Akce byla oboustranně kladně hodnocena a v případě možnosti bude jistě opakována.

SPOLEČENSKÉ ZPRÁVY

Životní jubilea

Na stránkách ročenky tradičně nezapomínáme na kolegy, kteří v uplynulém roce oslavili kulaté nebo půlkulaté jubileum, a to počínaje od úctyhodných „abrahámovin“. Jak věrně setrváváme ve službě našemu oboru a věk odchodu do důchodu se stále prodlužuje, je jejich seznam čím dál delší. V roce 2024 do něj došli (v abecedním pořadí): Dáša Andrlíková, Hanka Jelínková, Martin Koudelka, Pavel Krátký, František Krejča, Jarek Ondráček, Mirek Šimek, Pavel Šišma, Lída Štrobichová, Jaroslava Vyroubalová, Zdeněk Zapletal, Václav Zemek a Aleš Zouhar. Všem jubilantům přejeme hodně radosti, spolenosti a pohody, všechno dobré v pracovním i osobním životě, a především pevné zdraví!

Pro naše jubilanty rozkvetl na Špraňku hrachor jarní neboli lecha jarní (Lathyrus vernus).

Foto: Martin Koudelka, SJ ČR

Novomanželé Netopilovi budou mít určitě na co vzpomínat – jejich svatební obřad se odehrál ve světle akumulátorových reflektorů. Rodinný archiv.

Svatby

V roce 2024 proběhly v našich jeskyních pouze dva svatební obřady, oba se odehrály v Kateřinské jeskyni. Avšak o co menší počet, o to dramatictější zážitky – posuďte sami z vyprávění vedoucího Kateřinské jeskyně Romana Pliška: „Prostory Bambusového lesíku nadchly dva páry snoubenců, kteří se rozhodli říci si své ANO u nás v jeskyni. Svatební obřady se konaly o prázdninách v odpoledních hodinách až po poslední prohlídce, a na první novomanželský polibek došlo 9. července.

Na 20. srpna byl plánovaný druhý svatební obřad. Vše bylo nachystáno a po poslední prohlídce měl obřad začít. Kolem poledne však opět z ničeho nic vypadl proud. Bylo krásné počasí, žádná bouřka ani silný vítr. Po krátkém pátrání jsme zjistili, že někde po trase spadl strom na dráty elektrického vedení, což jen tak během chvíle, která zbývala do začátku svatebního obřadu, nikdo neopraví. Nastala menší panika, co se svatbou, která měla za pár hodin začít. Hned jsme kontaktovali snoubence a společně hledali cestu, jak to vyřešit. K našemu překvapení větší hrůzy z nastalé situace jsme měli my než snoubenci, kteří vytáhli trumf v podobě kamaráda elektrikáře. Ten dorazil o něco dříve vybaven bateriovými reflektory a svítilny. Jeskyni pomohl provizorně nasvitit a svatba proběhla úplně stejně jako za normálních okolností. Ufff...”

Hanka Jelínková odchází do důchodu

Eva Hebelková

V prosinci 2024 ukončila zaměstnanecký poměr odchodem do důchodu paní Hana Jelínková, průvodkyně v jeskyni Balcarka.

Vyučila se a pracovala dlouhou dobu v Metře Blansko. Po uzavření výrobních linek nějaký čas prodávala v novinovém stánku. Když se na Punkevních jeskyních uvolnilo místo průvodkyně, přivedl ji představit její manžel, který jako řidič autobusu vozil dlouhá léta zaměstnance jeskyni na zájezdy, a o místě se dozvěděl. Nastoupila v prosinci 1994 na Punkevní jeskyně a odtud přešla v roce 1995 na Balcarku. Zůstala jí věrná téměř 29 let.

Jednoho podzimního rána seděla Hanka v průvodcovně u kafe a kolegyně ji jen tak náhodou vyfotila. A dnes je to přímo symbolický snímek. Foto: Gabriela Štaffová, SJ ČR

Velkou měrou se podílela na dohledu nad stavbou nové provozní budovy v letech 1999-2000, spolu se svým manželem zde 20 let bydleli ve služebním bytě a vzorně se starali o celý provozní areál. Díky její šikovnosti se na Balcarce zvládlo svépomocí téměř vše potřebné od venkovních prací, údržby jeskyně, úklidu až po vymalování provozních budov. Když se začaly na Balcarce pořádat „kostýmové prohlídky“, dokázala ušít kostýmy, dekorovat jeskyni, připravit občerstvení, zkrátka všechno. Aktivně se podílela i na rekonstrukci jeskyně, včetně mytí celé jeskyně po rekonstrukci.

O Hance můžu s čistým svědomím napsat, že pracovitějšího a hodnějšího člověka neznám. Žádná práce pro ni nebyla problém. Zvládla se postarat téměř o všechno, co s provozem jeskyně souvisí.

S Hankou pracuji od roku 1996 a za tu dobu se naše pracovní a soukromé životy propletly. Prožily jsme spolu dobré i zlé, vzájemně se podporovaly při pracovních i osobních dramatech. Je pro mě tedy velmi těžké se s Hankou loučit. S radostí jsem proto uvítala její rozhodnutí, že v případě nouze vypomůže a vrátí se do své milované Balcarky provádět.

31. prosince 2024 skončil ve funkci ředitel SJ ČR

Jaroslav Hromas

Je docela zábavné nahlédnout do curriculum vitae ředitele SJ ČR Ing. Lubomíra Přibyla. Kdo máte šicí stroj Minerva z výroby před sametovou revolucí, vězte, že kvalitu vašeho chapače důsledně prověřoval kontrolní dělník na jeho výrobě, dispečer jeho výroby a následně vedoucí jeho výroby (to vše v jedné osobě). Konal to tak pečlivě, že se stal vedoucím útvaru řízení jakosti a zasloužil se o to, že Minerva Boskovice získala za své výrobky ocenění odběratele „Zero Difficult“ (Nulová chyba).

Až v roce 1992 přišel zlom. Původně strojař, ale čerstvý absolvent Vysoké školy ekonomické s titulem inženýr přijal místo vedoucího ekonomického oddělení Správy jeskyní Moravského krasu (v organizaci ČÚOP, později AOPK ČR), a tak začala jeho více než třicetiletá kariéra mezi jeskyňáři a jejich krápníky. Geneze krasu ho sice moc nezajímala, ale zato se začal pečlivě starat o jeskynní finance. Z vedoucího moravskokrasových jeskyní postoupil na vedoucího celého Úseku ochrany a provozu jeskyní. Má lví podíl na odražení privatizace jeskyní dravými podnikateli ve dvou tzv. „krápníkových válkách“, aby se do další zase sám nepříjemně zapletl. Se svojí veselou a přátelskou povahou (a fotbalem) si získal mezi spolupracovníky mnoho přátel a na ústředí v Praze dokonce i svoji druhou manželku.

Poté, co se náměstkům ředitele AOPK ČR tak moc nevedlo, byl v roce 1999 posazen na jejich místo. A neměl to lehké. Nejprve byla organizace rozpočtová, teprve později příspěvková. Provozní prostředky, granty, projekty, příspěvky, dotace, příjmy a výdaje i daně procházely v průběhu let přes jeho stůl nekonečným běžícím pásem. Dokázal šetřit, smlouvat nad každým požadavkem, až mu zase nezbylo nic jiného, než ušetřené korunky (s plácem) vydat třeba na „šílenství doby“, rodící se IT. Dokázal však nemalé prostředky od zřizovatele šikovnou politikou získat (to ředitel neuměl).

Velké zásluhy má Luboš o všechny velké stavební akce, ať už to byly náročné rekonstrukce prakticky všech zpřístupněných jeskyní nebo výstavba provozních budov a povrchových areálů. A návštěvníci přibývali. Dařilo se!

Také proto ukázal ministr Brabec v roce 2019 prstem na jednoho z náměstků a Přibyla jmenoval ředitelem Správy jeskyní ČR. V této nové funkci se nestal pouze stínovou osobou na vysoké židli, ale sám se i nadále osobně staral o všechny náročné a složité investice (i o halčové úspory třeba za cestáky) a správu jeskyní prováděl složitými obdobími vynucených úspor a covidů. Ředitelskou káru poctivě táhl do 31. prosince 2024, sám o uvolnění požádal. Zdálo se, že ho starosti o jeskyně (v jeho důchodcovském věku) už trochu unavily. Luboš, nevadí, za 32 roků jsi toho pro jeskyně udělal hodně. Díky.

Luboš Přibyl při návštěvě Koněpruských jeskyní v roce 2023.

Foto: Vladimír Svoboda, SJ ČR

Hynek Pavelka – „Punkvy král“ je v důchodu

Jan Flek

Téměř půlstoletí věnoval práci v jeskyních. Nejprve jako vedoucí jeskyně Balcarky, následně doslova zakotvil na ponorné říčce Punkvě.

Jako vedoucí provozu Punkevních jeskyní se mimo řízení a organizaci provozu nevyhnul ani provázení a řízení člunu s návštěvníky. Zejména řešil administrativní práci, a tak se k provádění ve funkci kapitána dostal jen občas. To, když se nedařilo obsadit místo průvodců-kapitánů brigádníky. Shánění pracovníků je problém téměř na všech jeskyních, ale Punkva je specifická tím, že kapitáni se musí zaučit a složit zkoušky u Státní plavební správy, což není jednoduché.

Punkevní jeskyně mají návštěvnost cca 200 000 osob za rok. To znamená, že Hynek se svými spolupracovníky provedl jeskyněmi několik milionů vesměs spokojených návštěvníků. Mnozí návštěvníci jsou zvědaví, a tak musí být Hynek i ostatní průvodci připraveni na ošemetné i humorné otázky. Například: „Teplota vody je 4° Celsia – a to je plus nebo minus? A ta lodička jede po kolejnicích?“

Ža tu dobu zažil mnoho a taky se hodně naučil o jeskyních i o lidech, kteří jimi prochází. Musel jednat a řešit požadavky ochrany přírody, zejména SCHKO Moravský kras, baňské správy, plavební správy, Povodí Moravy atd. Ač nikdy nebyl jeskyňář, dovoluji si tvrdit, že ho znají všichni jeskyňáři v Moravském krasu. Všem vycházel vstříc, ať už to bylo bádání v přilehlých jeskyních nebo potápění na Punkvě. To se také projevilo pomocí jeskyňářů při povodních a nejrůznějších odborných činnostech.

Prošel „ohněm“ při stavbě nového vstupního areálu za plného návštěvního provozu, úprav návštěvní trasy, zejména bezbariérového přístupu na dno Macochy, zavádění nových člunů a v neposlední řadě řešení krizových povodňových a popovodňových situací. Vzpomínám si, jak jsme stáli v návštěvnícké hale a sledovali valící se řeku po silnici od Sloupu, která se blížila ke dveřím. Na můj dotaz: „Co s tím budeme dělat?“, jsem slyšel odpověď: „Asi s tím nenaděláme nic, ale mám na střeše schovanou flašku rumu“.

Ale Hynek neseděl jen na jeskyni, zúčastnil se nejrůznějších zájezdů organizovaných SJ ČR. Já rád vzpomínám na naše individuální cesty do Itálie, Polska i na Slovensko. V současné době zatoužil zřejmě po klidu a pohodě. Toulá se sám nejen po krasu a po Česku. Vyhledává nejrůznější témata nebo jen prochází nebo projíždí krajinou. Nestal se z něho samotář, jen si užívá života bez stresu a odpovědnosti za pohodlí jiných. Já jsem také vždycky obdivoval jeho přehled, sečtenost a znalost filmů, a také hudební talent.

Hynek nebyl jen vedoucí. Byl „srdcařem!“ Žil Punkvou a pro Punkvu, kterýkoli den, kteroukoli hodinu. Když tak o tom přemýšlím, jestli on to nebyl Punkvy král?

Král Punkvy, 2009. Foto: Jan Flek, SJ ČR

Odborová organizace

Vratislav Ouhrabka

Naše „Základní odborová organizace Moravský kras při Správě jeskyní ČR“ měla ke konci roku 2024 celkem 46 členů. Z nich, alespoň po část roku, bylo 36 v pracovním poměru u SJ ČR, to je cca 1/3 zaměstnanců Správy jeskyní. 18. března 2024 se uskutečnila výroční schůze tradičně v zasedací místnosti SJMK v Blansku. Během roku odborová organizace projednávala návrhy na úpravu vnitřních předpisů zaměstnavatele a organizační změny na provozech jeskyní. Byl uzavřen dodatek č. 4 Kolektivní smlouvy, který reaguje na legislativní změny v oblasti poskytování příspěvků z fondu kulturních a sociálních potřeb.

Odborová organizace je členem Odborového svazu pracovníků kultury a ochrany přírody (OSPKOP), který sdružuje zaměstnance muzeí, galerií, knihoven, planetárií a hvězdáren, Národního památkového ústavu, Památníku národního písemnictví, divadel, zoologických a botanických zahrad, Správy jeskyní ČR a správ národních parků, a to bez ohledu na to, zda zřizovatelem je stát, obec, město či kraj. Podrobné informace o aktivitách OSPKOP lze získat na webu www.ospkop.cz.

Odborová organizace poskytuje ze svého rozpočtu členům a jejich rodinným příslušníkům podporu ve formě příspěvku na dovolenou, bezúročných půjček k překonání tíživé situace apod. Řada členů rovněž využívá příspěvky na dětskou rekreaci a pobyty ve vybraných rekreačních a lázeňských zařízeních, sociální výpomoc a bezplatné právní poradenství poskytované odborovým svazem.

V říjnu 2024 zorganizovala odborová organizace školení zaměstnanců Správy jeskyní ČR, v rámci něhož se úspěšně uskutečnila studijní cesta do krasové oblasti krakovsko-čenstochovské jury (více v příspěvku O. Suldořské a A. Komaškové na str. 83).

Účastníci říjnového školení v Polsku využívali co nejdéle denního světla k povrchovým exkurzím, a do jeskyně Jasna dorazili skoro se setměním. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Setkání sezónních průvodců

pěti zpřístupněných jeskyní Moravského krasu – KRAZ 2024

Vojtěch Pernica

V pátek 4. října 2024 se v areálu jeskyně Výpustek uskutečnilo po několika letech znovuobnovené setkání průvodců pěti zpřístupněných jeskyní Moravského krasu. Setkání nabídlo nejen možnost utužit vztahy mezi kolegy, ale také příležitost vzájemně si předat zkušenosti a užít si odpoledne plné akce i přátelského posezení.

Program kombinoval neformální setkání s tematickými aktivitami, které prověřily znalosti i týmového ducha zástupců jednotlivých provozů. Mezi hlavní akce patřila úniková hra, která se odehrávala přímo v prostorách velitelského pracoviště, jež je nedílnou součástí jeskyně Výpustek. Účastníci z řady průvodců se tak alespoň na chvíli ocitli v atmosféře 60. let minulého století, kdy objekt vznikl v době hrozící atomové války. Během hry pracovali se šiframi a kódy v dobových knihách, vojenskými mapami a dalšími předměty, které celé disciplíně dodaly autentický vojenský i historický nádech. Cenu za nejrychlejší únik z prostor krytu si vybojoval tým Kateřinské jeskyně.

Kromě únikové hry byl pro účastníky připraven také kvíz s krasovou tematikou, který prověřil odborné znalosti hned v několika oblastech. Soutěžní týmy složené ze zástupců jednotlivých jeskyní mohly vybírat z témat, jako například objevitelé a historie, paleontologie, speleologie a geologie, netopýři a samozřejmě také témat ověřujících znalosti o „svých vlastních“ jeskyních a jeskyních celé republiky. Rozhodující otázka na konci kvízu, ve které se měli účastníci zamyslet nad tím, v kolika restauračních zařízeních na území Moravského krasu je dostupné točené pivo, byla spíše testem tipovacích schopností a zároveň vtipnou tečkou za velkým množstvím vědomostních otázek. V této disciplíně naopak triumfovali zástupci jeskyně Výpustek.

Samotnému setkání předcházela možnost navštívit několik běžně nepřístupných speleologických lokalit. Několik zájemců tak mohlo navštívit Mariánskou a Drátenickou jeskyni, ale i pro návštěvníky běžně nepřístupné prostory jeskyně Výpustek.

Celkově lze akci hodnotit jako velmi vydařenou. Spojení vzdělávacích a zábavných prvků vytvořilo přátelskou atmosféru pro více než 70 účastníků z řad zaměstnanců i sezónních průvodců Moravského krasu. Byli jsme rádi, že jsme mezi námi mohli přivítat také ředitele Správy jeskyní pana Ing. Lubomíra Přibyla. Již nyní doufáme, že se podobná akce stane zde v areálu jeskyně Výpustek každoroční tradicí.

Krasový kvíz proběhl ve venkovním areálu jeskyně Výpustek a prověřil znalosti zástupců jednotlivých jeskyní. Některé otázky byly překvapením i pro přihlížející stále zaměstnance. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

Děni okolo Hranické propasti – hlavně ta mapa...

Barbora Šimečková

Po sestupu robota UNEXmin v roce 2022 do 450 metrů pod hladinu Jezírka a zveřejnění 3D modelu vytvořeného díky jeho sonarům se zdálo, že už je z hlediska zmapování Propasti všechno hotovo. Opak je pravdou. Sonarem naměřená zobrazená data zachycují pouze zatopenou část Propasti, navíc bez bočních větví, do nichž se robot nepustil, a nahoře končí hladinou Jezírka. A až je to v 21. století k nevěře, nejsou připojena na družicový polohový systém GPS. Bohužel ani data z laserového skenování suchého jícnu Propasti, které v roce 2022 pomocí 360stupňového laserového skeneru zhotovila firma GEFOS Praha, nemají také připojení k GPS. A pak chtějte něco s něčím propojit... Přitom pro propagační účely, zejména do tištěných materiálů, zoufale schází 2D, tedy plošný svislý řez známého průběhu Propasti, umožňující vidět také nejdůležitější boční prostory. Tady už ale i ti nejzapálenější snaživci narazili na limity.

K posunu došlo na dubnovém Speleofóru 2024 ve Sloupě. K Báře si zdvořile přisedl mladý sympaták, který hrdinně ustál její nářky ohledně chybějících grafických výstupů a přislíbil, že se pokusí o nápravu. Vyklubal se z něho geoinformatik Mgr. František Kuda, Ph.D. z Ústavu geoniky AV ČR v Brně, rodák z nedalekého Lipníka nad Bečvou. Zároveň jesenícký jeskyňář Mgr. Dalibor Janák, profesí specialista na geografické informační systémy, zaujal účastníky Speleofóra přednáškou o tvorbě 3D map, které „vyrábí“ v okolních jeskyních pomocí chytrého mobilu. Za svoji prezentaci si mimochodem odnesl cenu účastníků Speleofóra za nejlepší mapu. Oba se hned dali dohromady, začali mluvit jazykem pro normální lidi nesrozumitelným a naplánovali další spolupráci.

V červenci se sešli ve zbrašovské zasedačce s potápěči z Hranické propasti Michalem Gubou a Petrem Ondrou a geologem Milanem Geršlem. Po vyjasnění detailů si tým rozdělil úkoly. Aby mohli chlapci propojit 3D model zatopené části Propasti s 3D modelem suchého jícnu, museli nejprve stabilizovat měřické body, zaměřit

David Čani mapuje suchou Rotundu pomocí skeneru. Předtím ale museli s partákem proplavat 48 metrů hluboký sifon Zubatice, vynořit se v Rotundě, sundat veškerou potápěčskou výstroj, nazout pantofle a v podoveralu zakleknout do vrstev netopýřího guánu. Foto: Michal Guba

Karel Sedláček při opravě zábradlí kolem Hranické propasti poničeného pádem stromů. Foto: Tomáš Zlámal

výchozí bod ponoru robota a vyřešit „přezrcadlení“ dat ze sonarů přes hladinu Jezírka. Proběhly také konzultace s mezinárodním týmem robota k upřesnění jeho kalibrování, souřadnicových os a výšky hladiny v době měření.

Pro zhotovení laserového skenu prostory Rotunda suchá a jeho připojení k modelu celé Propasti zapůjčil František potápěčům laserový skener. Michal Guba a David Čani se to pod jeho vedením v únoru nejprve naučili „nasucho“ ve zbrašovském podzemí a následně úspěšně dosáhli celou suchou Rotundu. František je pochválil, že jsou šikovní a hlavně, že na přístroji ani nic nerozbili!

Úspěšné propojení 3D modelů zatopené a suché části Propasti přineslo jedno velké překvapení. K popisu si vypůjčím výňatek z mailové korespondence s Milanem Geršlem: „V úrovni cca -125 až -210 m n. m. (tedy přibližně 369 až 454 m pod hladinou) se vyskytuje plocha o sklonu cca 45° směrem k jihovýchodu. Délka plochy je přibližně 120 m. Jedná se o velmi výraznou strukturu, kde se aktuálně dosáhne „dno“ propasti sklání v úhlu cca 45°. Pojmenoval jsem tuto plochu Plocha X, v anglickém jazyce X-plane“. Inspirací pro pojmenování byla Milanovi práce Wilhelma Conrada Röntgena, který o nově objeveném záření psal jako o „paprscích X“, neboť šlo o doposud neznámé záření. Podobně i tato plocha je zásadně novým fenoménem Hranického krasu.

Její zobrazení totiž zamotalo hlavy geoinformatikům i geologům. Zeměměřiči proto opakovaně ověřili uchopení dat, jejich georeferencování a vyloučili možnou chybu v interpretaci. Porovnali také kamerové záběry ze sestupu robota Gralmarine v roce 2016 do hloubky 404 metrů, z nichž je zřejmé, že tehdy kompas robota klesajícího od úrovně 369 metrů pod hladinou níže směřoval také zhruba na jih.

Geologové se tedy musejí vyrovnat se skutečností, že všude v Hranickém krasu se vyskytují vápence se sklonem kliváže 45°, ale směrem k severozápadu! Nejviditelnějšími příklady jsou například sestupový svah do Hranické propasti nebo strop Gallašova dómu ve Zbrašovských jeskyních. Nikde v tomto území nebyl popsán jiný směr nebo jiný sklon. A teď 120metrová plocha ve stejném sklonu, ale otočená přesně na opačnou stranu?? Po vyloučení „měřických“ chyb se nabízí úvaha, že tato plocha představuje jiný geologický fenomén, například podložní krystalinikum nebo zde pravděpodobně spíše kulmskou drobu, jejíž styk s vápencí by byl diskordantní (nesouhlasný), zřejmě tektonický. Uvidíme, kam se v budoucnu posune poznání a jak bude nakonec geneze tajemné Plochy X odborníky vysvětlena. Novou podobu 2D a 3D modelů představili chlapci poprvé na Speleofóru v dubnu 2025 a dále je průběžně doladují.

V každém případě je zřejmé, že jakýkoli výzkum Hranické propasti a jeho zveřejňované výstupy vyžadují souhrn špičkových odborníků několika vědních i „praktických“ disciplín, jejichž společným hnacím motorem je neutuchající nadšení. Neznám moc lidí, kteří by tohle všechno dělali zadarmo, ve svém volném čase, a ještě utráceli vlastní peníze...

V ostatních oblastech dění okolo Propasti už to žádná velká sláva nebyla. V březnu se v Hranicích sešla pracovní skupina aktivistů, která si stanovila za cíl podávat příslušným orgánům a institucím návrhy vedoucí k optimalizaci turistického ruchu, ochrany přírody a výzkumu v oblasti Hranického krasu, zejména Hranické propasti. Projednala návrh na zřízení pracovního schodiště pro LZS po svahu Propasti, řešení eroze sz. skalní stěny u informační tabule č. 6. a vznik zatravněvacího pásu kolem rezervace. Zazněl také námět na stavbu rozhledny s víceúčelovým využitím, např. jako skladový prostor pro potápěče. Tato chvalyhodná iniciativa však i přes veškerou snahu narazila všude na nezáměr: máme před krajskými volbami, uvidíme až jak to dopadne, ale stejně nejsou peníze, ale hlavně měl by to udělat někdo jiný, jenom ne my...

V září přišly nejenom povodně, ale současně i vichřice, která shodila několik stromů přes stezku a zábradlí okolo Propasti. Jeden z padajících stromů strhl ocelové lano z vrátku potápěčů na svahu Propasti. Lesy ČR polomy prořezaly, ale zbytky kmenů a korun zůstaly ležet za zábradlím spadajícím k ohlubi Propasti. Je jenom otázkou času, kdy sklouznou dolů. O okamžitou opravu chybějícího zábradlí kolem stezky se ochotně postarali svářeči Tomáš Zlámal a Karel Sedláček.

V říjnu zavolala do Zbrašovských jeskyní nejmenovaná úřednice Městského úřadu v Hranicích, že by město chtělo postavit u Propasti dvě lavičky a na koho že se tedy mají obrátit... Úsměvná historka nebo festival zoufalosti? Hodnocení ponechávám na úsudku čtenářů.

Koncem roku vyvrcholilo dlouholeté bezradné přešlapování AOPK ČR okolo suchých a shnilých stromů padajících z ohlubené Propasti. S ohledem na bezpečnost osob v Jezírku a na potápěčské plošině byli potápěči nuceni v listopadu přerušit potápěčský výzkum, což se ještě nikdy v minulosti nestalo. A opět všude jenom slyšeli, že nikdo nemá na pokácení a vytažení spadlých stromů prostředky, všechny rezervy schramstly sanace následků povodní, doba je zlá... Kluci se nedali. Složili potřebné peníze, posháněli po kamarádech, po sponzorech, našli valašskou firmu z Rožnova pod Radhoštěm a zajistili souhlas lesního správce. Nakonec se rozhlýbala i AOPK ČR a konečně souhlasila s pokácením cca 30 stromů. Dokonce povolila i vjezd harvestoru (což by ještě před pár měsíci bylo téměř svatokrádežným nápadem) a také odvoz pokáceného dřeva mimo NPR, protože už ho okolo ohlubené nebylo kam dát. Kácení proběhlo počátkem ledna 2025 a úplné dokončení se předpokládá v roce 2026.

Jenom se tak nějak pořád nemůžu zbavit dojmu, že někdo (nadšenec) pořád za někoho supluje práci...

Odstraněné zábradlí na sv. okraji Propasti umožnilo harvestoru dostat se až téměř na hranu skalní stěny.

Foto: Michal Guba

Obnovený historický nápis ve Křtinském údolí

Zdeněk Cihlár

V blízkosti vchodu do Mariánské jeskyně proběhlo 16. srpna 2024 odhalení obnoveného historického nápisu. Jeskyně se nachází na pěši červené turistické trase ve Křtinském údolí nedaleko známé a veřejnosti přístupné jeskyně Výpustek. Unikátní akci zorganizovala Skupina pro speleologický průzkum jeskyně Výpustek a Křtinského údolí,

Obnovený historický nápis – deska s latinskými verši. Foto: Jiří Cihlár

z. s. Členové této jeskyňářské skupiny nechali díky znalosti historických podkladů na vlastní náklady zhotovit kamennou desku s nápisem a svépomocí ji na místo instalovali. Samotná výroba desky byla zajištěna firmou KÁMEN design s. r. o. z nedalekých Olomučan.

Původní historický nápis byl v tomto místě zničen dělníky při stavbě nové silnice ve Křtinském údolí v roce 1901. Nápis představují verše římského básníka Horatia, ze sbírky Carmina, Kniha 2, Píseň 4 pocházející z roku 23 př. n. l., opěvující krásu okolní přírody: „*Ille terrarum mihi praeter omnis angulus ridet*“. V překladu: „*Onen koutek světa se na mě usmívá mnohem víc, než všechny ostatní*“. Obnovený nápis je vyryt do desky z umělého kamene o rozměrech 280×360 mm, písmena jsou červené barvy. Celkový vzhled byl zvolen tak, aby byl co nejvíce podobný stylu jiného nápisu, který byl obnoven v blízkosti nedalekého skalního ostrohu zvaného Salve-Vale.

Součástí tohoto útvaru je mohutné skalní okno s impozantním balvanem, do kterého byly v minulosti vytesány verše římského básníka Publia Ovidia Nasa ze sbírky Epistulae ex Ponto (Listy z Pontu/dopisy od Černého moře, kde byl ve vyhnanství), kniha I, óda 3, verš 35 pocházející z roku 12-13 př. n. l., vyjadřující jedinečné pouto mezi člověkem a přírodou: „*Nescio qua natale solum dulcedine cunctos ducit, et immemores non sinit esse sui*“. V překladu: „*Jakou sladkostí vábí nás všechny otcovská země, nesvolí, aby kdo z nás nemyslel na sebe sám*“. Postupem času se však v důsledku působení povětrnostních vlivů stal nápis takřka nečitelným a pomalu mizel. V roce 2012 byla pod záštitou Školního lesního podniku Křtiny provedena jeho rekonstrukce. Obnovený nápis je vytesaný do kamenné desky, která se nachází na místě původního nápisu.

Slavnostní a jedinečné odhalení obnovené historické památky v blízkosti Mariánské jeskyně proběhlo po 123 letech a zúčastnili se ho zástupci Školního lesního podniku Křtiny, Správy CHKO Moravský kras, Správy jeskyní ČR – jeskyně Výpustek, zástupci místních samospráv obcí Křtiny, Habrůvka, Babice nad Svitavou a Spolku pro krasovou speleoterapii. V úvodním proslovu byli všichni přítomní seznámeni s historií uvedeného nápisu, významem a pracemi na jeho obnově. Vlastní symbolický křest provedl RNDr. Antonín Tůma ze Správy CHKO Moravský kras.

Podobných latinských nápisů bylo v minulosti ve Křtinském údolí jistě více. Za jejich vznikem stojí bezesporu premonstráti ze Křtin, jejichž působišťem byl klášter v Zábrdovicích. Pouze některé se zachovaly do dnešní doby a byly obnoveny zásluhou místních patriotů.

Symbolický křest obnoveného nápisu u vchodu do Mariánské jeskyně.

Foto: Jiří Cihlár

Zdeněk Cihlár je členem Skupiny pro speleologický průzkum jeskyně Výpustek a Křtinského údolí, z. s.

Ekologická havárie na řece Bečvě – díl pátý

Barbora Šimečková

Pokračujeme ve sledování šetření a důsledků ekologické havárie z roku 2020. Jak jsme uvedli v minulém díle, hlavní soudní líčení bylo zahájeno koncem ledna a rozsudek vyhlášen 23. října 2023. Podle soudkyně havárii zavinila firma Energoaqua, není ale jasné, kdo konkrétně za ni nese odpovědnost. Ředitel firmy byl zproštěn obvinění. Protože se nepodařilo najít konkrétního viníka, právníkka osoba není za vinu trestně odpovědná a zjištěná pochybení firmy byla odkázána do správních řízení. Neznáme tedy příčinu ani viníka.

Písemný rozsudek s odůvodněním byl účastníkům doručen 28. února 2024. Státní zástupce, který se odvolal proti zprošťujícímu rozsudku ředitele Energoaquy a současně podal stížnost proti usnesení soudu o obžalobě Energoaquy, podal teprve 4. dubna 2024 nezbytné odůvodnění k těmto opravným prostředkům. Celý spis, který poté putoval na Krajský soud v Ostravě s pobočkou v Olomouci, má sedm tisíc stran, jen samotné odůvodnění rozsudku má 1068 odstavců na 368 stranách. Pokud by bylo rozhodnutí prvoinstančního soudu ve Vsetíně potvrzeno, celý případ tím končí, aniž by byl viník havárie nalezen a potrestán. V opačném případě by nás čekalo mnoho dalších měsíců až roků soudních řízení s nejistým výsledkem.

V listopadu 2024 olomoucký krajský soud zamítl odvolání státního zástupce a potvrdil zprošťující verdikt, ředitel Energoaquy Oldřich Havelka je tedy pravomocně zproštěn obžaloby. „Soud se ztotožnil s rozsudkem Okresního soudu ve Vsetíně s tím, že nebyl prokázáno, že obžalovaný jako fyzická osoba spáchal trestné činy, které mu byly kladeny za vinu, a z toho důvodu bylo zamítnuto odvolání,“ řekla novinářům soudkyně Michaela Burešová. Svou roli v rozhodnutí podle ní hrálo i to, že se nepodařilo zjistit, co konkrétního se toho dne odehrálo, zda šlo například o ojedinělý exces. „Rozhodnutí soudu prvního stupně považujeme za správné, přesvědčivé a velmi podrobné zdůvodněné.“ Státní zástupce avizoval, že zváží použití mimořádného opravného prostředku.

Následně tentýž odvolací soud v neveřejném jednání řešil nesouhlas státního zástupce s postupem soudu v případě společnosti Energoaqua. Vsetínský soud sice Energoaquu označil jako viníka, neshledal však její objektivně trestní odpovědnost a věc postoupil jako možný přestupek České inspekci životního prostředí. I v tomto případě bylo potvrzeno rozhodnutí vsetínského soudu: „Stížnost státního zástupce proti rozhodnutí Okresního soudu ve Vsetíně byla zamítnuta, daná trestní věc bude postoupena České inspekci životního prostředí jako přestupek, tak jak rozhodl okresní soud.“

Přírodní charakter koryty Bečvy u Skaličky s vyplavenými kusy kmenů. Foto: Miroslav Dvorský

Zářijovou povodní renaturovaný úsek řeky u Choryně. Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

Ředitel Havelka si bezpochyby oddechl, ale důvod k radosti je obecně pramalý. S rozpaky od krajského soudu odcházeli šéf místní organizace rybářů v Hustopečích n. B. Stanislav Pernický: „Pořád řešíme věci, které nejsou jednoznačně prokázány. Jsem přesvědčen, že ryby, spíše než kyanid, otrávil koktejl chemických látek. A také stále více i o tom, že nežijeme v právním státě, protože je nedostatečný důraz kladen na prokazování faktů, a to je špatně.“

Ve vedlejší větvi případu, v níž byly tři fyzické osoby obžalovány za maření úkolu úřední osoby z nedbalosti, došlo rovněž k posunu. Kvůli nečinnosti v den havárie byl obviněn bývalý pracovník odboru životního prostředí valašskomeziříčské radnice Petr Krístek, který po příjezdu k řece převzal velení zásahu. Soud mu v roce 2023 trestním příkazem uložil peněžitý trest 40 tisíc korun a zákaz výkonu jakékoli funkce ve státní správě na jeden rok. Obviněný vinu uznal a v jeho případě je rozhodnutí pravomocné.

Hasiče Jiřího Pochyly, který v den havárie velel zásahu, žalobce obvinil z nečinnosti při řízení záchranných prací. Podle něj obviněný sice zjistil znečištění vody chemickou látkou, ale nezajistil postupný odběr vzorků vody proti proudu, což ztížilo určení zdroje znečištění a komplikovalo vyřešení případu. „Obžalovaný nikterak efektivně po zdroji otravy nepátral.“ Pochyla se hájil tím, že neměl informace o masivním úhynu ryb níže po proudu a zásah by na základě dostupných informací ani dnes nevedl jinak. Na odběr vzorků podle něj hasiči v té době také neměli dostatečné vybavení.

Referentka odboru životního prostředí a výstavby MěÚ v Rožnově p. R. Věra Šulová byla obviněna z vydání nezákonného správního rozhodnutí ohledně lagun Energoaquy. Na svou obhajobu sdělila, že firma Energoaqua řešila v důsledku sucha v letech 2015 a 2017 problémy se zdrojem vody a chtěla venkovní nádrže (laguny) přestavět na zásobárnu surové vody. Rožnovský úřad její žádosti v roce 2018 vyhověl a povolil akumulovat v lagunách namísto vyčištěných vod z čistírny povrchové vody z Bečvy. Vyčištěná voda z čistírny tak potom mířila potrubím přímo do řeky. „Výcházela jsem z toho, že voda z čistírny prochází několika stupni čištění a na závěr vytéká do venkovních lagun. Čistírna je několikastupňová a v tom posledním stupni – v akumulační nádrži – už je voda vyčištěná.“ Zdůraznila také, že podle ní rozhodnutí nijak nezasahovalo do povolení o vypouštění odpadních vod do řeky. Podle rozsudku měla tato změna za následek, že díky „obtokování“ nemohly laguny zastavit případný únik nedostatečně vyčištěných odpadních vod do řeky, což přispělo k havárii.

Podle žalobce nebyl také k rozhodnutí o změně užívání stavby místně příslušný rožnovský městský úřad, ve věci měl rozhodovat zlínský krajský úřad a neuskutečnilo se také zjišťovací řízení vlivu změny na životní prostředí. Úřednice uvedla, že se ke změně kladně vyjádřilo Povodí Moravy a Správa CHKO Beskydy, nikdo z účastníků řízení nevznášel připomínku ani se neodvolal a místní šetření u nakládání s vodami a povolení staveb

Mezi Choryní a Hustopečemi n. B. uložila povodeň mocné štěrkopískové lavice. Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

není ze zákona povinné. Chybějící stanovisko krajského úřadu pravděpodobně přehlédla. „*Nevidím příčinou souvislost mezi tím, kdo havárii reálně způsobil a tím, že my jsme vydali toto rozhodnutí.*“

Oběma obviněným soud v roce 2023 uložil peněžitě tresty, oba však vinu odmítli a proti rozhodnutí podali odpor. V listopadu 2024 proto proběhlo u Okresního soudu ve Vsetíně soudní líčení, které potvrdilo zavinění obou obžalovaných i výši uložených trestů: hasič Pochyla má zaplatit 30 tisíc, úřednici Šulové byla uložena pokuta 60 tisíc korun a zákaz výkonu funkcí ve státní správě na dva roky. Soudce Aleš Matura zároveň vysvětlil, že by na obžalované nemělo být nahlíženo jako na zločince: „*Je to v podstatě taková věc, která se může stát každému z nás. Všichni děláme každý den špatně spoustu věcí. V 99 % případů tyto chyby nemají nepříznivé následky. Tam, kde to naopak nepříznivé následky má, s tím trestní řád a trestní zákoník jaksi spojují trestní odpovědnost.*“ Obhájké obviněných se s rozsudkem neztotožnili a avizovali podání odvolání. Soudní řízení budou tedy pokračovat i v příštím roce.

Vraťme se však ze soudních síní zpátky k řece. V létě 2022 umístil Výzkumný ústav vodohospodářský TGM Praha na pravý břeh Bečvy ve Valašském Meziříčí přístroj monitorující stav vody v řece. Funguje tak, že pokud se perloočky umístěné v jeho nádrži začnou chovat zvláštně, systém vyhodnotí problém, odešle varování a automaticky odebere vzorky vody. Provoz monitorovací stanice hradil do konce roku 2023 samotný ústav. Až počátkem roku 2024 se po mírných tahanicích dohodlo Ministerstvo životního prostředí, Zlínský kraj a město Valašské Meziříčí, že se podělí do budoucna o její financování v poměru 3:2:1. Pro rok 2024 činí náklady na provoz stanice zhruba 700 tis. Kč. „*Za dobu provozu monitorovací stanice nebyly detekovány žádné případy havarijního znečištění. Domníváme se, že dobrý stav řeky Bečvy by mohl být přisouzen i preventivní funkci kontinuálního monitoringu, kdy je veřejně známo (tedy i potenciálním znečišťovatelům), že je monitoring prováděn 24 hodin denně, sedm dní v týdnu. Nespornou výhodou tohoto typu monitoringu je, že integrálně a neselektivně monitoruje všechny zdroje toxického znečištění v povodí nad stanicí,*“ píše ředitel VÚV TGM.

To je přece skvělé, že! Člověk by se až zatetelil radostí, že aspoň tohle se podařilo! Kdyby... kdyby měřicí stanice nebyla umístěna nad lávkou ve Lhotce, tedy nad onou „vybělenou“ kanalizační výpustí, ze které s největší pravděpodobností jedy tehdy ve skutečnosti vytekly...

Všecko zlé bývá k něčemu dobré. Tak snad aspoň avizovaná změna zákonů přinese dobré ovoce. Při vyhodnocování likvidace havárie bylo přece kromě zjištěných pochybení jednotlivců několika vyšetřovacími komisemi potvrzeno, že celý systém je nedostatečně legislativně nastaven a má i po procesní stránce „bílá místa“, kde nejsou jasně stanoveny kompetence a postupy.

Nejočekávanější legislativní úpravou byla v tomto smyslu tzv. **havarijní novela vodního zákona**. Má zavést povinnost kontinuálního monitoringu vypouštěných odpadních vod pro vybrané znečišťovatele, zřídí digitální registr všech výpustí do vodních toků a jasně rozdělit kompetence při šetření havárií. Není od věci zmínit, jak

dlouho příprava takového dokumentu trvá a co všechno se může za jeho výslednou podobou skrývat. Ministr ŽP Richard Brabec předložil návrh do meziresortního připomínkového řízení v červenci 2021. Pro příliš velké množství připomínek se teprve v dubnu 2023 už za ministra Petra Hladíka přesunul upravený návrh do vlády, která jej v září 2023 schválila. Na podzim 2023 začalo projednávání v parlamentních výborech. Nejbizarnější připomínku zaslala Hospodářská komora: „*V principu nechápeme smysl předloženého materiálu, neboť současný systém funguje a fungoval a v případě havárie na řece Bečvě se jednalo o selhání lidského faktoru a nikoliv systému. Proto považujeme navrženou novelu za nadbytečnou.*“ Několik krajů – a to napříč politickým spektrem – odmítlo evidenci výpustí. Kritizována byla také povinnost kontinuálního monitoringu odpadních vod, kterou si mají provádět samy podniky. Jistě by bylo účinnější, kdyby měření prováděl veřejný podnik povodí či podobná instituce, jako je tomu jinde v zahraničí.

Novela prošla sněmovnou 3. května 2024. 19. května ji schválil poměrně těsně senát, a to kvůli snaze části senátorů usnadnit výstavbu malých vodních elektráren, proti čemuž se ministr Hladík postavil. Po podpisu prezidentem republiky vstoupila v platnost od 1. srpna 2024. Podle novely ten, kdo zjistí nebo způsobí havárii na vodním toku, musí ji ohlásit Hasičskému záchrannému sboru. Hasiči uvědomí vodoprávní úřad příslušný podle místa havárie, Českou inspekci životního prostředí, správce povodí a zástupce samosprávy obce. Hasiči na místě havárie zahájí záchranné a likvidační práce. Po příjezdu zástupce vodoprávního úřadu úředník převezme řízení prací při likvidaci havárie a vyšetřování příčin. Schváleno je také zavedení registru výpustí ze zdrojů znečištění. Do konce roku 2025 plánuje stát zmapovat prvních 2000 kilometrů řek, kde je nebezpečí havárií nejvyšší. Mapování výpustí má pokračovat ve třech etapách na všech tocích v ČR. Tvůrcem a správcem registru výpustí bude MŽP ČR prostřednictvím Výzkumného ústavu vodohospodářského. Přístup do něj budou mít například vodoprávní úřady, hasiči nebo policie. Největší znečišťovatelé budou muset průběžně sledovat vybrané ukazatele kvality vypouštěných vod. Původně jim podle vládního návrhu měla přibýt povinnost kontinuálního měření, sněmovna ale tuto povinnost změnila na nepřetržité sledování, a to s platností od 1. června 2026.

Před koncem roku 2024 novelu zkritizoval ombudsman Stanislav Křeček, podle něj nepřinesla jasná pravidla pro zvládání havárií. Zjistil údajně špatné rozdělení rolí při prošetřování postupu úřadů při havárii na řece Trkmance na Hodonínsku z roku 2023. Vyzval proto MŽP, aby do začátku roku 2025 připravilo novelu prováděcí vyhlášky.

Havárie na Bečvě ukázala mj. také nedostatečnost současné legislativy v oblasti stanovení tzv. ekologické újmy. Ani tak rozsáhlý případ nebylo totiž možno kvalifikovat jako ekologickou újmu, což potvrdilo, že 15 let

Čelo nastupující povodňové vlny na lázeňské kolonádě v Teplicích n. B. u východu ze Zbrašovských jeskyní, září 2024. Za pár desítek minut zmizí pod hladinou i betonové zábradlí. Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

Silnice, železnice a Bečva se z široké nivy sbíhají do vápencové soutěsky teplického kaňonu. Vlevo obec Čertotín, vpravo Ústí, v zákrutu řeky na poli vodárenský zdroj, vpravo dole opuštěný Lom Na Kučách s několika jeskyněmi. Foto: Ústav plánování krajiny Zahradnické fakulty Lednice, MendelU

stará zákonná úprava je zcela nefunkční. V červnu 2021 v souvislosti s touto havárií podaly společně spolky Arnika, Vsetínské fórum a hustopečská pobočka Českého rybářského svazu žádost o uložení nápravných opatření ve smyslu stávajícího zákona. Jejich žádost Česká inspekce životního prostředí v červenci 2023 zamítla, neboť podle znaleckých posudků, které si objednala, nedošlo v důsledku havárie k naplnění zákonných znaků vzniku ekologické újmy... V listopadu 2024 proto MŽP předložilo vládě **novelu zákona o předcházení ekologické újmy**, která má zlepšit prevenci i postih velkých havárií. „*Cílem novely jsou v první řadě preventivní opatření v případě bezprostřední hrozby vzniku škody a v druhé řadě nápravná opatření, pokud již ke škodě dojde. Novela zpřesňuje definici ekologické újmy tak, aby bylo možné zákon snadněji použít například i v regionálních případech, a také jasně odlišuje působnost zákona od působnosti složkových předpisů*“, uvedl ministr Petr Hladík. Novela směřuje ke zpřesnění definice ekologické újmy, újma na vodách je například navázána na překročení konkrétních limitních hodnot stanovených prováděcími předpisy. Klíčová je otázka jednoznačného zdroje financování opatření právě v případech, kdy není znám původce ekologické újmy nebo provozovatel nekoná tak rychle, jak by měl, a příslušný orgán musí konat sám. Proto novela zakotvuje možnost financování potřebných opatření z prostředků Státního fondu životního prostředí ČR, s povinností vymáhat tyto prostředky poté po původci škody. Náklady za odstranění rozsáhlých škod má nést skutečný pachatel podle pravidla „znečišťovatel platí“, nikoliv Český rybářský svaz jako v případě Bečvy, nebo stát.

Na závěr zajdeme právě za rybáři. Podle nich se Bečva díky samočistící schopnosti obnoví, bude to však ještě otázka času. Do obnovy života v řece se pustili hned v roce 2020, kdy vysadili desítky tisíc ostroretek, parem či jelce jesena. K zarybnění řeky významně pomohli dárci z celé republiky, ve veřejné sbírce věnovali přes 1,8 milionu korun. Stát přispěl v letech 2023 a 2024 pokaždé částkou 750 tisíc korun. „*V průběhu čtyř let se neustále dosazují ryby. Nicméně 60 % ryb, které jsme tehdy sbírali uhynulé, byly ve stáří osm, devět, deset i 15 let, kdežto my vysazujeme ročka, který má tak sedm nebo osm centimetrů, sem tam dvouročka dosahujícího 15 až 17 centimetrů a váčkový plůdek. Mezitím za ty čtyři roky byla v Bečvě pětikrát velká voda, která samozřejmě spoustu ryb spláchně*“, objasňuje šéf hustopečských rybářů Stanislav Pernický. „*Díky velké vodě se tam ale také řada ryb dostane. Rybí přechod na jezu v Hranicích také funguje, takže Bečva se časem zcela nepochybně spraví*.“ Pro rybáře stále platí režim: chyt' a pusť, přestože to někteří nesou s nelibostí. Aby však mohla generační ryba dorůst, chce to čas. Řeka proto rozhodně stále není ve stejné kondici, jako byla před otravou.

FOTO ROKU

Fotografie roku 2024

Martin Koudelka

Nikdy mne ani ve snu nenapadlo, že budu sám, bez odborné pomoci, vybírat nejlepší fotografii pro Ročenku. Odborně znalecky hodnotit umělecké dílo, přesně podle jasně daných parametrů, které bohužel neznám. Rozhodl jsem se tedy postupovat zcela intuitivně, podle prvního dojmu, vjemu, pocitu. K hodnocení se mi sešlo

celkem 27 fotografií od čtyř autorů. Do finále postoupily dvě fotografie. Jedna mě okouzila vtipem všedního dne českého výletníka, ta druhá dokonalostí a jemností zachycených struktur.

Celkovým vítězem se nakonec stala fotografie, kterou zaslala Andrea Švubová. Jedná se o odkvetlý stonek kuklíku horského (*Geum montanum*), vyfocený při potulkách po severních vápencových Alpách v Rakousku. Kdo někdy fotil objekty podobného „vlasovitého“ charakteru, dokáže mimo jiné technické i umělecké parametry jistě posoudit povedené zaostření a hloubku ostrosti snímku.

Druhé místo patří snímku Karla Drbala s názvem „Všichni na mne...“. A opravdu výraz oné sochy je všefikající a vpravdě výstižný. Byl pořízen na cestách po Sicílii. Všem v tomto ročníku zúčastněným bych poděkoval za zaslání fotografie a do dalšího roku povzbudil ostatní. Posílejte svoje fotografie, nikdy nevíte, jestli nevyhrajete zrovna vy!

Vítězná fotografie Andrei Švubové.

Za touto sochou se Karel Drbal vypravil do městečka Monreale na okraji Palerma.

HISTORIE

Smrt na školním výletě

Ivo Štelcl

Blíží se konec školního roku bývá obdobím školních výletů. Tak tomu bylo i v případě výletu žáků VII. třídy českého vyššího gymnázia v Brně. V sobotu 16. května 1896 se v doprovodu šesti profesorů vydali na výlet do Moravského krasu. Jeli dopoledním vlakem z Brna do Blanska. Odtud se vydali pěšky do krasu. Studenti byli upozorněni svými profesory, že v této oblasti je třeba kázně a opatrnosti, aby se nikomu nic nestalo, zejména na srázných úbočích, kudy budou procházet. Všichni se vydali k Macoše a odtud do Sloupu, kde byly v té době jediné přístupné jeskyně.

Jedním ze studentů byl Vladimír Procházka, syn vdovy po učiteli v Krumvíři u Klobouk u Brna. Při zpáteční cestě Procházka opustil kamarády a vydal se sám svou trasou, ve snaze si zkrátit cestu. Spěchal, nehlédl na cestu před sebe a dostal se k vysokému srázu. Jeden chybný krok a padal dolů. Tělo dopadlo na vyčnívající skaliska, otloukalo se, až dopadl do asi 30metrové hloubky. Tam zůstal ležet a volal zoufale o pomoc. Ostatní studenti šli se svými profesory spodní cestou, slyšeli zoufalé výkřiky a volání o pomoc. Svého kamaráda našli v kaluži krve a snesli ho dolů. Podle vyprávění jel v té chvíli kolem prázdný povoz. Vozka byl požádán, aby vzal zraněného mladíka do vozu. Ten však odmítl s vysvětlením, že panstvo přísně zakázalo, aby někoho vozil a ihned odjel. Dodatečně bylo zjištěno, že prázdný povoz patřil knížeti Salmovi (Hugo Leopold kníže a starohrabě Salm-Reifferscheidt, majitel rájeckého a blanenského panství – pozn. autora).

Studenti společně s profesory vyrobili z větví stromů nosítka a vyplnili je svými kabáty. Na nosítka položili zraněného kamaráda a vydali se směrem k Blansku. Cestou se zastavili na odpočinek u restaurace „Skalský mlýn“, kam zavolali lékaře. Ten konstatoval, že zraněný Procházka má zlomenou pravou ruku v rameni, zlomenou čelist, lící kost, další zranění na prsou a nohou, vnitřní zranění a otřes mozku. Nebylo možno pomýšlet na jeho transport. Proto s ním zůstali dva studenti a jeden profesor, a ostatní se vrátili kolem 21. hodiny do Brna. Nešťastný student svému zranění druhý den podlehl.

Jiný zdroj uvádí, že studenti dopravili svého zraněného kolegu až do restaurace v Klepačově (Závodní restaurace Klepačov naproti ředitelství ČKD, dnes už neexistující – pozn. autora). Tato verze je pravděpodobnější, o čemž svědčí matrika zemřelých obce Klepačov, uložená v Moravském zemském archivu v Brně.

Student Vladimír Procházka byl u svých kolegů i u profesorů oblíben; byl hudebníkem, hrál dobře na varhany. Při svých studiích si vydělával hrou na varhany u minoritů v Brně. První zpráva o neštěstí byla proto podána do minoritského kláštera. Odtud byla telegraficky informována matka studenta Vladimíra, paní Procházková.

A proč to všechno vyprávím? Jedním ze studentů na tomto výletě byl nám dobře známý Karel Absolon. Sám se o této tragické události velmi krátce zmiňuje ve svém stěžejním díle „Moravský kras I.“, které vyšlo v roce 1970.

Závodní restaurace v Klepačově na pohlednici z roku 1899. Archiv autora.

110 let od zpřístupnění dna Macochy veřejnosti

Petr Zajíček

Od roku 1909 byly postupně objevovány a veřejnosti zpřístupňovány prostory suché části Punkevních jeskyní badatelskou skupinou vedenou Karlem Absolonem. Jejich cesta podzemím vedla směrem ke dnu propasti Macochy. Na přelomu let 1913 a 1914 se po odštělu podařilo odstranit poslední překážku a 30. ledna 1914 tak první člověk prostoupil volnou podzemní cestou z Pustého žlebu na dno propasti. Po dalších úpravných pracích a zavedení elektrického osvětlení byla kompletně zpřístupněna suchá část Punkevních jeskyní v dnešní podobě. Prohlídková trasa byla slavnostně otevřena na Velikonoce roku 1914. Zpřístupnění dokumentují tři dochované fotografie, které kolem roku 1915 zhotovil Karel Absolon.

Chodník na dno Macochy po zpřístupnění v roce 1914. Archiv SJ ČR

Zpřístupněné dno Macochy u Dolního jezírka. Archiv SJ ČR

Chodba z Punkevních jeskyní na dno Macochy po zpřístupnění. Archiv SJ ČR

Víte, kde je v Moravském krasu Havranova jeskyně?

Ivo Štelcl

Hledáme-li v poválečných novinách zprávy o Moravském krasu, narazíme na informaci o nově objevených prostorách ve Sloupsko-šošůvských jeskyních, které byly pojmenovány Havranovy jeskyně.

Sobotní vydání deníku Národní obroda ze dne 26. 4. 1947 přineslo tuto krátkou informaci: „**Havranova síň.** Jedna z nejkrásnějších síní z nově objevených jeskyní v podzemním bludišti Sloupsko-šošůvském bude pojmenována Havranovou síní po významném veliteli partyzánů pplk. dr. Indrovi-Havranovi.“ Autora zprávy nebo jeho značku noviny neuvádí.

Tytéž noviny přináší obsáhlejší zprávu 21. 10. 1947: „**Havranova síň v sloupsko-šošůvských jeskyních.** Nově objevené prostory v sloupsko-šošůvských jeskyních v Mor. Krasu byly jejich objeviteli nazvány jeskyněmi dra Jindry-Havrana. Nejvýraznější a nejprostornější z jeskyní ponese název „Havranova síň“. Objevitele tak projevíli úctu k činnosti dr. Jindry-Havrana, předsedy Svazu českých partyzánů. Pojmenování bylo slavnostně vykonáno v neděli 19. října. Počátkem příští sezony budou tyto jeskyně zpřístupněny i veřejnosti. Sloup 10. října – B. (Nesprávnou podobu jména Jindra-Havran ponecháváme v originálním znění, jak byla v článku uvedena – pozn. red.)

Další deníky – Slovo národa a Svobodné noviny – přináší svým čtenářům 21. 10. 1947 tutéž zprávu úplně stejnými slovy, z čehož je patrné, že autorem je „B“.

Uveďme na pravou míru, že ve skutečnosti žádná jeskyně takto pojmenována nebyla, v žádné literatuře se o takovém názvu nepíše a ani nejstarší jeskyňáři tento pojem neznají. Před delším časem jsem o tom hovořil s prof. Musilem, ani on o tomto pojmenování jeskyně neslyšel. Ve Sloupsko-šošůvských jeskyních byl v roce 1947 učiněn pouze objev IV. komory ve Wankelově sifonu (Ryšavý-Vodička, 1950) a objev chodeb proti vodě ze dna Černé propasti Josefem Brouškem ml. (Absolon, 1970). Jde o části jeskyní zcela nevhodné ke zpřístupnění.

Kdo byl tedy pplk. Indra-Havran? Bohuslav Indra se narodil 5. 10. 1891 v Bludově. Byl vojákem z povolání v rakousko-uherské armádě, v době druhé světové války se aktivně účastnil domácího odboje, od roku

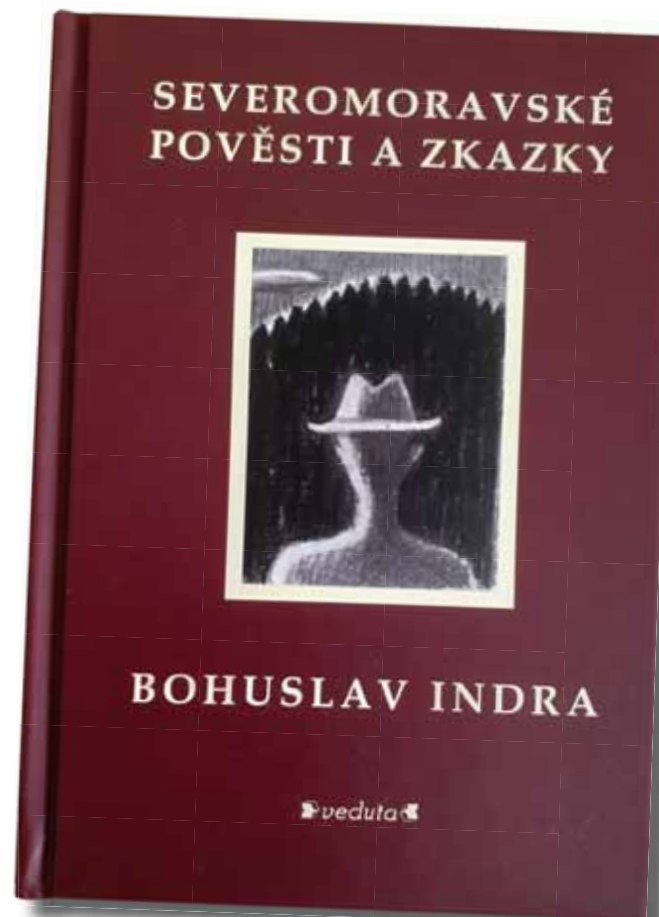
Portrét Bohuslava Indry převzatý z jeho knihy Severomoravské pověsti a zázaky. Reprofoto Barbora Šimečková, SJ ČR

1944 velitel skupiny Generál Luža a v době třetí republiky (1945–1948) byl předsedou komise pro prověřování partyzánů. Přezdívka Havran pochází z doby jeho partyzánské činnosti. Po skončení druhé světové války se vrátil jako podplukovník do aktivní služby a stal se přednostou kanceláře ministerstva národní obrany, kde pracoval až do odchodu do výslužby v roce 1949. V červnu 1946 se zúčastnil sjezdu Zemské odbočky Svazu národní revoluce

(SNR), kde promluvil o významu sjezdu. Na sjezdu moravských partyzánů v Olomouci v září 1947 byl zvolen předsedou zemského svazu českých partyzánů, v prosinci 1947 předsedou zemského výboru SNR v Brně.

Objasnění celé záhady přináší dopis Antonína Štokra (bývalého ředitele a člena správní rady a. s. Moravský Kras) adresovaný Ant. Bočkovi z 5. května 1947. Dozvídáme se v něm, že potvrzení o partyzánské činnosti dal mladému Břouškovi muž s přezdívkou „Havran“. Tuto informaci dostal Štokr od ředitele blanenské spořitelny Jaroslava Plachého.

Připomeňme, že Josef Broušek – vnuk objevitele a majitele Šošůvských jeskyní Josefa Brouška st. – byl v polovině čtyřicátých let minulého století členem Bočkovy speleologické skupiny pracující ve Sloupsko-šošůvských jeskyních. Po válce se snažil získat status partyzána. Je tedy nad veškerou pochybnost, kdo se snažil Indrovi-Havranovi nějak odvděčit.

Poznámka redakce:

Bohuslav Indra byl nejen profesí vojákem, ale mimo to také zapáleným etnografem. Hluboký zájem o rychle mizející lidovou slovesnost v okolí Bludova ho provázel už od studentských let na zábřežském gymnáziu. První sbírku „Severomoravské lidové písně“ vydal už v roce 1919. Ve 30. letech představoval výsledky své bohaté sběratelské činnosti posluchačům brněnského rozhlasu v populárních „Severomoravských večerech“. Jeho sběratelskou a vědeckou činnost nepřerušila ani okupace, doktorem filozofie byl promován až po osvobození v roce 1945. Sběru lidových písní se plně věnoval i po odchodu do výslužby, zemřel v roce 1961. Jeho sbírky lidových písní, bohužel dosud nevydané, jsou jedinečným a cenným studijním materiálem, vždyť jen v oblasti severní Moravy dokázal zaznamenat přes tisíc písní. Jeho rozsáhlé rukopisné dílo je kromě několika etnografických institucí uloženo také ve Státním okresním archivu v Šumperku.

Soubor těchto sebraných pověstí vyšel poprvé v roce 1932 v Šumperku pod názvem Lidové zázaky severomoravského Horácka. Třetí upravené vydání bylo vydáno v nakladatelství Veduta ve Štítech v roce 2011.

Je stále ještě k dostání, případně k zapůjčení v redakci Ročenky.

Foto: Barbora Šimečková, SJ ČR

Ohlasy návštěvníků: pozitiva mnohonásobně převažují kritiku

Pavel Gejdoš

Správa jeskyní pravidelně sleduje a monitoruje zpětné vazby návštěvníků 14 jeskyní ve virtuálním prostoru – ať již v rámci návštěvní knihy na www.caves.cz, tak i na mapových serverech maps.google.com a mapy.cz.

Ve valné většině byly v roce 2024 ohlasy velmi příjemné, příznivé, motivující. Návštěvníci často oceňují jak krásu a zajímavost interiérů jeskyní, tak i výkon průvodců. S kritikou prezentace tuzemských jeskynních vůdců se lze v posledních letech setkat už jen opravdu zřídka – jsou vidět pozitivní důsledky práce vedoucích všech jeskyní se svými zaměstnanci – stálými i sezónními.

Nejčastější výtky se týkaly velikosti skupin, že někteří návštěvníci neslyšeli či neviděli, co průvodci ukazují. To ale pramení z dlouhodobé pochopitelné snahy správ jeskyní vyhovět co nejvíce návštěvníkům a minimalizovat nutnost vyvěsit cedulku „dnes vyprodáno“. V odpovědích na postřehy zákazníků, i např. při pozvánkách pro média a komunikaci na sociálních sítích se Správa jeskyní snaží doporučovat lidem, že pro opravdu klidné užití si „jeskynního čara“ je nejlepší si vyhradit den dovolené či náhradního volna a dorazit ve všední dny mimo sezónu. Stojí to za to. Kdo zažil takovou klidnou mimosezónní komorní prohlídku ve 3-5 lidech, asi dá rád za pravdu.

Část stížností se týkala také toho, že někteří průvodci mluvili příliš potichu. S tím se samozřejmě dá pracovat, ale kdo zažil několik školních výprav po sobě s flegmatickými učiteli, tuší, že i hlasivky mají své limity. Na všechny negativní a na většinu pozitivních ohlasů ve virtuálním prostoru se snaží tiskový mluvčí či vedoucí jednotlivých jeskyní odpovídat. Sledovat je má určitě význam. A občas se najdou i věci neuvědomované, rutinnímu pohledu či provozní slepotě skryté. A jaká je pak radost se z nich poučit či případně zajímavé nápady realizovat. Takže výzva na závěr: postřehy z prohlídek pište slovně, různé hvězdičky a procenta mohou potěšit, ale slovní postřehy inspirovat.

Pro ilustraci několik postřehů návštěvníků z uplynulého roku:

Eliška, 9. 10. 2024, Koněpruské jeskyně

Dobrý den. Rozhodně souhlasím s Láďou, co se týká velikosti skupiny. V naší skupině (6. 10. 2024 dopoledne někdy po 10. – nevím přesně hodinu) bylo 40 lidí, a i to bylo moc. Vzhledem k tomu, že nás milá průvodkyně opakovaně upozorňovala na místa, kam se vejde maximálně dvacet lidí a museli jsme se tam vystřídat, pak

Na březnové setkání bývalých průvodců Koněpruských jeskyní jich přišlo zavzpomínat okolo stovky!

Foto: Michaela Nedvědová, SJ ČR

Fochův dóm v Jeskyni Balcarka. Foto: Jaroslav Šanda, SJ ČR

bych čekala, že 20 lidí bude maximum, které se jedné prohlídky může účastnit. Skupina dvakrát větší tak stráví na prohlídce téměř dvakrát tolik času. Ne, že by mi zrovna tohle vadilo, nádherně jeskyně jsem si užívala, ale je to jednoznačně negativum ze dvou důvodů – tím prvním je, že nás došla následující skupina a slečna průvodkyně tak byla nucena nás ke konci hnát, a tím druhým jsou malé děti ve skupině. Osobně bych tedy děti mladší čtyř let do jeskyně nebrala – není kam utéci a jejich nespokojené protesty se v jeskyních parádně rozléhají a ruší výklad. Což se ovšem není moc čemu divit, když se pořád někde postává, aby se 40 lidí vystříдалo v malém prostoru a prohlídka se tím protahuje. To by mě ve třech letech asi taky nebylo.

Jan Hančl, 1. 9. 2024, Bozkovské dolomitové jeskyně

Dobrý den všem, navštívil jsem se svojí desetiletou ratolestí Bozkovské jeskyně dne 29. 8. 2024. Při plánování výletu na ten den jsem neměl problém s pochopením toho, že on-line rezervovat návštěvu lze jen na některé prohlídkové časy. Z nedávné recenze jsem zaznamenal problém s výše uvedeným, s infantilními názvy přírodních útvarů, s malým časem na prohlížení, s kolísavými jednotlivými prohlídkami v konkrétní křižovatce, kde se všechny cesty sbíhají. Tak abych uvedl na pravou míru a zcela konkrétně, tak jsme byli na prohlídce 29. 8. 2024 v 9:20. Prohlídku vedla velmi komunikativní průvodkyně, která dobře reagovala na potřeby nesourodé skupiny a na všech zajímavých místech nás nechala vystřídat v prohlížení přírodních útvarů tak, jak jsme chtěli.

Veškerá pojmenování lokálních útvarů a prostor věrohodně komentovala s odkazem na to, že jde o jasnou realitu (konkrétní objevitel, okamžik objevení, nikdo sem ještě nespádl ☺) nebo jde o označení s nutností použití fantazie. A pak mi nevadí, že někdo vidí za konkrétním útvaru hlavu a hrby velblouda, zatímco já viděl hlavu hrocha a dvě hromádky bahna na hřbetě. Myslím, že pojmenování nejsou infantilní, ale umožňují pojetí od nejnižších věkových kategorií po nejvyšší. Stačí jen malá trocha empatie, proč daný útvar není pojmenován jako část Kámasútry, ale zcela volněji, vždyť příroda jistě neměla konkrétní záměr. Určitě bych si nemohl nijak nářikat na řízení a koordinaci na křižovatkách. Ano, je v Bozkovských jeskyních místo, které je jako Barrandovský most pro dopravu v Praze. Ale moje zkušenost je taková, že průvodkyně s úsměvem glosují střídání v přednosti v průchodu a zároveň vtipně odpovídají na dotazy návštěvníků.

Celkové shrnutí:

Odbavení v brzkých hodinách proběhlo rychle, prohlídka začala včas, průvodkyně byla vstřícná, komunikativní, informovaná a vyšla vstřícně ohledně času potřebného pro prohlížení. Samotná návštěva byla zajímavá. Kdo přijde s tím, že uvidí to samé, co se týče výzdoby, jako mají krasové jeskyně, bude zklamán. Dolomitové jeskyně jsou jiné. Ale lze se v nich, stejně jako v životě, oddat kouzlu malých zajímavostí. Zvláště, pokud vezmeme v úvahu, že je tam příroda připravovala pro potěchu oka kolik tisíc let.

Ala, 13. 8. 2024, Jeskyně Na Turoldu

Jeskyni Na Turoldu jsem si jela prohlédnout s vnučkou. Výklad se nám líbil, jen někteří hosté nevěnovali pozornost výkladu a rušili. Bylo velmi nevhodné vůči druhým turistům, a hlavně k průvodkyni. Jen by bylo vhodné za nějakou částku půjčovat plédy pro hosty, kteří se neinformovali, že v jeskyni je teplota jen 7-8 st. a přijeli letně oblečení. Děkuji za pěkný zážitek.

Šrámek Jindřich, 2. 3. 2024, Punkevní jeskyně

Dnes jsme s naším šestiletým vnučkem navštívili Macochu, lanovku, Punkevní jeskyně (prohlídka v kostýmech) a byli jsme mile překvapeni. Bylo to tak úžasné, ochota zaměstnanců blbnout v kostýmech, prostě super, super. Zjistili jsme, že se nám to snad líbilo více než našemu vnučkovi, a lodičky, tam už jsme se potřebovali zase zasmát, myslíme si, že to byl pan pivař Lorenc, který nás skvěle povozil a pobavil. Jen tak dál, děkujeme za skvělý zážitek všem a za vynikající jídlo a obsluhu v Chatě Macocha, které to všechno úžasně završilo.

POD POKLIČKOU

Houbový pekáček z česko-bavorského pomezí

Karel Drbal

Šumava – překrásný a drsný kraj. Kraj nekonečných lesů, potoků, skal, jezer a močálů. Kraj ležící na pomezí Čech, Bavorska a části Rakouska. Kraj zadumaný, tichý a nostalgický. Obyvatelé odjakživa žili s drsnou přírodou, která jim neumožňovala něco vypěstovat. Živila je pastva, dřevařina a les. Také jejich jídelníček byl skromný – brambory, mléko, občas maso a hlavně, co les dal.

Z tohoto kraje pochází i předkládaný recept na úpravu hub, kterých zdejší lesy nabízejí přehřel. Pravda, je přizpůsobený moderní době, stejně jako se Šumava přizpůsobila novému životnímu tempu. Ta stará drsná a zadumaná Šumava už dávno není. A kdo ji chce hlouběji pochopit, ať sáhne po klasice spisovatele Karla Klostermanna „Ze světa lesních samot“. Čeká ho neobvykle dobrodružný příběh boje o život s přírodou, pašeráky a pytláky. A mimochodem – hlavní hrdina nakonec skončí na lesní správě v Chýnově.

Suroviny:

Houby (nejlépe pevné hříby, klouzky, nakrájené na poloviny či velké kusy) 1000 g

Anglická slanina (na kostičky) 300 g

Cibule nakrájená nadrobno 150 g

Šlehačka 250 ml

Grilovací koření (může být i drcený česnek a mletý kmín) podle chuti

Postup:

Na pekáčku osmahneme anglickou slaninu a cibuli, na ně navrstvíme pokrájené velké kusy hub, promísené s grilovacím kořením (případně přidáme česnek a kmín), zalijeme šlehačkou a vrazíme asi na 60 minut do trouby vyhřáté na 180 °C. Pečeme nepřikryté. Jako příloha mohou být vařené brambory a ještě lepší je čerstvý chléb.

Finále:

Pekáček vyjmete z trouby, připravíme si přílohu, vezmeme lžici a nalijeme si pivo. Po jídle si uděláme pohodlí, sáhneme po Klostermannově knize, popijeme pivo a sníme o staré Šumavě.

Zatíší s houbovým pekáčkem. Foto: Karel Drbal, SJ ČR

POHÁDKA NA KONEC

Tentokrát pro nás vybírala Andrea Švubová. Autorem pohádky je Karel Jedonek a najdete ji ve druhém díle jeho Pohádek a pověstí z Rychlebských hor (2016). Tak ať se vám hezky poslouchá...

Poustevník z Jeskyně Na Špičáku

Nad městečkem Písečná se tyčí vrch Velký Špičák. Pod ním se nachází studená jeskyně se zvláštními srdcovitými chodbami. Zajímavá je také tím, že její stěny jsou popsány mnoha nápisy. Nejstarší je datován rokem 1519.

Před mnoha lety žil v jeskyni poustevník Medikus. Byl to velmi chytrý a vzdělaný muž. Celé dny trávil čtením knih a meditací. Chodil také do lesa a na louky sbírat bylinky, léčivé květy a kořeny. Po večerech vyráběl masti

a tinktury. Bylinky sušil na čaje a uschoval je v plátěných pytlících. Všechno, co vyrobil, měl srovnané v malých skleničkách a dózách.

Ty nejvzácnější rostliny pěstoval na malém políčku před jeskyní. Za poustevníkem chodili pro radu lidé z celých Rychleb. Jeho věhlas znali lidé také v Kladsku. Na všechny nemoci a nemoci měl nejenom radu, ale vždy našel i nějaký čaj nebo masť, která lidem pomohla. Cena za pomoc byla vždy stejná. Jeden dukát pro všechny, ať to byl sedlák, dřevorubec nebo chalupník. Všechno dění kolem jeskyně sledovali Venušanci. Když přišel za poustevníkem chudák z Rychleb, Medikus už od nich věděl, že za pomoc nemá nic chtít.

V nedaleké Písečné hospodařil lakomý sedlák se selkou. Nikomu nikdy nepomohl. Jenom shromažďovali majetek a pořád měli málo. Jednu ráno selka z postele nevstala. Dostala velikou horečku a zimnici. Nemoc se stále zhoršovala. Sedlák zavolal doktora, ale nic nepomáhalo. Když už nevěděli, kudy kam, vydal se sedlák k jeskyni za poustevníkem. Medikus si beze slova vyslechl vyprávění o průběhu nemoci. Když sedlák skončil, odešel do jeskyně a donesl pytlík s bylinkami a masť. Poradil, jak užívat čaj a masť. „Za byliny a masť mi, sedláku, zaplatíš jeden dukát.“ Sedlákově se to moc nelíbilo, ale nakonec zaplatil a všechno si odnesl domů. Hned večer se začala selka léčit. Uvařili bylinkový čaj, bolavá místa na těle namazali mastičkou, selka si lehla do postele, přikryla se pruhovanou peřinou a usnula. Po celý týden, každý večer pila

Knihu doprovází ilustrace Kateřiny Preisové. Archiv JNŠ.

poustevníkův čaj a mazala se masť. Po týdnu nemoc ustoupila a selka se uzdravila.

Nastala první květnová neděle. V Písečné se konal jarmark. Scházeli se zde lidé ze širokého okolí, aby nakoupili vše potřebné. Hrnce a hrnky, košťata, hrábě a sekery. Byly tu k dostání různé laskominy a koření. Prodávali se tady i koně, ovečky, slepice a králíci. Prostě všechno, co lidé z rychlebských měst, městeček a samot po uplynulé zimě potřebovali.

Na jarmark se chystala i selka. Chtěla prodat čerstvá vajíčka. I poustevník Medikus se vydal nakoupit zásobu cukru a čerstvých potravin. Pomalu scházel od jeskyně dolů k městečku, když uviděl v příkopu sedět selku.

Měla slzy v očích. Špatně došlápla a poranila si nohu. Věděla, že na jarmark už včas nedorazí a nic neprodá. Vajec měla plnou nůši. Poustevník se u ní zastavil a vyslechl si celou příhodu. Sáhl do mošničky, vytáhl mastičku a namazal selce poraněné místo. Selka si utřela slzičky a pomalu, na radu neznámého, začala s nohou

hýbat. Za chvíli se postavila, všechno bylo pořádku. Byla překvapená, jak rychle se vyléčila, a hned si začala stěžovat.

Vyprávěla neznámému pocestnému, jak byla v zimě nemocná. Její muž, ten hlupák, šel za nějakým poustevníkem pro pomoc. Je pravda, že se uzdravila, ale kolik zlatáků to stálo. Medikus jenom pokýval hlavou a za svoji pomoc chtěl od selky jenom jedno vajíčko. Selka byla ráda, že nemusí nic platit a vajíčko mu podala. Poustevník si jej vzal, rozmáčkl ho a šikovně do něj vysypal z rukávu jeden zlaták. Selka jenom kulila očima. Medikus od ní koupil další vajíčko a celý trik zopakoval. Když chtěl další, selka už mu nic nepodala, zapomněla na jarmark a uháněla domů.

„Muži, v našich vajíčkách jsou zlatáky!“ Oba si sedli ke stolu a přitáhli si nůši. Rozklepli první vajíčko a nic. Začali rozbíjet další a další. Jednou selka, po ní zase sedlák. Jedno vajíčko za druhým, ale zlaták žádný. Rozbili celou nůši vajec a nic. Neměli ani zlatáky, ani vajíčka. Seděli u stolu nad rozbitými skořápkami a bylo jim do pláče. Za svou chamtivost je stihl spravedlivý trest. Za to, jak selka o své nemoci a vyléčení lhala, ji Venušanci a poustevník potrestali.

Zima jednou skončí, roztaje sněh, bude zase jaro. Naplánujte si výlet k Jeskyni Na Špičáku. Když se budete vracet, nasbírejte bylinky na čaj. Roste jich na loukách kolem jeskyně plno. Nasušte si je, a když se vám nebo někomu známému udělá špatně, uvařte čaj s medem. Nic za to nechtějte, nebo vás Venušanci za lakotu potrestají jako selku z Písečné.

Cinkání oveček budí spáče do zasněženého rána pod Špičákem. Foto: Andrea Švubová, SJ ČR

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
AV ČR	Akademie věd České republiky
ČBÚ	Český báňský úřad
ČESON	Česká společnost pro ochranu netopýrů
ČGS	Česká geologická služba
ČIŽP	Česká inspekce životního prostředí
ČMKOS	Českomoravská komora odborových svazů
ČRo	Český rozhlas
ČSOP	Český svaz ochránců přírody
ČSS	Česká speleologická společnost
ČÚOP	Český ústav ochrany přírody
ČT	Česká televize
GÚ AV	Geologický ústav Akademie věd
CHKO	chráněná krajinná oblast
ISBN	International Standard Book Number (Mezinár. identifikace číslování knih)
ISPROFIN	Informační systém programového financování
IZS	integrováný záchranný systém
JNŠ	Jeskyně Na Špičáku
JNT	Jeskyně Na Turoldu
KJ	Kateřinská jeskyně
KČT	Klub českých turistů
MendelU	Mendelova univerzita Brno
MK	Moravský kras
MŽP	ministerstvo životního prostředí
NPP	národní přírodní památka
NPR	národní přírodní rezervace
OBÚ	obvodní báňský úřad
OPJ	oddělení péče o jeskyně
ORC	Olomouc Region Card
OSPKOP	Odborový svaz pracovníků kultury a ochrany přírody
PO	příspěvková organizace
PP	přírodní památka
PR	přírodní rezervace
SDD	staré důlní dílo
SCHKO	Správa chráněné krajinné oblasti
SJ ČR	Správa jeskyní České republiky
SJMK	Správa jeskyní Moravského krasu
SSJ	Správa slovenských jaskýň
SŽDC	Správa železniční dopravní cesty
UIS	Union internationale de Speleologie (Mezinárodní speleologická unie)
ÚIS	Ústřední informační služba
ÚSMH	Ústav struktury a mechaniky hornin
ZAJ	Zbrašovské aragonitové jeskyně
ZCHÚ	zvlášť chráněné území
ZO	základní organizace

Zpřístupněné JESKYNĚ 2024. Ročenka Správy jeskyní České republiky.
Vydala Správa jeskyní České republiky,
Květnové nám. 3, 252 43 Průhonice v červenci 2025
nákladem 300 výtisků.

1. vydání.

Sestavila Barbora Šimečková

Grafická úprava Milan Hladký-Stein

Tiskárna: Tisk Centrum s. r. o., Moravany u Brna, www.tiskcentrum.cz

ISBN 978-80-87309-59-9

Neprodejné.

9 788087 309599

